

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2006:1

*Kuluttajavalituslautakunnan
toimivallan laajentaminen ja
ryhmävalitusmenettely*

OIKEUSMINISTERIÖN TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2006:1

*Kuluttajavalituslautakunnan
toimivallan laajentaminen ja
ryhmävalitusmenettely*

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2006

ISSN 1458-6452
ISBN 952-466-355-4
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.1.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmän mietintö	
Kuluttajavalituslautakunnan kehittämistyöryhmä		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
Marjo Lahelma Maaria Rubanin		Toimielimen asettamispäivä 9.8.2005	
Julkaisun nimi Kuluttajavalituslautakunnan toimivallan laajentaminen ja ryhmävalitusmenettely			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työryhmä on valmistellut kaksi hallituksen esityksen muotoon laadittua luonnosta uudeksi lainsäädännöksi. Molemmat ehdotukset sisältävät luonnokset laiksi kuluttajariitalautakunnasta ja laiksi kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta sekä oikeusministeriön asetukseksi kuluttajariitalautakunnasta.</p> <p>Ensimmäinen ehdotus sisältää lautakunnan toimivallan laajentamista koskevat säännökset siten, että lautakunnalla olisi toimivalta käsitellä asuinhuoneiston vuokrauksesta ja asumisoikeuden luovutuksesta syntyviä erimielisyyksiä. Näissä asioissa lautakunta voisi käsitellä paitsi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan myös kahden yksityishenkilön välisiä riitoja. Lautakunnan toimivaltaan lisättäisiin myös arvopaperisijoittamista koskevat kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien väliset erimielisyydet eräin poikkeuksin.</p> <p>Lisäksi ehdotukseen sisältyy ryhmävalituksen käyttöön ottaminen. Ehdotuksen mukaan lautakunta voisi käsitellä ryhmävalituksina asioita, joissa useilla kuluttajilla on samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Ryhmävalituksen voisi saattaa vireille kuluttaja-asiamies. Lisäksi ehdotetaan lautakunnan nimen muuttamista kuluttajariitalautakunnaksi sekä useita muutoksia lautakunnan asettamista, kokoonpanoa, jäsenten kelpoisuutta ja lautakunnan menettelytapoja koskevaan sääntelyyn. Ehdotuksen mukainen toimivallan laajeneminen edellyttäisi kuluttajariitalautakunnan henkilökunnan lisäämistä, jolloin ehdotuksesta aiheutuisi valtiolle kaikkiaan noin 520 000 euron vuotuiset lisäkustannukset.</p> <p>Toinen ehdotus on laadittu siltä varalta, että valtion talousarviossa ei voida osoittaa edellä mainittua rahoitusta. Se on muilta osin sama kuin ensimmäinen ehdotus, mutta ei sisällä toimivallan laajennusta asumisoikeuden luovutusta, asuinhuoneiston vuokrausta eikä arvopaperisijoittamista koskeviin asioihin. Tästä ehdotuksesta ei aiheutuisi valtiolle merkittäviä lisäkustannuksia.</p> <p>Työryhmän taustalla on oikeusministeriön 5 päivänä joulukuuta 2003 asettaman työryhmän mietintö ”Kuluttajariitalautakunta” (Lausuntoja ja selvityksiä 20:2004) sekä kauppa- ja teollisuusministeriön 24 päivänä tammikuuta 2001 asettaman kuluttajariitatyöryhmän loppumietintö (Työryhmä- ja toimikuntaraportteja 12/2002).</p>			
Avainsanat: (asiasanat) Kuluttajavalituslautakunta, kuluttajariitalautakunta, asuinhuoneisto, asumisoikeus, kuluttaja, ryhmävalitus, kuluttaja-asiamies			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 33/41/2003 OM035:00/2003			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:1		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-355-4
Kokonaissivumäärä 98	Kieli suomi	Hinta 20,00 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
31.1.2006

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
Arbetsgruppen för utvecklande av konsumentklagonämnden		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
Marjo Lahelma Maaria Rubanin		Datum då organet tillsattes 9.8.2005	
Publikation (även den finska titeln) Utvidgning av konsumentklagonämndens behörighet samt förfarandet med gruppbesvär (Kuluttajavalituslautakunnan toimivallan laajentaminen ja ryhmävalitusmenettely)			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>Arbetsgruppen har utarbetat två utkast till regeringspropositioner med förslag till ny lagstiftning. De båda utkasten innehåller ett förslag till lag om konsumenttvistenämnden och till lag om ändring av lagen om Konsumentverket samt till justitieministeriets förordning om konsumenttvistenämnden.</p> <p>Det första förslaget innehåller bestämmelserna om utvidgning av nämndens behörighet så att nämnden skall kunna behandla tvister som uppstår i samband med hyra av bostadslägenhet och överlåtelse av bostadsrätt. I dessa ärenden föreslås att nämnden förutom tvister mellan konsumenter och näringsidkare också skall kunna behandla tvister mellan två enskilda personer. Dessutom skall till nämndens behörighet, med vissa undantag, fogas tvister som gäller värdepappersplacering mellan konsumenter och näringsidkare.</p> <p>Förslaget innehåller dessutom införande av ett förfarande med gruppbesvär. Enligt förslaget skall nämnden kunna som gruppbesvär behandla ärenden där flera konsumenter har sådana anspråk på en och samma näringsidkare som kan avgöras genom ett enda beslut. I fråga om gruppbesvär skall konsumentombudsmannen vara initiativtagare. Dessutom föreslås ändring av nämndens namn till konsumenttvistenämnden samt flera ändringar i fråga om tillsättande av nämnden, nämndens sammansättning, medlemmarnas behörighet och nämndens förfaringssätt. Utvidgning av nämndens behörighet i enlighet med förslaget skulle förutsätta en utökning av konsumenttvistenämndens personal och således medföra tilläggskostnader på sammanlagt ca 520 000 euro per år för staten.</p> <p>Det andra förslaget har utarbetats för den händelse att det i statsbudgeten inte kan anvisas medel enligt ovan. Till sitt innehåll är det andra förslaget likadant som det första utom att det inte innehåller utvidgning av nämndens behörighet till ärenden som gäller överlåtelse av bostadsrätt eller hyra av bostadslägenhet och inte heller till ärenden som gäller värdepappersplacering. Detta förslag skulle inte medföra några betydande tilläggskostnader för staten.</p> <p>Ett betänkande med rubriken "Konsumenttvistenämnden" av en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet den 5 december 2003 (Utlåtanden och utredningar 20:2004) samt slutbetänkandet av arbetsgruppen för konsumenttvister, som handels- och industriministeriet tillsatt den 24 januari 2001 (Arbetsgrupps- och kommissionsrapporter 12/2002), utgör bakgrunden till arbetsgruppens arbete.</p>			
Nyckelord konsumentklagonämnden, konsumenttvistenämnden, bostadslägenhet, bostadsrätt, konsument, gruppbesvär, konsumentombudsmannen			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numer, andra referensnummer) JM 33/41/2003, JM035:00/2003			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2006:1		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-355-4
Sidoantal 98	Språk finska	Pris 20,00 €	Sekretessgrad offentlig
Distribution Edita Prima Ab		Förlag Justitieministeriet	

1.

Ehdotus sisältäen lautakunnan toimivallan laajennuksen

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajariitalautakunnasta ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajariitalautakunnasta, joka korvaisi voimassa olevan kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain. Lisäksi ehdotetaan Kuluttajavirastosta annettua lakia muutettavaksi kuluttaja-asiamiehen toimivallan osalta.

Lautakunnan toimivalta ehdotetaan laajennettavaksi niin, että lautakunta voisi käsitellä ja ratkaista asuinhuoneiston vuokrauksesta ja asumisoikeuden luovutuksesta syntyviä erimielisyyksiä. Näissä asioissa lautakunta voisi käsitellä paitsi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan myös kahden yksityishenkilön välisiä riitoja. Vireillepano-oikeus olisi siten sama kuin kuluttajavalituslautakunnalle nykyisin kuuluvissa asuntokauppa-asioissa.

Ehdotuksen mukaan lautakunnan toimivaltaan lisättäisiin myös arvopaperisijoittamista koskevat kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien väliset erimielisyydet eräin poikkeuksin.

Lisäksi lautakunta voisi ehdotuksen mukaan käsitellä ryhmävalituksina asioita, joissa useilla kuluttajilla on samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Ryhmävalituksen voisi saattaa vireille kuluttaja-asiamies.

Lautakunnan nimen muuttamisen lisäksi ehdotettu laki sisältäisi voimassa olevaan lakiin verrattuna useita muutoksia lautakunnan asettamista, kokoonpanoa, jäsenten kelpoisuutta ja lautakunnan menettelytapoja koskevaan sääntelyyn. Muutosten tarkoituksena on eri tavoin tehostaa lautakunnan toimintaa ja nopeuttaa asioiden käsittelyä.

Esitys liittyy valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2007 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Lautakunnan toimivalta ja tehtävät	4
Organisaatio ja jäsenistö.....	4
Menettelytavat	5
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	5
Euroopan unioni	5
Kuluttajariita-asioita käsittelevät toimielimet muissa pohjoismaissa	5
2.3. Nykytilan arviointi.....	6
Kuluttajavalituslautakunnan toiminta	6
Oikeussuojan tarve huoneenvuokrasuhdetta ja asumisoikeutta koskevissa asioissa	7
Oikeussuojan tarve sijoitusasioissa	7
Oikeussuojan tarve massakulutusriidoissa	7
Kuluttaja-asiamiehen tehtävät	8
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	8
3.1. Tavoitteet.....	8
3.2. Keskeiset ehdotukset	9
Toimivalta	9
Ryhmävalitus	9
Lautakunnan asettaminen, kokoonpano ja menettelytavat.....	10
4. Esityksen vaikutukset.....	11
4.1. Taloudelliset vaikutukset	11
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan	11
4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	11
5. Asian valmistelu	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	13
1. Lakiehdotusten perustelut	13
1.1. Laki kuluttajariitalautakunnasta.....	13
1 luku Lautakunnan toimivalta ja tehtävät	13
2 luku Lautakunnan kokoonpano.....	16
3 luku Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen.....	18
4 luku Erinäiset säännökset.....	23
1.2. Laki Kuluttajavirastosta	24
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	25
3. Voimaantulo	25
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	25

LAKIEHDOTUKSET	28
kuluttajariitalautakunnasta	28
Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta	34
LIITE	35
ASETUSLUONNOS	35
kuluttajariitalautakunnasta	35
LAGFÖRSLAGEN	37
om konsumenttvistenämnden	37
om ändring av lagen om Konsumentverket	43
BILAGA	44
FÖRORDNINGSUTKAST	44
om konsumenttvistenämnden	44

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Kuluttajavalituslautakunta aloitti toimintansa 1 päivänä syyskuuta 1978 samalla, kun uusi kuluttajansuojalainsäädäntö tuli voimaan ja siihen liittyneiden muiden viranomaisten, kuluttaja-asiamiehen, markkina-tuomioistuimen ja kunnallisten kuluttajaneuvojien, toiminta käynnistyi. Kuluttajavalituslautakunnan perustamisen tavoitteena oli saada aikaan tuomioistuimelle vaihtoehtoinen, joustavasti ja nopeasti toimiva, asiantuntijapohjainen kuluttajariitojen ratkaisuelin, jonka puoleen kuluttajat voisivat kääntyä vapaamuotoisesti ja kustannuksitta.

Kuluttajavalituslautakunta on sittemmin kehittynyt kuluttajariita-asioiden keskeiseksi valtakunnalliseksi oikeussuojatieksi. Lautakunnan käsittelyyn saatettujen asioiden määrät ovat kasvaneet olennaisesti ja jatkuvasti. Viime vuosina kasvu on ollut erityisen voimakasta. Vuonna 1998 saatettiin vireille 2 782 asiaa ja vuonna 2005 saapuneita asioita oli 3 790. Vuosittain käsiteltyjen asioiden määrä kasvoi samana aikana 2 600:sta 3 680:een. Lautakunnan päätöksen saaminen kestää nykyisin keskimäärin yhden vuoden. Asuntokauppa-asian käsittely lautakunnassa saattaa kestää jopa puolitoista vuotta.

Kuluttajavalituslautakunta on toiminut kauppa- ja teollisuusministeriön alaisena virastona. Se on siirtynyt 1 päivästä syyskuuta 2005 lukien oikeusministeriön hallinnonalalle pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman mukaisesti.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Lautakunnan toimivalta ja tehtävät

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain (42/1978) 1 §:n mukaan lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin erimielisyyksiin yksittäisissä kulutushyödykesopi-

muksia koskevissa tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi. Lisäksi lautakunnan tehtäviin kuuluu käsitellä eräitä takaus- ja panttaussitoumuksista johtuvia erimielisyyksiä sekä viivästyskorkojen sovittelua koskevia asioita.

Asuntokauppalain (843/1994) säätämisen yhteydessä vuonna 1995 lautakunnan tehtäviin lisättiin asuntokaupoista aiheutuvien erimielisyyksien käsitteleminen. Asuntokauppa-asiat ovat sittemmin nousseet yhdeksi lautakunnan suurimmista ja työläimmistä asiaryhmistä. Lautakunnan toimivalta asuntokauppa-asioissa ulotettiin koskemaan muitakin kuin kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä riitoja, nimittäin yksityishenkilöiden välisiä asuntokauppoja sekä eräitä asuntokauppalaissa vaadittuja vakuuksia koskevia asioita, joissa elinkeinonharjoittajan vastapuolena voi olla myös asunto-osakeyhtiö. Lautakunnan toimivaltaa asuntokauppa-asioissa laajennettiin vähäisessä määrin, kun asuntokauppalakia muutettiin vuoden 2006 alusta lukien. Tehtävien laajeneminen koski muun muassa vakuuden käyttöönottoa ja myyjän takautumisoikeutta eräissä vahinkokorvausasioissa.

Lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on rajattu huoneenvuokrasuhdetta ja asumisoikeutta koskevat asiat sekä pääosa arvopaperikauppaan ja sijoitustoimintaan liittyvistä asioista.

Organisaatio ja jäsenistö

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 1 a §:n mukaan lautakunnassa on yleinen osasto ja asuntokauppaosasto. Asiat käsitellään lain 5 §:n mukaan osaston täysistunnossa tai osaston jaostossa. Yleisen osaston jaostoja on nykyisin kymmenen ja asuntokauppaosaston jaostoja kolme. Valtioneuvosto määrää lautakunnan jäsenet ja kullekin varajäsenen eduskunnan vaalikautta vastaavaksi ajaksi. Jäseniä ja varajäseniä on nykyisin yhteensä 130. Lautakunnan puheenjohtaja on

vuodesta 1995 alkaen ollut päätoiminen.

Lautakunnassa on oltava kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien edustus. Lautakunnan varapuheenjohtajiksi ja jaostojen puheenjohtajiksi määrättyjen jäsenten on kuitenkin oltava henkilöitä, joiden ei voida katsoa edustavan elinkeinonharjoittajien tai kuluttajien etuja. Erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa.

Menettelytavat

Asiassa, joka on kirjallisesti saatettu lautakunnan käsittelyyn, on annettava kirjallinen päätös. Päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen, vaan luonteeltaan ratkaisusuositus. Lautakuntakäsittely ei estä viemästä asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Hakijan vastapuolta on pyydettävä vastaamaan hakemukseen. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, joka havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sitä edistävä ehdotus.

Täysistunto- ja jaostoratkaisujen lisäksi päätöksiä voidaan tehdä niin sanotussa yksinkertaisessa käsittelyssä. Lautakunnan puheenjohtaja ja sihteeri kumpikin yksin sekä lautakunnan esittelijä yhdessä jaoston puheenjohtajan kanssa voivat ratkaista merkitykseltään vähäisiä asioita sekä asioita, joissa lautakunnan ratkaisukäytäntö on vakiintunut tai lautakunnan kanta samaan riitakysymykseen on selkiytynyt jaoston tai täysistunnon aiemman ratkaisun perusteella.

Jos ennen valituksen saapumista lautakuntaan on kulunut yli kuusi kuukautta siitä, kun kuluttaja on viimeksi ilmoittanut kyseisestä virheestä elinkeinonharjoittajalle, lautakunta ei anna ratkaisusuositusta, ellei siihen ole painavia syitä. Kuluttaja voi valittaa lautakuntaan ilman, että hän on ensin kääntynyt kuluttajaneuvojan puoleen.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Euroopan unioni

Euroopan unionissa on tehty useita aloitteita ja toteutettu toimenpiteitä tuomioistuimelle

vaihtoehtoisten riitojen ratkaisumenettelyjen edistämiseksi.

Vuonna 1998 komissio antoi suosituksen 98/257/EY tuomioistuimen ulkopuolisiin kuluttajariitoja ratkaiseviin elimiin sovellettavista periaatteista. Suositus koskee kuluttajavalituslautakunnan kaltaisia elimiä, jotka ratkaisevat erimielisyyksiä joko suositusluonteisesti tai sitovasti. Suosituksen periaatteet koskevat ratkaisuelimen riippumattomuutta, menettelyn avoimuutta ja tehokkuutta, osapuolten asemaa ja oikeuksia sekä ratkaisujen laillisuutta.

Vuonna 2001 komissio antoi suosituksen 2001/310/EY kuluttajariitojen sovitteluun osallistuvia tuomioistuimen ulkopuolisia elimiä koskevista periaatteista. Tämä suositus koskee menettelyjä, joilla osapuolten näkemyksiä pyritään lähentämään ja saamaan heidät sopimaan ratkaisusta.

Rajat ylittävien kuluttajariitojen käsittelyä helpottamaan on komission aloitteesta käynnistetty kaksi ratkaisuelinten verkostoa: toimialaltaan yleinen EEJ-NET (European Extra-Judicial Network) ja rahoitusalan FIN-NET (Financial Services Complaints Network). Kuluttajavalituslautakunta kuuluu kumpaankin verkostoon.

Viime vuosina annetuissa yhteisön kuluttajansuojasäädöksissä on säännöllisesti asetettu jäsenvaltioille velvollisuus edistää kuluttajariita-asioiden ratkaisemista tuomioistuinten ulkopuolisissa valitus- ja oikeussuojamenettelyissä.

Kuluttajariita-asioita käsittelevät toimielimet muissa pohjoismaissa

Ruotsissa kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä erimielisyyksiä käsittelee lakisääteinen toimielin, Allmänna reklamationsnämnden (ARN). Lautakunnan toimiala on suppeampi kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnan toimiala; ARN ei käsittele esimerkiksi kiinteistön kauppaa eikä terveydenhoitopalveluja. ARN:n ratkaisut ovat suosituksia, käsittely perustuu kirjalliseen aineistoon ja sen menettelytavat ovat muutenkin pitkälti samanlaisia kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnassa.

Ruotsin kuluttajavalituslautakunta (ARN)

on voinut vuodesta 1991 lähtien käsitellä ryhmäkanteeseen rinnastettavia, kuluttajaryhmän ja elinkeinonharjoittajan välisiä asioita. Ryhmävalituksen voi ensisijaisesti panna viireille kuluttaja-asiamies ja toissijaisesti myös kuluttajien tai palkansaajien yhteenliittymä. Kuluttajien ei tarvitse erityisesti liittyä ryhmään, vaan annettava ratkaisusuositus kattaa kaikki ne kuluttajat, jotka voisivat esittää olennaisesti samoin perustein vaatimuksen kyseistä elinkeinonharjoittajaa kohtaan.

Ruotsin ARN:ssä on käsitelty kaikkiaan noin 14 ryhmävalitusta. Tapaukset ovat koskeneet muun muassa leasingyhtiön käyttämää sopimuslauseketta, joka oikeutti yhtiön muuttamaan leasingmaksua, matkanjärjestäjän oikeutta korottaa matkan hintaa yksipuolisesti niin sanotun devalvaatiolisän perusteella ja sähkönjakelusta asiakkailta perittyä hintaa, joka oli korkeampi kuin asiakkaiden tekemän sopimuksen mukainen kiinteä hinta.

Ruotsin kuluttajavirasto on ryhmävalitusmenettelyä arvioidessaan todennut, että monet esillä olleista valituksista ovat koskeneet niin vähäarvoisia yksittäisiä intressejä, että kuluttajat tuskin olisivat ajaneet niitä erilliskanteina tuomioistuimissa. Yhteenlaskettuna summa on kuitenkin ollut merkittävä ja tapaukset periaatteellisesti tärkeitä. Asiat ovat tulleet monilta kuluttajansuojan eri lohkoilta.

Norjan kuluttajaneuvostolla (Forbrukerrådet) on jokaisessa maakunnassa kuluttajatoimisto, joka sovittelee erimielisyyksiä ja voi antaa niihin myös ratkaisusuosituksia. Käsitely on pääasiassa kirjallista, mutta suullistakin menettelyä voidaan käyttää. Sekä kuluttajat että elinkeinonharjoittajat voivat saattaa tietyt kuluttajaneuvostossa käsitellyt asiat määräajassa valtakunnallisen toimielimen Forbrukertvistutvalgetin (FTU) käsiteltäviksi. FTU:n päätös tulee täytäntöönpanokelpoiseksi, jollei asiaa viedä tuomioistuimeen neljän viikon kuluessa päätöksen antamisesta. FTU ei käsittele kiinteistön kauppaa koskevia asioita.

Norjassa on myös yksityisiä ratkaisuelimiä, joiden toiminnalle Forbrukerrådet voi antaa ohjeita. Yksityisiä ratkaisuelimiä on muun muassa asuntokauppaa ja kiinteistönvälitystä varten.

Tanskassa kuluttajariita-asioita käsitellään lakisääteisessä kuluttajavalituslautakunnassa

(Forbrugerklagenævnet). Käsitely on kirjallista ja ratkaisut suosituksia. Käsitelystä peritään maksu, joka palautetaan kuluttajalle, jos ratkaisu on hänelle myönteinen. Myös Tanskan lautakunnan toimiala on suppeampi kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnan. Sille eivät kuulu esimerkiksi kiinteään omaisuuteen, rakentamiseen eivätkä kiinteistövälitykseen liittyvät asiat. Näillä aloilla Tanskassa toimii yksityisiä ratkaisuelimiä.

2.3. Nykytilan arviointi

Kuluttajavalituslautakunnan toiminta

Lautakunnan toiminnan keskeisenä epäkohtana on koko sen toiminta-ajan ollut asioiden ruuhkautuminen ja käsittelyaikojen kohtuuton pitkittyminen. Tähän on pääsyyinä se, ettei lautakunnalla oikeastaan koskaan ole ollut asioiden määrään nähden riittävästi henkilökuntaa. Asiamäärän lisääntymisen ohella lautakunnan tehtäviä on lisätty useita kertoja. Yksittäisestä toimivallan laajennuksesta aiheutunut työmäärä on ollut vähäinen, mutta yhdessä ne ovat lisänneet työtä selvästi. Tilannetta pahensi olennaisesti se, että asuntokauppa-asiat lisättiin vuonna 1995 lautakunnan tehtäviin lisäämättä lainkaan lautakunnan voimavaroja. Viime aikoina myös kunnallisen kuluttajaneuvonnan ruuhkautuminen on heijastunut myös lautakuntaan.

Apulaisoikeuskansleri on jo kahdesti, vuosina 2000 ja 2003, ottanut kantaa lautakunnan käsittelyaikoihin perustuslain 21 §:n joutuisuussäännöksen kannalta. Apulaisoikeuskansleri on katsonut, ettei tilannetta voida pitää tyydyttävänä, ja on pitänyt tärkeänä, että kuluttajavalituslautakunnan toimintaedellytysten kehittämisessä päästään mahdollisimman pian perustuslain joutuisuussäännöksen edellyttämälle tasolle.

Kauppa- ja teollisuusministeriö teetti vuonna 2001 Hallinnon kehittämiskeskustelulla kuluttajavalituslautakunnan toiminnan arvioinnin (Kuluttajavalituslautakunnan arviointiraportti, kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 26/2001). Arvioinnin mukaan lautakunta on ruuhkasta huolimatta kyennyt varsin hyvin säilyttämään toimintakykynsä, mikä lienee suurelta osin

osaavan henkilöstön ansiota. Lautakunnan ratkaisujen laatutaso on päätösten noudattamisasteella mitattuna pystytty varsin hyvin pitämään. Kiireessä ei kuitenkaan ole voitu riittävästi suunnitella, ohjata tai kehittää työtapoja.

Raportin kehittämisehdotukset koskevat toiminnan ohjausta, johtamisjärjestelmää, henkilöstövoimavarojen hallintaa ja käsittelyprosessia. Raportissa pidetään välttämättömänä, että jaostokäsittelyn vaihtoehtoja kehitetään nykyistä toimivimmiksi ja nopeammiksi. Tämä edellyttää uudistuksia myös säädösten osalta.

Oikeussuojan tarve huoneenvuokrasuhdetta ja asumisoikeutta koskevissa asioissa

Huoneenvuokra-asioita käsitelleet asunto-oikeudet lakkautettiin vuoden 2003 alusta. Lakkauttamista valmisteltaessa tuotiin eri tahoilta esille tarve harkita uusia keinoja oikeusturvan takaamiseksi asumisasioiden osalta. Myös eduskunnan lakivaliokunta kiinnitti asunto-oikeuksien lakkauttamista koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (LaVM 8/2002 vp. — HE 31/2001 vp.) huomiota siihen, että asuntoasioihin liittyy uudenlaista oikeusturvan tarvetta. Valiokunta viittasi selvityksiin vaihtoehtoisista riidanratkaisumenetelyistä ja piti välttämättömänä, että asian hoitamiseksi ryhdytään todellisiin ja riittäviin toimenpiteisiin.

Kauppa- ja teollisuusministeriön 24 päivänä tammikuuta 2001 asettama työryhmä selvitti asumisasioiden piilevää oikeussuojan tarvetta kyselyllä, joka osoitettiin neuvontaa asumisasioiden antaville viranomaisille ja järjestöille. Kysely kattoi huoneenvuokra-asiat, asumisoikeuteen liittyvät asiat sekä asunto-osakeyhtiön ja osakkaan väliset asiat. Työryhmä julkaisi selvityksensä tulokset ja kannanottonsa väliraportissaan (Asumisturvatyöryhmän väliraportti, kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 7/2001).

Työryhmä katsoi selvityksensä osoittavan, että on olemassa tarve parantaa oikeusturvaa asumiseen liittyvissä ristiriitatilanteissa ja että tuomioistuinmenettelyn ulkopuolelle tarvitaan asumisturva-asioiden valtakunnallinen ratkaisumenettely.

Oikeussuojan tarve sijoitusasioissa

Loppumietinnössään työryhmä selvitti muun muassa arvopaperisijoittamiseen ja sijoittajansuojaan liittyviä kysymyksiä (Kulutajariitatyöryhmän loppumietintö, kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 12/2002). Työryhmä katsoi, että myös arvopaperisijoittamisen osalta on olemassa tarve piensijoittamista harjoittavan kuluttajan oikeusturvan varmistamiseen, joskin tarve on selvästi pienempi kuin asumisasioiden osalta.

Arvopaperinvälittäjien yhdistys, Suomen Pankkiyhdistys, Suomen Sijoitusrahastoyhdistys, Osakesäästäjien Keskusliitto ja Rahoitustarkastus sopivat vuonna 2001 arvopaperilautakunnan perustamisesta. Lautakunta antaa ratkaisusuosituksia yksittäisen sijoittajan ja sijoituspalveluyrityksen tai rahastoyhtiön välisiin erimielisyyksiin. Lautakunnan toiminta täyttää 2.2. jaksossa mainitun komission suosituksen 98/257/EY periaatteet, ja lautakunta osallistuu rahoitusalan riidanratkaisuelinten eurooppalaisen verkoston (FINNET) toimintaan.

Arvopaperilautakunnan perustaminen on parantanut kuluttajan asemassa olevien sijoittajien oikeussuojaa. Vaikka sijoittamisesta syntyvät erimielisyydet ohjautunevat vastaisuudessaakin suurelta osin arvopaperilautakuntaan, voidaan silti pitää perusteltuna, että sijoittamista koskevat asiat voitaisiin saattaa myös lakisääteisen toimielimen käsiteltäväksi. Ratkaisu olisi tällöin sama kuin vakuutuksia koskevissa asioissa, joita kuluttajavalituslautakunnan ohella käsittelee myös Kuluttajaviraston ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry:n väliseen sopimukseen perustuva vakuutuslautakunta.

Oikeussuojan tarve massakulutusriidoissa

Kulutustavarat ovat usein sarjavalmistettuja massatuotteita ja myös kulutuspalveluja tuotetaan samanlaisina suurillekin käyttäjämääriin. Tällöin mahdolliset suoritusvirheetkin voivat samanlaisina kohdistua lukuisiin kuluttajiin. Kulutusshyödykkeiden tarjonnassa käytetään usein vakioehtoja, joita sovelletaan sellaisinaan kaikkien kuluttaja-asiakkaiden

kanssa tehtävissä sopimuksissa. Epäselvän vakioehdon tulkinta tai ehdon kohtuullisuuden arviointi saattaa vaikuttaa satojen, jopa tuhansien kuluttajien oikeusasemaan.

Kuluttajavalituslautakunnan on käsiteltävä ja ratkaistava kaikki sille tehty valitukset yksilöllisesti ja erikseen. Lautakunnalla ei nykyisin ole mahdollisuutta ratkaista täysin samanlaisiakaan asioita ryhmävalituksena yhdellä päätöksellä.

Oikeusministeriön asettama kuluttajavalituslautakunnan siirtoa valmisteleva työryhmä on mietinnössään esittänyt, että ryhmävalituksen käyttöönottoa kuluttajavalituslautakunnassa selvitettäisiin.

Suomen oikeusjärjestelmä ei sisällä mahdollisuutta ryhmäkanteen ajamiseen ja käsittelemiseen tuomioistuimessa. Ryhmäkanteen on tavallinen angloamerikkalaisissa maissa kuten Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa. Pohjoismaissa se on ollut käytössä Ruotsissa vuoden 2003 alusta lukien. Norjassa sitä koskevat säännökset on hyväksytty kesäkuussa 2005. Lisäksi Tanskassa ryhmäkannetta käsitellyt toimikunta on esittänyt joulukuussa 2005 ryhmäkanteen käyttöön ottamista. Suomessa ryhmäkanteen käyttöön ottoa on valmisteltu 1990-luvulta lähtien. Työtä jatkaa oikeusministeriön elokuussa 2005 asettama työryhmä, jonka tehtävänä on laatia luonnos ryhmäkannetta koskevaksi hallituksen esitykseksi. Työryhmän määräaika päättyy 31 tammikuuta 2006.

Kuluttaja-asiamiehen tehtävät

Kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on valvontatyön lisäksi kuluttajan avustaminen yksittäisen asian hoitamisessa tietyissä tapauksissa. Kuluttaja-asiamies voi avustaa kuluttajaa oikeudenkäynnissä, jos avustaminen on lain soveltamisen ja kuluttajien yleisen edun kannalta tärkeää taikka elinkeinonharjoittaja ei noudata kuluttajavalituslautakunnan päätöstä. Kuluttaja-asiamiehen toimivalta avustustapauksissa ei ole sidottu kuluttajansuojalain soveltamisalaan tai kuluttaja-asiamiehen valvontatoimeen.

Kuluttaja-asiamiehellä ei ole nykyisin toimivaltaa saattaa kuluttajien puolesta erimielisyyttä vireille kuluttajavalituslautakunnassa.

Hänen asiallinen toimivaltansa ei myöskään ole yhteneväinen kuluttajavalituslautakunnassa käsiteltävien asioiden kanssa.

Kuluttaja-asiamiehellä on oikeus ajaa kieltoannetta markkinaoikeudessa muun muassa elinkeinonharjoittajan käyttämän kohtuuttoman sopimusehdon kieltämiseksi. Tällöin haetaan suojaa yhden asianosaisen sijasta kollektiivisesti kuluttajille. Markkinaoikeuden ratkaisulla ei kuitenkaan ole välitöntä vaikutusta yksittäisiin sopimuksiin.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on kansalaisten oikeusturvan tehostaminen lisäämällä mahdollisuuksia saada kuluttajariita-asioihin ratkaisu tuomioistuimelle vaihtoehdoissa lautakuntamenettelyssä sekä parantamalla lautakuntamenettelyn toimintaedellytyksiä. Tarkoituksena on varmistaa asianosaisten lakiin perustuvien oikeuksien ja velvollisuuksien toteutuminen suhteellisen kevyin järjestelyin ja kohtuullisin kustannuksin sekä yhteiskunnalle että asianosaisille.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajariitalautakunnasta, joka korvaisi nykyisen kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain. Samalla uudistettaisiin kokonaan myös alemmanasteiset lautakuntaa koskevat säädökset ja määräykset: asetus kuluttajavalituslautakunnasta (533/1978) ja lautakunnan työjärjestys. Keskeiset uudistukset koskevat lautakunnan toimivallan laajentamista ja mahdollisuutta käsitellä asioita ryhmävalituksina. Lisäksi ehdotetaan useita muutoksia lautakunnan asettamista, kokoonpanoa ja menettelytapoja koskevaan sääntelyyn.

Kuluttajavalituslautakunnan nimi muutettaisiin kuluttajariitalautakunnaksi. Lautakunnassa käsiteltävät asiat ovat yksityisoikeudellisia riita-asioita, joita käsitellään myös tuomioistuimessa. Ehdotettu nimi, kuluttajariitalautakunta, kuvaisi nykyistä nimeä paremmin käsiteltävien asioiden luonnetta.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Toimivalta

Lautakunnan toimivaltaa ehdotetaan laajennettavaksi niin, että se kattaisi eräin rajoituksin asuinhuoneistojen vuokrausta koskevat asiat ja lisäksi asumisoikeutta koskevat asiat. Laajennuksen tarkoituksena on korjata 2.3. jaksossa mainitussa asumisturvatyöryhmän väliraportissa selvitettyjä puutteita oikeussuojan saatavuudessa. Asuinhuoneiston vuokrausta koskevan erimielisyyden voisi saattaa vireille paitsi kuluttajan asemassa oleva vuokralainen myös sellainen vuokranantaja, joka on yksityishenkilö. Asumisoikeuden luovuttamista koskevissa asioissa vireillepano-oikeus olisi vastaavasti sekä luovuttajana olevalla yksityishenkilöllä että kuluttajan asemassa olevalla luovutuksensaajalla. Ehdotukset vastaavat asuntokauppa-asioissa voimassa olevaa vireillepano-oikeutta.

Lautakunnan toimivallan ulkopuolelle jäisivät ehdotuksen mukaan ne asuinhuoneistojen vuokrausta koskevat asiat, jotka asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaan on saatettava lyhyessä määräajassa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Nämä asiat ovat myös luonteeltaan sellaisia, että niihin tarvitaan nopeasti täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu. Näistä syistä ne eivät sovellu lautakuntakäsittelyyn.

Edellä 2.3. jaksossa esitetyistä syistä lautakunnan toimivalta laajennettaisiin myös sijoitustoimintaan liittyviin kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiin erimielisyyksiin. Toimivaltaan eivät kuitenkaan kuuluisi arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitettujen arvopaperien liikkeeseläskijän tai julkisen ostotarjouksen tekijän taikka lunastusvelvollisen osakkeenomistajan menettelyä koskevat asiat. Näille asioille on ominaista, että riidan aiheena oleva menettely kohdistuu samalla tavalla lukuisiin sijoittajiin, joiden joukossa on sekä kuluttajia että ammattimaisia sijoittajia. Ei ole pidetty perusteltuna, että näitä erimielisyyksiä käsiteltäisiin eri elimissä sijoittajan luonteesta riippuen. Lisäksi tällaiset asiat ovat usein hyvin laajoja ja edellyttävät käytännössä asiantuntijaselvityksiä ja todistajien kuulemista. Niihin voi liittyä myös ri-

kosoikeudellisesti rangaistavia tekoja. Näistä syistä ne eivät sovellu lautakuntakäsittelyyn.

Ryhmävalitus

Lautakunnan menettelytapoihin esitetään lisättäväksi mahdollisuus käsitellä ja ratkaista ryhmävalituksia. Asia voitaisiin käsitellä ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla on tai voidaan olettaa olevan samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä lautakunnan päätöksellä.

Ryhmävalitusmenettelystä olisi useita etuja. Se parantaisi erityisesti heikkojen ja oikeuksistaan tietämättömien kuluttajien oikeusturvaa, joiden on ollut vaikea viedä sopimusongelmiaan edes kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunnan käytännössä on useinkin havaittu tapauksia, joissa vain pienehkö osa samassa asemassa olleista kuluttajista riittää hyvitysvaatimukseen kielteisesti suhtautuneen elinkeinonharjoittajan kannan ja saattaa asian lautakunnan ratkaistavaksi.

Ryhmävalitusmahdollisuudella voisi olla myös ongelmia ennaltaehkäisevä vaikutus. Tieto sen käyttömahdollisuudesta voisi edistää vastuuntuntoista elinkeinotoimintaa asiakasvalitusten käsittelyssä. Toisaalta se parantaisi myös elinkeinonharjoittajien oikeusturvaa, kun elinkeinonharjoittajat voisivat tukeutua suhteessa yksittäisiin kuluttajiin lautakunnan päätökseen, joka kattaisi kaikki vastaavat tapaukset.

Ryhmävalitusmenettely tehostaisi lautakunnan toimintaa ja säästäisi voimavaroja, kun asioita voitaisiin ratkaista lukuisten erillisten päätösten sijasta yhdellä päätöksellä.

Ryhmävalitusta voitaisiin käyttää esimerkiksi silloin, kun sarjavalmistetun tuotteen suunnittelu- tai valmistusvirhe ilmenee useissa kuluttajille jo myydyissä tuotekappaleissa. Kysymys voi olla myös siitä, onko jokin massatuotteen ominaisuus lainsäädännössä tarkoitettu virhe vai ei. Kuluttajapalvelusten osalta ryhmävalitus soveltuisi hyvin esimerkiksi yleisötilaisuuksien järjestelyihin liittyviin, väitettyihin sopimusrikkomuksiin. Sähköisten palvelujen tekniset häiriöt saattavat aiheuttaa samankaltaista vahinkoa lukuisille kuluttajille, jolloin olisi perusteltua voida

selvittää vastuukysymykset kaikkia asianosaisia koskevalla yhdellä ratkaisulla. Ryhmävalitus soveltuisi myös vakiosopimusehtojen tulkintaa tai kohtuullisuutta koskevien erimielisyyksien ratkaisemiseen. Myös tuotevahinkotapaukset voisivat kuulua ryhmävalitusmahdollisuuden piiriin etenkin silloin, kun vahingonkorvaus on vakioitavissa.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut eivät ole täytäntöönpanokelpoisia vaan luonteeltaan suosituksia. Tämän takia lautakunnan menettelytapoja ei ole tarpeen säännellä tiukasti, vaan menettely voi olla mahdollisimman vapaamuotoista ja joustavaa. Asian käsittelemiselle ryhmävalituksena ei myöskään ole katsottu tarvittavan tarkasti säänneltyjä, muodollisia edellytyksiä. Olennaista olisi vain se, että kuluttajaryhmää koskeva asia on ratkaistavissa yhdellä päätöksellä. Kuluttajaryhmän jäseniä ei edellytetä mainittavan nimeltä, mutta ryhmän tulee olla muutoin riittävän selkeästi määritelty.

Ehdotuksen mukaan ryhmävalituksen voisi saattaa vireille kuluttaja-asiamies, jonka tehtäviin kuluttajien aseman turvaaminen muutenkin kuuluu. On pidetty tarkoituksenmukaisena, että kuluttaja-asiamies voisi toimia omasta aloitteestaan tarvitsematta yhdenkään kuluttajan valtuutusta tai edes pyyntöä.

Kuluttaja-asiamiehellä on käytännössä parhaat mahdollisuudet saada tietoonsa ryhmävalitusmenettelyyn soveltuvat, useita kuluttajia koskevat erimielisyydet. Kun vireille panijana voisi toimia kuluttaja-asiamies yksinään, myös riski siitä, että ryhmävalitusmahdollisuutta käytettäisiin väärin käynnistämällä epäasiallisia ryhmävalitusmenettelyjä, olisi vähäinen. Lisäksi kuluttaja-asiamiehellä on hyvät mahdollisuudet tiedottaa annetuista ratkaisusuosituksista kuluttajille.

Kuluttaja-asiamiehen tehtävät kattavat laajasti eri kuluttajansuojan alat, mistä syystä kuluttajien oikeusturva ei edellyttäisi, että vireillepanovaltaa olisi tarpeen antaa muille viranomaisille.

Kuluttajaryhmän jäseniä ei olisi tarpeen yksilöidä, koska lautakuntamenettely on maksutonta asianosaisille eikä oikeudenkäyntiin liittyvää kuluvastuuta ole. Kuluttajien ei siis tarvitsisi erikseen ilmoittautua ryhmään eikä irrottautua siitä. Yksittäisen kuluttajan harkintaan jäisi vetoaako hän

omalta osaltaan annettuun ratkaisusuositukseen.

Lautakunnan asettaminen, kokoonpano ja menettelytavat

Lautakunnan toiminnan tehostamiseksi ehdotetaan muutoksia lautakunnan asettamiseen, kokoonpanoon, jäsenten kelpoisuuteen ja menettelytapoihin. Lautakunnan organisaatiosta ei enää säädettäisi lailla, jotta organisaation muutoksia voitaisiin tarvittaessa toteuttaa joustavasti ja nopeasti. Laissa olisivat vain asioiden ratkaisukokoonpanoja koskevat tarpeelliset säännökset. Asiat ratkaistaisiin edelleen ensisijaisesti asiaryhmittäisissä jaostoissa. Jaostojako on käytännössä osoittautunut toimivaksi, ja sillä on voitu varmistaa myös käsiteltävien asioiden edellyttämä asiantuntemus. Myös täysistunnolle voitaisiin ehdotuksen mukaan vahvistaa asiaryhmittäin useampia ratkaisukokoonpanoja.

Lautakunnan jäsenet määräisi valtioneuvoston sijasta oikeusministeriö. Jäsenet määrättäisiin käsiteltävien asioiden oikeudellisen ja muun laadun perusteella siten, että täysistunnoissa ja jaostoissa on edustettuina oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan ja elinkeinoelämään perehtyneitä jäseniä. Jaostoissa olisi lisäksi oltava niissä käsiteltävien kulutushyödykkeiden tuntemusta. Ehdotuksessa luovuttaisiin nykyisen lain vaatimuksesta, jonka mukaan erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa. Samalla luovuttaisiin lautakunnan toimikauden kytkemisestä eduskunnan vaalikauteen.

Myös lautakunnan menettelytapoja koskevia säännöksiä uudistettaisiin. Lautakunnalle annettaisiin oikeus jättää käsittelemättä asioita, joiden lautakuntakäsittelyä ei ehdotetussa laissa tarkemmin säädetyin perustein voida pitää tarkoituksenmukaisena. Nykyisen yksinkertaisen käsittelyn käyttömahdollisuuksia laajennettaisiin antamalla myös esittelijän tehtävässä toimiville lautakunnan virkamiehille ratkaisuvalltaa yksinkertaisissa ja selvissä asioissa. Hallintolain (434/2003) säännösten soveltamista lautakunnan toimintaan selkeytettäisiin lisäämällä lautakuntaa koskevaan lakiin erityissäännöksiä, joita sovellettaisiin sellaisten hallintolain säännösten sijas-

ta, jotka eivät hyvin sovellu lautakunnan toimintaan yksityisoikeudellisten riitojen ratkaisijana.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Lautakunnan toimivallan laajentaminen huoneenvuokrasuhteita, asumisoikeutta ja sijoitustoimintaa koskeviin asioihin lisäksi lautakuntakäsittelyyn vuosittain saatettavien asioiden määrää arviolta 1050 asiolla. Näistä valtaosa, arvion mukaan 780, koskisi huoneenvuokra-asioita, noin 120 koskisi asumisoikeutta ja noin 150 sijoittamiseen liittyviä asioita. Arviot perustuvat 2.3. jaksossa mainitun, kauppa- ja teollisuusministeriön asettaman työryhmän selvityksiin.

Uusien asioiden hoitamiseksi lautakunta tarvitsee neljä esittelijää ja kolme valmistelijaa. Toimivallan laajentuminen ja asiamäärän kasvu edellyttää lisäksi päätoimisen varapuheenjohtajan viran perustamista. Näistä henkilöistä aiheutuu vuositasolla kuluja noin 400 000 euroa.

Esittelijöiden ja valmistelijoiden lisäys edellyttää myös avustavan henkilökunnan lisäämistä. Nämä henkilöt lisäävät kuluja vuositasolla noin 90 000 eurolla.

Uusien tehtävien takia tarvitaan lautakuntaan uusia sivutoimisia jäseniä. Sivutoimisten puheenjohtajien palkkioihin, jäsenten kokouspalkkioihin ja matkakuluihin tarvittava lisäys on vuositasolla noin 30 000 euroa.

Edellä esitetyn perusteella lautakunnan lisärahoitustarve on vuositasolla yhteensä 520 000 euroa. Lisäksi kustannuksia aiheutuisi suurempien toimitilojen hankkimisesta. Ensimmäisenä vuonna lisäkustannuksia aiheutuisi myös laitteiden ja kaluston hankkimisesta uudelle henkilöstölle noin 38 000 euroa.

Esityksestä aiheutuisi lisätehtäviä myös kuluttaja-asiamiehelle, minkä ei kuitenkaan arvioida alkuvaiheessa lisäävän resurssitarvetta. Työmäärää ja tarvittavia resursseja tulisi kuitenkin arvioida uudelleen, kun säännökset ovat tulleet voimaan ja niiden soveltamisesta on saatu kokemusta.

Esityksen tarkoituksena on parantaa kuluttajien oikeusturvaa, mistä syystä kuluttajille

sopimusrikkomuksista aiheutuvien kustannusten arvioidaan pienenevän.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kuluttajariitalautakunnalle tulisi uusia tehtäviä, mikä edellyttäisi henkilöstön lisäämistä kuten 4.1. jaksossa on kuvattu.

Esityksestä aiheutuisi muutoksia myös kuluttaja-asiamiehen tehtäviin, kun hänen toimivaltansa laajenisi ryhmävalituksen vireille saattamiseen. Asiamäärien arvioidaan kuitenkin Ruotsin kokemusten mukaisesti jäävän suhteellisen pieniksi. Ruotsissa ryhmävalituksia on tehty keskimäärin runsas yksi kappale vuodessa.

4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys parantaa sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien oikeusturvaa lisäämällä mahdollisuuksia saada riita-asiaan ratkaisu tuomioistuimenmenettelyä yksinkertaisemmassa lautakuntakäsittelyssä ilman kustannuksia tai vain vähäisin kustannuksin. Oikeusturva tehostuisi etenkin kansalaisten keskeiseen perustarpeeseen, asumiseen, liittyvissä asioissa. Lisäksi kuluttajariitalautakunnan tehokas toiminta vähentää tarvetta saattaa asioita vireille yleisissä tuomioistuimissa, joissa asian käsitteleminen on kalliimpaa sekä valtiolle että kuluttajille.

5. Asian valmistelu

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 24 päivänä tammikuuta 2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää tarvetta laajentaa kuluttajavalituslautakunnan toimialaa tai luoda uusia vastaavatyypisiä riitojen ratkaisumenettelyjä ottaen huomioon myös tuomioistuimenmenettelyjä koskevat kehittämissuunnitelmat.

Työnsä ensimmäisessä vaiheessa työryhmän tuli selvittää, tulisiko kuluttajavalituslautakunnan toimivalta laajentaa huoneenvuokrasuhteista johtuviin riita-asioihin tai olisiko luotava uusi ratkaisuelin, joka mahdollisesti käsittelee muitakin asumisturvasasioita, kuten asuntokauppa sekä kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välitystä.

Työryhmä, joka ensimmäisessä vaiheessa käytti nimeä asumisturvatyöryhmä, jätti väli-raporttinsa kauppaa- ja teollisuusministeriölle kesäkuussa 2001. Työryhmä katsoi, että tuomioistuimenmenettelyn ulkopuolelle tarvitaan asumisturva-asioiden valtakunnallinen ratkaisumenettely. Työryhmän ehdotus koski kaikkia asumismuotoja.

Työnsä toisessa vaiheessa työryhmän tehtävänä oli selvittää, ovatko kuluttajavalituslautakunnan toimivallan rajoitukset arvopaperisijoittamista koskevista asioista yhä perusteltuja, tulisiko asunto-osakeyhtiön ja osakkaan välisiä erimielisyyksiä käsitellä tuomioistuimen ulkopuolella esimerkiksi kuluttajavalituslautakunnassa sekä tulisiko ja millä tavalla muuttaa kuluttajavalituslautakunnan kokoonpanoa sekä jäsenten nimittämistä ja kelpoisuutta koskevia säännöksiä sekä säännöksiä, jotka koskevat asioiden käsitelyä lautakunnassa ja lautakunnan käytännön menettelyjä.

Työryhmä käytti toisessa vaiheessa nimeä kuluttajariitatyöryhmä ja jätti loppumietintönsä kauppaa- ja teollisuusministeriölle kesäkuussa 2002. Työryhmä ei kannattanut uuden ratkaisuelimen perustamista, vaan katsoi, että asumisturva-asioita samoin kuin arvopaperisijoittamista koskevat riidat tulee saattaa eräin poikkeuksin kuluttajavalituslautakunnan toimivaltaan. Samalla työryhmä ehdotti lautakunnan nimen muuttamista kuluttajariitalautakunnaksi ja lautakuntaa koskevan lain uudistamista kokonaan. Työryhmän enemmistö ehdotti myös asunto-osakeyhtiön ja osakkaan välisten riitojen saattamista lautakunnan toimivaltaan.

Loppuraportista pyydettiin lausunto yhteensä 23:lta viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnoissa esitettiin eriäviä näkemyksiä lähinnä lautakunnan toimivallan laajentamista koskevista ehdotuksista, joihin osa lausunnonantajista suhtautui eri syistä kielteisesti tai varauksellisesti. Muuten työryhmän ehdotuksia kannatettiin laajalti. Lausunnoista on laadittu kauppaa- ja teollisuusministeriössä tiivistelmä.

Oikeusministeriö asetti joulukuun 5 päivänä 2003 työryhmän valmistelemaan kuluttajavalituslautakunnan siirtämistä kauppaa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Työryhmään kuului oikeusministeriön, kauppaa- ja teollisuusministeriön ja kuluttajavalituslautakunnan virkamiehiä. Työryhmän eräänä tehtävänä oli valmistella ehdotus hallituksen esitykseksi lautakuntaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Valmistelun pohjana oli kuluttajariitatyöryhmän loppumietintö siltä osin kuin ehdotukset olivat yksimieliset sekä mietinnöstä annetut lausunnot.

Oikeusministeriö asetti 9 elokuuta 2005 kuluttajavalituslautakunnan kehittämistyöryhmän, jonka tehtäväksi annettiin kuluttajavalituslautakuntaa koskevan lainsäädännön uudistaminen. Esityksen tuli perustua kuluttajavalituslautakunnan siirtoa valmistelleen työryhmän mietintöön sisältyneeseen lakiluonnokseen täydennettynä säännöksillä viranomaisaloitteisesta ryhmävalituksesta. Esitys perustuu tämän työryhmän valmistelutyöhön.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kuluttajariitalautakunnasta

1 luku **Lautakunnan toimivalta ja tehtävät**

1 §. Kuluttajariitalautakunta. Pykälässä todetaan lautakunnan tarkoitus ja luonne. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunta on riippumaton ja puolueeton kuluttajariita-asioita käsittelevä oikeussuojaelin.

2 §. Lautakunnan toimivalta. Pykälässä säädetään lautakunnan tehtävistä ja toimivallasta. Lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia yksittäisiin erimielisyyksiin pykälän 1—8 kohdassa luetelluissa yksityis-oikeudellisissa riita-asioissa.

Pykälän 1 kohta vastaa kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain, jäljempänä voimassa oleva laki, 1 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Kohdan mukaan lautakunta antaa ratkaisusuosituksia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä kulutushyödykesopimuksia koskeissa tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi. Elinkeinonharjoittajalla, kuluttajalla ja kulutushyödykkeellä tarkoitetaan kohdassa samaa kuin kuluttajansuojalaissa (38/1978).

Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 5 §:n mukaan luonnollista henkilöä tai yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti pitää kaupan, myy tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä vastiketta vastaan hankittavaksi. Kuluttajana pidetään kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:ssä luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten.

Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 3 §:n mukaan tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrin

hankkivat yksityistä talouttaan varten. Kulutushyödykkeen käsitteellä on kuluttajansuojalaissa merkittävästi laajempi sisältö kuin yleiskielessä, sillä se kattaa muun muassa arvopaperit ja kiinteistöt. Käsitteen kannalta ratkaisevaa merkitystä ei olekaan sillä, mikälainen hyödyke tai etuus on kysymyksessä, vaan sillä, mille kohderyhmälle hyödykkeitä tai etuuksia tarjotaan.

Vaikka pykälän 1 kohta sanamuodoltaan vastaa voimassa olevan lakia, se tulee käytännössä sovellettavaksi uusiin asiaryhmiin ja merkitsee siten lautakunnan toimivallan laajentamista. Tämä johtuu siitä, ettei laissa ole vastaavia toimivallan rajoituksia kuin voimassa olevan lain 1 §:n 2 momentissa.

Uusia kohdan piiriin kuuluvia asioita ovat ensinnäkin arvopapereiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiat. Kohdassa tarkoitettuja kulutushyödykkeitä ovat paitsi arvopaperimarkkinalaissa määritellyt arvopaperit ja johdannaissopimukset, myös muut arvopaperit. Lautakunnan toimivallan piiriin kuuluvat siten muun muassa sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) mukaisten sijoituspalveluyritysten, luottolaitosten, arvopaperinvälittäjien, omaisuudenhoidtajien sekä sijoitusneuvojien menettelyä koskevat asiat. Eräät arvopaperiasiat on kuitenkin 3 §:n 2 kohdassa rajattu lautakunnan toimivallan ulkopuolelle.

Lisäksi lautakunnan toimivaltaan tulevat kohdan perusteella kuulumaan asumisoikeustalon omistajan ja asumisoikeuden haltijan väliset asumisoikeussopimusta koskevat asiat. Voimassa olevasta laista poiketen kohta kattaisi myös muiden kuin asuin kiinteistöjen hankintaan liittyvät elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliset erimielisyydet.

Pykälän 2 kohta vastaa asuntokauppojen osalta voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Lautakunnan toimivaltaan kuuluvat, kuten nykyisinkin, asuntojen hankintaan liittyvät asiat kattavasti. Tehdyistä kaupoista aiheutuvien erimielisyyksien lisäksi kysymykseen tulevat myös myynti- tai ostoparjouksesta taikka käsirahasopimuksesta

johtuvat riidat. Lisäksi lautakunnan toimivaltaan kuuluvat varausmaksu- ja vakiokorvaussopimukset. Asian voi saattaa vireille kuluttaja, asuntoyhteisö taikka asunnon myyjänä tai tarjoajana oleva yksityishenkilö.

Pykälän 3 kohdan nojalla lautakunnan toimivaltaan kuuluvat uutena ryhmänä asumisoikeuden luovutukseen liittyvät asiat silloinkin, kun kysymyksessä ei ole 1 kohdan piiriin kuuluva elinkeinonharjoittajan (asumisoikeustalon omistajan) ja kuluttajan (asumisoikeuden haltijan) välinen erimielisyys. Asumisoikeuden luovutukseen liittyvän asian voi kohdan nojalla saattaa lautakunnan käsitelyyn paitsi kuluttajan asemassa oleva asumisoikeuden ostaja myös oikeuden myyjä, jos hän on yksityishenkilö. Eräät asumisoikeutta koskevat asiat on kuitenkin 3 §:n 3 kohdassa rajattu lautakunnan toimivallan ulkopuolelle.

Pykälän 4 kohdan nojalla lautakunnan toimivaltaan kuuluvat uutena asiaryhmänä asuinhuoneiston vuokrasuhdetta koskevat asiat 2 momentin 4 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Myös vuokrasuhdetta koskevan erimielisyyden voi lautakuntaan tuoda muu-kin kuin kuluttaja, nimittäin sellainen vuokranantaja, joka on yksityishenkilö.

Pykälän 5 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Kohdassa säädetään lautakunnan toimivallasta asuntokauppalain 2 luvun 17, 18 b ja 19 §:ssä sekä 4 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitetun vakuuden käyttöön ottamista samoin kuin 2 luvun 17 §:ssä ja 4 luvun 3 §:ssä tarkoitetun vakuuden vapauttamista koskevissa asioissa.

Pykälän 6 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 5 kohtaa. Sen mukaan lautakunta voi antaa ratkaisusuosituksia asuntokauppalain 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettua takautumisoikeutta koskeviin riita-asioihin. Pykälä koskee myyjän oikeutta saada vahingonkorvausta asuntoyhteisöltä tai sen edustajalta silloin, kun myyjä on joutunut virhevastuuseen sellaisen tiedon perusteella, joka on sisältynyt myyjän ostajalle esittämään isännöitsijäntodistukseen tai joka muuten on peräisin kyseisen yhteisön edustajalta.

Pykälän 7 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa. Säännös koskee lautakunnan toimivaltaa asioissa, jotka koskevat yksityistakaajien tai yksityisten

pantinantajien sitoumuksia luotonantajille.

Pykälän 8 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 5 kohtaa. Säännös koskee lautakunnan toimivaltaa eräissä viivästyskoron sovittelua koskevissa asioissa.

3 §. Toimivallan rajoitukset. Pykälässä säädetään lautakunnan toimivallan rajoituksista asioissa, jotka 2 §:n nojalla kuuluvat muutoin lautakunnan toimivaltaan.

Lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on pykälän 1 kohdassa rajattu asiat, jotka koskevat lakisääteisiä vakuuksia, työntekijäin ryhmähenkivakuutuksia ja niitä vastaavia kunnallisen eläkelaitoksen myöntämiä etuuksia. Rajaus on sama kuin kuluttajansuojalain yleisessä soveltamisalassa. Käytännössä rajauksella on merkitystä lähinnä liikennevakuutuksesta ja potilasvakuutuksesta maksettavia korvauksia koskevissa erimielisyyksissä, koska ne voivat olla luonteeltaan kuluttajariita-asioita. Liikennevahinkoasiassa kuluttaja voi kuitenkin pyytää lausunnon liikennevahinkolautakunnalta ja potilasvahinkoasiassa ratkaisusuosituksen potilasvahinkolautakunnalta, eikä näitä asioita ole siksi tarpeen käsitellä kuluttajariitalautakunnassa.

Pykälän 2 kohdan mukaan lautakunnan toimivaltaan eivät kuulu arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetun arvopaperin liikkeeseenlaskijan taikka julkisen ostotarjouksen tekijän tai arvopaperin lunastusvelvollisen menettelyä koskevat asiat. Rajoituksen syitä selvitetään yleisperustelujen 3.2. jaksossa.

Pykälän 3 kohdan mukaan lautakunnan toimivaltaan eivät kuulu sellaiset asumisoikeuteen liittyvät asiat, joita koskevaan kunnan viranomaisen päätökseen voidaan hakea oikaisua tai muutosta siten kuin asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) säädetään. Käytännössä rajoitus koskee asumisoikeuden luovutuksia taloista, joiden rakentamiseen valtio on myöntänyt aravalainaa tai korkotukilainaa. Asumisoikeus ei näissä tapauksissa ole vapaasti luovutettavissa, vaan asumisoikeuden saajan on oltava kunnan hyväksymä henkilö. Kunnan tekemään asukasvalintapäätökseen voidaan hakea oikaisua ja oikaisuvaatimuksesta annetusta päätöksestä voidaan puolestaan valittaa hallintolainkäytölain (586/1996) mukaisesti. Ei ole tarkoituksenmukaista, että tällaisia hallintoasioita voitaisiin viedä kuluttajariitalautakunnan kä-

sittelyyn.

Pykälän 4 kohdan mukaan lautakunnan toimivaltaan eivät kuulu sellaiset asuinhuoneiston vuokraukseen liittyvät asiat, jotka koskevat huoneiston luovutusta väliaikaisesti toisen käytettäväksi, vuokraoikeuden siirtoa perheenjäsenelle, vuokrasuhteen jatkumista vuokralaisen kuoltua, irtisanomisen julistamista tehottomaksi, muuttopäivän siirtämistä tai jälleenvuokralaisen oikeutta jatkaa vuokrasuhdetta. Rajoituksen syitä selvitetään yleisperustelujen 3.2. jaksossa.

4 §. Asian käsittely ryhmävalituksena. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta voi käsitellä asian ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla taikka useilla yksityistakaajilla tai yksityisillä pantinantajilla on tai voidaan olettaa olevan oikeus esittää samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Asian käsittelemisestä ryhmävalituksena päättää viime kädessä kuluttajariitalautakunta.

Ryhmän määrittelystä säädetään 12 §:ssä. Ryhmävalituksen käsittely kuluttajariitalautakunnassa ei edellytä, että jokaisen ryhmään kuuluvan kuluttajan vaatimukset ja perusteet yksilöitäisiin kuten tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa, vaan valitus voidaan laatia kaavamaisesti ryhmän jäseniä yhdistävien seikkojen osalta ja soveltaa tavanomaisia valituksen rakenteita asiaa palvelevalla tavalla. Liioin ei edellytetä, että mahdollisia yksilöllisiä vaatimuksia ryhdyttäisiin erikseen selvittämään. Asian käsittely ryhmävalituksena voi perustua oletukseen siitä, että kaikki tietyn elinkeinonharjoittajan sopijapuolet, jotka esimerkiksi ovat kärsineet samasta sopimusrikkomuksesta, haluavat vedota lakisääteisiin oikeuksiinsa.

Yhdellä lautakunnan päätöksellä voidaan ratkaista muun muassa sellaiset, samaan elinkeinonharjoittajaan kohdistettavissa olevat vaatimukset, joita yhdistää sama tai samankaltainen erimielisyyden syy tai asiallinen peruste. Perusteena voi esimerkiksi olla tietyn sarjavalmistuksen tuotteen suunnittelu- tai valmistusvirhe, joka ilmenee useissa kuluttajille jo myydyissä tuotekappaleissa. Ryhmävalituksena voitaisiin käsitellä myös vakiosopimusehtojen tulkintaa tai kohtuullisuutta koskevia erimielisyyksiä. Yhdellä pää-

töksellä voidaan ratkaista sellaisiakin asioita, joissa kuluttajilla on tai voidaan olettaa olevan keskenään erilaisia oikeuksia hyvitykseen. Jos esimerkiksi valmismatkan hintaan sisällynyttä retkeä ei ole järjestetty ja osa matkustajista järjestää sen matkakohteessa omatoimisesti ja omalla kustannuksellaan, lautakunta voisi päätöksessään suosittaa tällaisille matkustajille koituneiden lisäkustannusten korvaamista ja retkeä vaille jääneille vastaavasti hinnanalennusta. Kuluttajariitalautakunta voisi myös suositella suoritusta kaavamaisesti tai vain vahvistaa oikeuden perusteen.

Asioiden välinen yhteys voisi lisäksi olla oikeudellista samankaltaisuutta. Tästä voisi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun elinkeinonharjoittaja rikkoo samankaltaista sopimusehtoa erilaisissa sopimussuhteissa.

Asia voidaan käsitellä ryhmävalituksena vain, jos kuluttajien tai muiden momentissa tarkoitettujen yksityishenkilöiden vastapuoli on elinkeinonharjoittaja. Ryhmävalituksena ei sitä vastoin voitaisi käsitellä asioita, joissa vaatimukset kohdistuvat yksityishenkilöön, vaikka asia muuten kuuluisi lautakunnan toimivaltaan.

Pykälän 2 momentin mukaan ryhmävalitusasian vireillepano-oikeus on kuluttajasiاميةhellä. Kuluttajasiاميةhellä on myös yksinomainen oikeus käyttää asiassa puhevaltaa asianosaisena. Näiden ehdotusten syitä selvitetään yleisperustelujen 3.3. jaksossa.

Kuluttajasiاميةhen toimivallasta ryhmävalitusasioissa säädetään tarkemmin jäljempänä 2. lakiehdotuksen 9 a §:ssä.

5 §. Muut tehtävät. Lautakunta voi pykälän 1 momentin mukaan antaa tuomioistuimelle lausuntoja niiden käsitellessä lautakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita. Voimassa olevassa laissa vastaava säännös on kirjoitettu ehdottomammin niin, että lautakunnan tehtävänä on antaa lausuntoja tuomioistuimille. Käytännössä lautakunta on lausunut lähinnä sellaisista seikoista, joista sille on syntynyt ratkaisukäytäntöä. Monet lautakunnalle esitetyt lausuntopyynnöt ovat lisäksi sellaisia, ettei erimielisyyteen voida ottaa kantaa ilman todistajien kuulemista tuomioistuimessa. Näistä syistä on tarkoituksenmukaista ja vakiintuneen käytännön mukaista jättää lautakunnan harkintaan, antaako se lausunnon vai

ei.

Kuten nykyisinkin, lautakunta voi antaa lausunnon tuomioistuimen tai asianosaisen pyynnöstä taikka omasta aloitteestaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan henkilöstön neuvontavelvollisuudesta. Momentti poikkeaa sanamuodoltaan neuvontaa koskevasta hallintolain 8 §:stä, ja sen tarkoituksena on selventää, että neuvontavelvollisuus kuluttajariita-asioiden asianosaisia kohtaan rajoittuu asioiden vireille saattamiseen ja lautakunnan menettelytapoihin. Henkilöstön ei sen sijaan tarvitse ryhtyä selvittämään asianosaisille kuluttajasopimusten osapuolten oikeuksia tai velvollisuuksia, kuluttajansuojalainsäädännön muuta sisältöä tai lautakunnan ratkaisukäytäntöä. Näiltä osin asianosaiset saavat tarvittaessa tietoja ja neuvoja kunnallisilta kuluttajaneuvojilta.

Momentin mukaan lautakunnan henkilöstön on annettava kunnallisille kuluttajaneuvojille oikeudellista neuvontaa ja muuta opastusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Säännös vastaa asiallisesti kuluttajavalituslautakunnasta annetun asetuksen, jäljempänä voimassa oleva asetus, 4 §:ää. Kuluttajaneuvojien neuvonta ja opastus on perusteltua säilyttää lautakunnalla, koska kuluttajaneuvojien toiminta olisi käytännössä yhtenevä lautakunnan tehtäväalueen kanssa. Kuluttajaneuvojat tarvitsevat monipuolista ja riittävää opastusta lainsäädännöstä, oikeuskäytännöstä ja lautakunnan ratkaisukäytännöstä.

2 luku Lautakunnan kokoonpano

6 §. Jäsenet. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnalla on, kuten nykyisinkin, päätoiminen puheenjohtaja. Toimivallan laajenemisen vuoksi lautakuntaan ehdotetaan lisättäväksi uusi päätoimisen varapuheenjohtajan virka. Lisäksi lautakunnassa on momentin mukaan oltava vähintään kymmenen sivutoimista lakimiesjäsentä ja sivutoimisia asiantuntijajäseniä. Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty erikseen lakimiesjäsenistä. On kuitenkin tärkeää, että lautakunnassa on myös riittävä oikeudellinen asiantuntemus. Tämän varmistamiseksi on katsottu asianmukaiseksi säätää lakimiesjäsenten vähimmäismäärä laissa.

Sivutoimisten asiantuntijajäsenten lukumäärästä ei momentissa säädetä. Jäseniä voidaan määrätä tarpeen mukaan ottaen huomioon lautakunnassa käsiteltävät asiaryhmät ja niiden edellyttämä erityisasiantuntemuksen tarve sekä käsitteilyyn saatettavien asioiden määrä.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakuntaa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa puheenjohtaja. Tarkemmin puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tehtävistä ja työnjaosta säädetään oikeusministeriön asetuksessa ja määrätään lautakunnan työjärjestyksessä.

7 §. Jäsenten ja esittelijöiden kelpoisuus. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta vaaditaan ensinnäkin yleinen kelpoisuus tuomarin virkaan. Tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimitämisestä annetussa laissa (205/2000). Lain 11 §:n mukaan tuomarinvirkaan voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on aikaisemalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoittanut, että hänellä on viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävänalaaan sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Lisäksi puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta vaaditaan hyvä perehtyneisyys lautakunnan ratkaisutoiminnassa keskeisiin oikeudenaloihin. Näitä oikeudenaloja ovat erityisesti sopimusoikeus, kauppaoikeus ja kuluttajansuojaoikeus. Hyvä perehtyneisyys voidaan saavuttaa esimerkiksi toiminnalla lautakunnassa, muussa kuluttajaviranomaisessa tai tuomioistuimessa taikka oikeustieteellisellä tutkimustyöllä.

Puheenjohtajalta edellytetään lisäksi johtamistaitoa. Johtamistaito voidaan hankkia joko kokemuksen tai koulutautumisen kautta.

Pykälän 2 momentissa säädetään lakimiesjäsenten ja asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista. Lakimiesjäseniltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto eli oikeustieteen kandidaatin tai oikeustieteen maisterin tutkinto. Asiantuntijajäseniltä vaaditaan perehtyneisyyttä kuluttajansuojaan tai elinkeinoelämään taikka kulutushyödykkeiden ominaisuuksiin.

Pykälässä ei ole voimassa olevaa lakia vastaavaa vaatimusta, jonka mukaan erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa. Sen sijaan korostetaan jäsenten asiantuntemusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Tarkoituksena on saada lautakuntaan riittävä oikeudellisten kysymysten, kuluttajansuojan ja elinkeinoelämän tuntemus sekä kulutushyödykkeiden monipuolinen asiantuntemus.

Pykälän 3 momentissa säädetty esittelijöiden kelpoisuusvaatimukset vastaavat voimassa olevaa sääntelyä.

8 §. Jäsenten nimittäminen tai määrääminen. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajan nimittää valtioneuvosto, kuten nykyisinkin. Valtioneuvosto nimittäisi myös esityksessä ehdotetun uuden varapuheenjohtajan. Tämä on asianmukaista, koska varapuheenjohtaja muun muassa toimii puheenjohtajan sijaisena.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakunnan jäsenet ja kullekin jäsenelle varajäsenen määrää oikeusministeriö viideksi vuodeksi kerrallaan. Sääntely poikkeaa voimassa olevasta laista, jonka mukaan jäsenet ja varajäsenet määrää valtioneuvosto eduskunnan vaalikautta vastaavaksi ajaksi. Jäsenten määrääjätahoa koskeva muutos johtuu erityisesti käytännön syistä. Lautakunnassa on jo nykyisin 130 jäsentä ja varajäsentä ja jäsenmäärä kasvaa entisestään toimivallan laajentumisen takia. Näin suuressa jäsenistössä tapahtuu toimikauden aikana väistämättä lukuisia muutoksia. Tästä syystä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena, että jäsenet ja varajäsenet määrättäisiin valtioneuvoston yleisistunnossa.

Voimassa olevan lain mukainen eduskunnan vaalikautta vastaava toimikausi liittyy vaatimukseen erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten tasapuolisesta edustuksesta. Kun tästä vaatimuksesta luovutaan, ei ole tarvetta sitoa lautakunnan toimikautta eduskunnan vaalikauteen.

Jäsenten toimikausi jatkuu, kuten nykyisinkin, kunnes uudet jäsenet on määrätty. Jos lautakuntaan tarvitaan kesken toimikauden yksi tai useampi lisäjäsen, tämä määrätään jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

9 §. Virkavastuu ja esteellisyys. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan jäsenet ja

sivutoimiset esittelijät toimivat virkavastuulla. Koska sivutoimiset jäsenet ja sivutoimiset esittelijät eivät ole lautakunnan virkamiehiä, on tarpeen säätää heidän virkavastuustaan erikseen.

Pykälän 2 momentin mukaan jäsenen ja esittelijän esteellisyyteen sovelletaan pääosin tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Tuomarin esteellisyydestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa. Puheenjohtajan ja jäsenen esteellisyydestä on vastaava säännös voimassa olevan asetuksen 8 §:ssä. Momentissa samat esteellisyyssäännökset ulotetaan koskemaan myös esittelijää. Tämä on katsottu asianmukaiseksi, koska lautakunnan päätökset kuluttajariita-asioissa tehdään esittelystä esittelijän valmistelemien ratkaisuehdotuksen pohjalta ja koska esittelijä saa ehdotetun 16 §:n nojalla myös itsenäistä ratkaisuvaltaa.

Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 7 §:n 2 momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta lautakunnan jäsenen tai esittelijään. Lainkohdan mukaan tuomari on esteellinen käsittelemään samaa asiaa tai sen osaa uudelleen samassa tuomioistuimessa, jos on perusteltua aihetta epäillä hänellä olevan asiaan ennakoasenne hänen asiassa aikaisemmin tekemänsä ratkaisun tai muun erityisen syyn vuoksi. Poikkeussäännös tarvitaan, jotta mahdolliset virheelliset päätökset voitaisiin korjata 21 §:n mukaisesti kyseisen päätöksen tehneessä täysistunto- tai jaostokokoupanossa ilman tarvetta erityisesti selvittää jäsenen tai esittelijän mahdollista ennakkosenttia asiaan.

Lautakunnan toimintaan ei sovelleta riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (663/2005) 15 §:n 2 mukaista esteellisyyttä. Sen mukaan sovittelijana toiminut tuomari ei saa käsitellä tuomarina oikeudenkäynnissä asiaa, jossa hän on toiminut sovittelijana. Kuluttajariitalautakunnassa esittelijän on asian valmistelussa pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sovintoesitys. Tällöin ei kuitenkaan ole kysymys riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain mukaisesta sovittelusta. Tästä syystä sitä, onko sovittelusta aiheutunut esteellisyyttä, on arvioitava oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa säädettyjen yleisistä perusteista.

Tuomarin esteellisyyssäännökset koskevat momentin mukaan kuluttajariita-asioita ratkaisevia ja esitteleviä henkilöitä. Lautakunnan muihin, esimerkiksi asioita valmisteleviin virkamiehiin sovelletaan virkamiesten esteellisyyttä koskevia hallintolain säännöksiä.

10 §. Jaostot. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunta toimii jakautuneena asiaryhmittäin jaostoihin siten kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Oikeusministeriö määrää myös jäsenet jaostoihin. Nykyisin jaostojen jäsenet ja käsiteltävien asioiden jakoperusteet määrää valtioneuvosto. Edellä 8 §:n perusteissa esitetyistä syistä, siirretään päätösvalta myös näiltä osin oikeusministeriölle.

Jaostoon kuuluu, kuten nykyisinkin, viisi jäsentä, joista yksi määrätään jaoston puheenjohtajaksi. Jäseniä määrättäessä on otettava huomioon jaostossa käsiteltävien asioiden edellyttämä oikeudellinen ja muu asiantuntemus.

11 §. Täysistunto. Pykälässä säädetään lautakunnan täysistunnosta ja sen kokoonpanosta. Voimassa olevan lain mukaan lautakunnalla on kaksi täysistuntoa: yleisen osaston täysistunto ja asuntokauppaosaston täysistunto. Pykälässä ei säädetä osastokohtaisista täysistunnoista, koska laissa ei enää säädetä osastojaostakaan. Sen sijaan oikeusministeriö voisi määrätä täysistunnolle asiaryhmittäin useampia ratkaisukokoonpanoja. Muutoksin pyritään nykyistä joustavampaan ja tarvittaessa helpommin muutettavissa olevaan asiain käsittelyorganisaatioon.

3 luku **Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen**

12 §. Asian vireilletulo ja valmistelu. Pykälän 1 momentin mukaan asia tulee lautakunnassa vireille kirjallisella tai sähköisellä hakemuksella. Sähköinen hakemus mainitaan momentissa selvyuden vuoksi erikseen, ja siihen sovelletaan, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) säädetään.

Ryhmävalitusasiassa kuluttaja-asiamiehen on määriteltävä se kuluttajaryhmä, jonka puolesta valitus tehdään. Määritelmän tulisi olla niin täsmällinen, että ne kuluttajat, joiden oikeusasemaan asiasta annettava lauta-

kunnan ratkaisu vaikuttaa, voivat kukin omalta osaltaan tarvittaessa vedota ratkaisuun. Tiedossa olevat ryhmän jäsenet voidaan mainita.

Ryhmä voidaan määritellä esimerkiksi niin, että se kattaa hakemuksessa virheelliseksi väitetyn kulutushyödykkeen ostajat. Jos hakemus koskee kohtuuttomaksi epäiltyä vakiosopimusehtoa, kuluttajaryhmän muodostaisivat ne kuluttajat, jotka ovat tehneet kyseisen ehdon sisältävän sopimuksen vastapuolena olevan elinkeinonharjoittajan kanssa. Ryhmä voi koostua myös hakemuksessa yksilöidyn valmismatkan matkustajista tai yleisötilaisuuden osanottajista.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijan vastapuolta on pyydettävä vastaamaan hakemukseen. Vastausta ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Sääntely vastaa voimassa olevaa lakia. Kuulemisperiaate on puolueettoman ratkaisutoiminnan perussääntö. Se edellyttää myös, että erimielisyyden osapuoli saa tietoonsa toisen osapuolen lautakunnalle lähettämän, asian ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavan aineiston.

Vastauksen ei tarvitse momentin mukaan olla kirjallinen. Vastauksen antamisesta suullisesti on voimassa, mitä hallintolain 37 ja 42 §:ssä säädetään. Sama koskee asianosaisten mahdollisuutta antaa lisäselvityksiä suullisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunta voi ratkaista asian, vaikka hakijan vastapuoli ei ole antanut 2 momentissa tarkoitettua vastausta. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä. Käytännössä lautakunta on kuitenkin ratkaissut asioita vastauksen antamatta jättämisestä huolimatta, jos vastapuoli on todisteellisesti saanut tiedon hakemukselta. Lautakunta on tällöin noudattanut soveltuvin osin yksipuolista tuomiota koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Pykälään ei kuitenkaan ole otettu viittausta yksipuoliseen tuomioon ja oikeudenkäymiskaareen. On pidetty tarkoituksenmukaisena, että lautakunnalla on laajempi harkintavalta kuin tuomioistuimella, kun asia ratkaistaan toisen osapuolen yksin antamien tietojen perusteella.

Pykälän 4 momentin mukaan asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa osapuolille sitä edistävä ehdotus.

Säännös vastaa osittain voimassa olevan lain 7 §:n 1 momenttia ja osittain asetuksen 5 §:n 3 momenttia. Momentin mukaan voidaan asian valmistelussa tehdä hakijalle myös ehdotus luopua asian käsittelystä. Luopumisehdotus voidaan tehdä, jos sovellettavan lain-säädännön, oikeuskäytännön tai lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella on ilmeistä, että asian ratkaisu olisi hakijalle vastainen. Säännös on uusi, mutta vastaavia ehdotuksia on lautakunnassa nykyisinkin katsottu voitavan tehdä rinnastamalla ne sovintoehdotuksiin. Selvyyden vuoksi momenttiin on otettu nimenomaiset säännökset luopumisehdotuksesta ja sen edellytyksistä.

13 §. Asian selvittäminen. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta voi kuulla asiantuntijoita, hankkia lausuntoja ja selvityksiä sekä toimittaa tarkastuksia ja katselmuksia. Säännös vastaa voimassa olevan lain 8 §:ää. Lautakunta vastaa itse momentissa tarkoitetusta asian selvittämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan käyttämän asiantuntijan esteellisyydestä suhteessa käsiteltävään asiaan ja asianosaiseen. Säännös vastaa asiantuntijan esteellisyyttä koskevaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 47 §:ää.

Pykälän 3 momentti koskee lautakunnan toimittamia katselmuksia. Lautakunnan tarve toimittaa katselmuksia liittyy useimmiten asunnon kauppaa taikka asunnon rakentamista tai korjaamista koskeviin erimielisyyksiin. Katselmus kohdistuu silloin asianosaisten asuntoon tai muihin kotirauhan piiriin kuuluihin tiloihin. Tämän takia lautakunnan katselmuksset eivät voi olla hallintolain 38 §:n 1 momentin mukaisesti julkisia, ja niistä on säädettävä myös hallintolain 38 §:n 3 momentista poikkeavasti.

Momentin mukaan lautakunnan toimittama katselmus ei ole julkinen. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa katselmuksen saa toimittaa vain sen henkilön luvalla, jonka kotirauhan piiriin tila kuuluu. Muuten lautakunnan toimittamaan katselmukseen sovelletaan, mitä hallintolain 38 §:ssä säädetään.

14 §. Asian jättäminen ratkaisematta tai käsittelemättä. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta ei saa antaa päätöstä asiassa, jonka tiedetään olevan vireillä tai ratkaistu tuo-

mioistuimessa. Samansisältöinen säännös on voimassa olevan lain 6 §:n 1 momentissa. Lautakunnan toimivalta säilyy siten tuomioistuimen toimivaltaan nähden toissijaisena.

Säännöksellä ei ole vaikutusta ryhmävalituksen käsittelyyn. Jos asia viedään yksittäinen kuluttajan osalta tuomioistuimeen, kysymys ei ole samasta asiasta, koska asianosaiset eivät ole samat. Ryhmävalituksessa asianosaisina ovat elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja-asiamies, yksittäisessä asiassa sen sijaan elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja. Tästä syystä ryhmävalituksen käsittely lautakunnassa voi jatkua, vaikka samaa oikeuskysymystä koskeva asia olisi vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa. Lautakunta voi tarvittaessa antaa tuomioistuimelle lain 5 §:ssä tarkoitetun lausunnon.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan mahdollisuudesta jättää eräitä asioita käsittelemättä. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavia säännöksiä, vaan lautakunnalla on ratkaisupakko. Sen on annettava kirjallinen päätös jokaisessa asiassa, joka on kirjallisesti saatettu lautakunnan käsiteltäväksi. Ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista käyttää lautakunnan voimavaroja sellaisten asioiden valmisteleamiseen ja ratkaisemiseen, jotka merkitsevät päällekkäistä työtä muiden vastaavia asioita käsittelevien toimielinten kanssa tai joiden ratkaiseminen on asianosaisten hyödytöntä taikka joiden lautakuntakäsittely ei muusta syystä ole tarkoituksenmukaista.

Momentin 1 kohdan mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos asian ratkaiseminen edellyttää suullisten todistuskeinojen käyttämistä. Suullisilla todistuskeinoilla tarkoitetaan todistajan kuulemista valan tai vakuutuksen nojalla ja asianosaisten kuulemista totuusvakuutuksen nojalla. Lautakuntakäsittely on kirjallista, eivätkä osapuolet ole istunnoissa läsnä. Lautakunta ei voi itse käyttää suullisia todistuskeinoja, joten todistajien ja asianosaisten kuulemiseen tarvittaisiin virka-apua tuomioistuimelta. Tällainen menettely soveltuu kuitenkin huomosti lautakunnan joustaviksi ja vapaamuotoisiksi tarkoitettuihin toimintatapoihin. Suullista todistelua edellyttävät asiat on siksi syytä käsitellä tuomioistuimessa.

Samaan asiaan voi sisältyä riitakysymyksiä, jotka voidaan selvittää ja ratkaista kirjal-

lisen aineiston perusteella ja myös kysymyksiä, jotka edellyttäisivät suullista todistelua. Lautakunta voi näissä tapauksissa antaa ratkaisusuosituksen selvitetystä seikoista ja jättää ratkaisematta ne kysymykset, joita ei voida luotettavasti selvittää lautakunnan käytävissä olevin keinoin.

Momentin 2 kohdan mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos sama asia on vireillä tai ratkaistu muussa tuomioistuimen ulkopuolisessa riidanratkaisuelimessä. Säännöksen tarkoituksena on välttää päällekkäistä työtä muiden vastaavia asioita käsittelevien toimielinten kanssa. Kohdassa tarkoitettuja elimiä ovat muun muassa lakisääteinen eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta sekä sopimusperusteiset toimielimet, arvopaperilautakunta ja vakuutuslautakunta. Liikennevahinkolautakunnan ja potilasvahinkolautakunnan toimivaltaan kuuluvat lakisääteisiä vakuutuksia koskevat asiat on 3 §:n 1 kohdassa rajattu kuluttajariitalautakunnan toimivallan ulkopuolelle.

Momentin 3 kohdan mukaan asia voidaan jättää käsittelemättä, jos sama asia on lautakunnassa vireillä tai ratkaistu ryhmävalituksena. Ryhmävalituksella pyritään paitsi oikeusturvan parantamiseen myös lautakunnan toiminnan tehostamiseen. Tehostamisedut menetettäisiin, jos lautakunnan olisi ryhmävalituksesta huolimatta käsiteltävä ja ratkaistava erikseen samaa asiaa koskevat yksilölliset valitukset. Jos asia jätetään ryhmävalituksen vireilletulon takia käsittelemättä, tätä koskevan päätöksen perusteluissa olisi asianmukaista mainita myös sen Kuluttajaviraston virkamiehen nimi ja yhteystiedot, joka virastossa hoitaa kyseistä ryhmävalitusasiaa. Yksilöllisen valituksen tehnyt asianosainen voisi tällöin paremmin seurata ryhmävalituksen etenemistä. Jos asia on jo ryhmävalituksena ratkaistu, käsittelemättä jättämistä koskevaan päätökseen olisi syytä liittää ryhmävalituksen johdosta tehty lautakunnan päätös, koska asianosainen ei ilmeisesti aiemmin ole saanut tietoa tästä päätöksestä.

Momentin 4 kohdan mukaan hakijan vastapuolen hakeminen konkurssiin on peruste jättää asia käsittelemättä lautakunnassa. On tarkoituksenmukaista, että konkurssisaatavia ja niiden mahdollisia riitautuksia koskevat asiat käsitellään konkurssilaisissa (120/2004)

säädetyssä menettelyssä.

Momentin 5 kohdan mukaan asia voidaan jättää käsittelemättä, jos sen käsittely lautakuntamenettelyssä ei ole tarkoituksenmukaista asian poikkeuksellisen monimutkaisuuden ja vaikean selvittävyyden takia. Tarkoituksena ei ole, että asia voitaisiin jättää käsittelemättä pelkästään siksi, että siihen sisältyy oikeudellisesti vaativia ja vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Keskeistä on se, että asia on laajuudeltaan ja muulta laadultaan sellainen, että sen selvittäminen ja suositusluonteinen ratkaiseminen lautakuntamenettelyssä on epätarkoituksenmukaista. Kohdan piiriin kuuluvia asioita voivat esimerkiksi olla sellaiset rakennusurakkaa koskevat erimielisyydet, joihin sisältyy lukuisia asiantuntijaselvitystä edellyttäviä, taloudellisesti merkittäviä riitakysymyksiä. Tällaisen asian selvittämiseen voi kuluva kohtuuttomasti lautakunnan voimavaroja ja muutenkin on usein järkevämpää saattaa tällainen asia suoraan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen asian käsittelemättä jättämisestä tekee lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies sen mukaan kuin lautakunnan työjärjestyksessä määrätään.

15 §. *Asian ratkaiseminen täysistunnossa ja jaoston istunnossa sekä istuntojen päätösvaltaisuus.* Pykälän 1 momentin mukaan asiat ratkaistaan lautakunnan täysistunnossa ja istunnossa esittelystä kirjallisen aineiston perusteella. Menettely vastaa lautakunnassa noudatettua käytäntöä. Esittelijänä toimii tehtävään määrätty lautakunnan virkamies tai henkilö, jolle on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä. Esittelijämääräyksen ei tarvitse olla nimenomainen, vaan esittelytehtävät voivat sisältyä asianomaisen henkilön yleiseen toimenkuvaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään täysistunnon ratkaistavista asioista. Momentin mukaan täysistunnossa ratkaistaan ensinnäkin periaatteellisesti tärkeät asiat. Asia voi olla periaatteellisesti tärkeä, jos siihen esimerkiksi liittyy uusi oikeuskysymys tai jos se koskee suurta määrää kuluttajia. Periaatteellisesti tärkeitä voivat olla myös tuomioistuimelle annettavat lausunnot. Lisäksi asia voidaan käsitellä täysistunnossa ratkaisukäytännön

yhdenmukaistamiseksi. Momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 5 §:n 2 momenttia ja asetuksen 9 §:ää. Nykyisestä poiketen täysistunto ei kuitenkaan käsittele muita hallintoasioita kuin työjärjestystä.

Täysistuntokäsittelystä päättää puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sen mukaan kuin työjärjestyksessä säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu istunnon puheenjohtaja ja vähintään neljä muuta jäsentä. Säännös vastaa voimassa olevan lain 5 §:n 2 momenttia. Jaoston istunto on päätösvaltainen, kun istuntoon osallistuu puheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä. Säännös eroaa voimassa olevan lain 5 §:n 3 momentissa siinä, että päätösvaltaisessa kokoonpanossa on oltava puheenjohtaja.

16 §. Asian muu ratkaiseminen. Pykälän 1 momentin mukaan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jaoston puheenjohtaja voivat ratkaista yksin asian, jos lautakunnan ratkaisukäytäntö on samankaltaisissa asioissa vakiintunut tai sama riitakysymys on ratkaistu lautakunnan täysistunnon tai jaoston aiemmallalla päätöksellä. Lisäksi edellytetään, että asian ratkaisija ja esittelijä ovat ratkaisusta samaa mieltä. Momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 5 §:n mukaista yksinkertaista käsittelyä. Tietyt puheenjohtajan ratkaisuvaltaan nykyisin kuuluvat asiat on kuitenkin 2 momentin mukaisesti siirretty esittelijän yksin ratkaistaviksi.

Esittelijän ratkaisuvaltaa koskevat 2 momentin säännökset ovat uusia, ja niillä pyritään toiminnan tehostamiseen. Momentin 1 kohdan mukaan esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies saa ratkaista yksin asian, joka on ilmeisen perusteeton. Ilmeisen perusteettomat hakemukset pyritään karsimaan käsittelystä 12 §:n 4 momentissa tarkoitettulla luopumisehdotuksella. Jos hakija ei kuitenkaan luovu vaatimuksestaan, vaan haluaa siihen lautakunnan päätöksen, päätös voitaisiin momentin mukaisesti tehdä nopeasti ja joustavasti esittelijän ratkaisulla.

Momentin 2 kohdan nojalla esittelijä saa ratkaista asian, joka on merkitykseltään vähäinen. Asiaa voidaan yleensä pitää merkitykseltään vähäisenä, jos erimielisyyden taloudellinen arvo on vähäinen eikä asiaan liity

oikeudellisia erityiskysymyksiä. Taloudellisen merkityksen vähäisyys on kuitenkin arvioitava paitsi yksittäisen hakijan myös kuluttajakollektiivin näkökulmasta. Jos asia esimerkiksi koskee laajan kuluttajaryhmän oikeusasemaa, sen kokonaismerkitystä ei voida pitää vähäisenä, vaikka yksittäisen kuluttajan taloudellinen intressi asiassa olisikin pieni.

Momentin 3 kohdan nojalla esittelijä saa ratkaista asian, joka on tosiseikoiltaan selvä ja oikeudellisesti yksinkertainen. Tällaisia ovat esimerkiksi asiat, joissa sopimusrikkomus on riidaton ja sen seuraamus voidaan perustaa suoraan lain säännökseen.

17 §. Äänestys. Pykälän säännökset äänestysmenettelystä täysistunnossa ja istunnossa vastaavat asiallisesti voimassa olevan asetuksen 11 §:ää. Koska lautakunnan menettelytapasäännökset ovat muiltakin osin laissa, on katsottu perustelluksi siirtää myös äänestysäännöt lain tasolle.

18 §. Selvittelykustannusten korvaaminen valtiolle. Pykälä koskee asian selvittämisestä valtiolle aiheutuvien kustannusten korvaamista silloin, kun itselleen vastaisen ratkaisusuosituksen saanut elinkeinonharjoittaja ei noudata lautakunnan suositusta ja sittemmin häviää samaa asiaa koskevan oikeudenkäynnin. Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 9 a §, mutta se koskee kaikkia lautakunnassa käsiteltäviä asioita. Voimassa oleva pykälä koskee vain asuntokauppaan liittyviä asioita. Pykälän 2 momenttia on lisäksi täsmennetty siten, että tuomioistuimen velvollisuus määrätä kustannusten korvaamisesta valtiolle koskee vain tapauksia, joissa tuomioistuin on saanut tiedon kyseisestä lautakunnan ratkaisusuosituksesta. Tuomioistuimella ei siis ole velvollisuutta ryhtyä oma-aloitteisesti selvittämään mahdollista aiempaa lautakuntakäsittelyä ja siinä annetun suosituksen sisältöä.

19 §. Asianosaisen kulut. Pykälän 1 momentin mukaan asian selvittäminen ja käsitteleminen lautakunnassa on osapuolille maksetonta. Omista kustannuksistaan, kuten mahdollisista asiamieskuluistaan, asianosaiset vastaavat itse. Momentti vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 9 §:n ja 9 b §:n 1 momentin säännöksiä, mutta on yksityiskohtaisempi.

Jos asianosainen on omalla kustannuksel-

laan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voi kuitenkin momentin mukaan suosittaa niistä aiheutuvien kustannusten korvaamista selvityksen hankkineelle osapuolelle. Voimassa olevan lain 9 b §:n nojalla lautakunta on voinut suosittaa vastapuolen kulujen korvaamista vain asuntokauppa-asioissa. Momentin säännökset koskevat sen sijaan kaikkia lautakunnassa käsiteltäviä asioita.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakunnan suosittamat 1 momentissa tarkoitetut korvaukset on asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rinnastettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa tarkoitettuihin oikeudenkäyntikuluihin. Vastaava mutta vain asuntokauppa-asioihin sovellettava säännös on voimassa olevan lain 9 b §:n 2 momentissa.

20 §. Päätöksen luonne ja valituskielto. Pykälän säännökset lautakunnan ratkaisun suositusluonteesta ja mahdollisuudesta viedä lautakunnassa ratkaistu asia tuomioistuimeen vastaavat voimassa olevan lain 6 §:n 2 momenttia. Valituskieltoa koskeva säännös on uusi, ja se on lisätty lakiin selvyyden vuoksi. Lautakunnan käsittelemät kuluttajariita-asiat eivät ole hallintoasioita vaan yksityisoikeudellisia riita-asioita, jotka kuuluvat yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Hallinto-oikeudellinen muutoksenhaku ei siksi sovellu näihin asioihin. Muutoksenhakumahdollisuus ei ole tarpeellinenkaan, koska lautakunnan ratkaisut eivät ole täytäntöönpanokelpoisia eikä niillä ole tuomion oikeusvaikutuksia, vaan sama asia voidaan saattaa tavanomaiseen tapaan yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Valituskielto koskee kaikkia kuluttajariita-asioissa tehtyjä päätöksiä. Asiaratkaisun sisältävän päätöksen lisäksi muutosta ei saa hakea myöskään päätökseen, jolla asia on jätetty ratkaisematta tai käsittelemättä.

21 §. Päätöksessä olevan virheen korjaaminen. Pykälän säännökset päätöksessä olevan asiavirheen ja kirjoitusvirheen korjaamisesta rakentuvat samoille periaatteille kuin hallintolain 8 luvun säännökset, mutta lautakunnassa käsiteltävien asioiden ja lautakunnan päätösten luonteen vuoksi on tarpeen säätää korjaamisesta erikseen ja joiltakin osin hallintolaista poikkeavasti.

Pykälän 1 momentti koskee asiavirheen korjaamista. Momentin mukaan lautakunnassa ratkaistu asia voidaan käsitellä uudelleen, jos lautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe.

Lautakunnalla ei ole momentin mukaan velvollisuutta korjata asiavirhettä. Korjaamistarvetta harkittaessa voidaan ottaa huomioon virheen merkitys kummankin asianosaisen kannalta sekä se, onko virhe aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä.

Kun päätöksessä havaitaan momentissa tarkoitettu virhe, päätöksen korjaamisesta päätetään kokoonpanoltaan vastaavassa täysistunnossa tai siinä jaostossa, jossa virheellinen päätös on tehty. Säännöksessä tarkoitetaan asiaryhmältään vastaavaa täysistuntoa tai jaostoa. Päätöksentekoon osallistuvien jäsenten ei sen sijaan tarvitse olla samoja kuin virheellistä päätöstä tehtäessä. Jos kysymyksessä on 16 §:n nojalla ratkaistu asia, päättää korjaamisesta lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään.

Asiavirheen korjaaminen ei 2 momentin mukaan edellytä asianosaisten suostumusta. Lautakunnan päätökset koskevat kahden asianosaisen välistä riita-asiaa, jolloin päätöksen korjaaminen on aina toiselle asianosaiselle eduksi ja toiselle vahingoksi. Tästä syystä lautakuntamenettelyyn ei sovellu hallintolain 50 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää asianosaisen suostumusta. Asianosaisille on kuitenkin momentin mukaan ilmoitettava päätöksessä olevasta virheestä ja siitä, että asia aiotaan ratkaista uudelleen.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunnan on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai lasku- tai virhe tai muu niihin verrattava selvä virhe. Momentissa tarkoitettu virheen korjaaminen on siis lautakunnan velvollisuus eikä siinä ole harkinnanvaraa. Virhettä ei kuitenkaan tarvitse korjata, jos päätöksen antamisesta on kulunut yli kaksi vuotta. Vastaava aikaraja hallintolain 52 §:n 1 momentissa on viisi vuotta. Kahden vuoden korjaamisaika on kuitenkin katsottu riittäväksi suo-

situsluonteisille lautakunnan päätöksille.

22 §. Päätöksen tiedoksianto. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunnan päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään, lukuun ottamatta yleistiedoksiantoa koskevia säännöksiä. Yleistiedoksianto on katsottu tarpeettoman raskaaksi menettelyksi, kun kysymyksessä on ratkaisusuositus.

23 §. Eräät määräajat ja ilmoitukset. Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 9 d §. Pykälä koskee maakaarissa (540/1995) säädettyjen määräaikojen keskeytymistä lautakuntakäsittelyn ajaksi sekä eräitä ilmoituksia, joita lautakunnan on tehtävä kirjaamisviranomaisille kiinteistön kauppaa koskeissa asioissa.

Rahavelan tai muun velvoitteen vanhentumisen tai kanneajan keskeytymisestä lautakuntakäsittelyn ajaksi säädetään velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 11 §:ssä.

24 §. Hallintolain soveltaminen. Menettelyyn lautakunnassa sovelletaan pykälän mukaan soveltuvin osin hallintolakia sikäli kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädetä.

25 §. Eräiden salassa pidettävien tietojen ottaminen lautakunnan julkiseen ratkaisuun. Pykälän mukaan lautakunnan julkiseen ratkaisuun voidaan ottaa eräitä tietoja, jotka muutoin ovat salassa pidettäviä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n nojalla. Pykälän säännökset vastaavat periaatteiltaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/1984) 5 b §:ää. Kuluttajariitalautakunnassa käsiteltävät asiat ovat samanlaisia yksityisoikeudellisia riita-asioita, joita käsitellään myös tuomioistuimissa. Samakin asia voi tulla käsiteltäväksi ensin lautakunnassa ja sen jälkeen vielä tuomioistuimissa. Näistä syistä on pidetty asianmukaisena, että lautakunnan ja tuomioistuinten julkisissa ratkaisuissa voidaan ilmaista muutoin salassa pidettäviä tietoja yhdenmukaisin perustein.

Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan julkiseen ratkaisuun saa ottaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen taloudellisesta asemasta, 25 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon tai kun-

toutuksen palveluista sekä 32 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen henkilökohtaisista oloista.

Lautakunta käsittelee ja ratkaisee niin sanottuja kuluttajariita-asioita. Näille asioille on ominaista, että erimielisyys koskee yksityishenkilön yksityistä talouttaan varten hankkimaa hyödykettä. Tämän takia lautakunnan ratkaisuissa tulee hyvinkin usein esille asianosaisen taloudelliseen asemaan tai henkilökohtaisiin oloihin liittyviä tietoja. Lautakunnassa käsitellään myös runsaasti asioita, joissa on kysymys hankitun hyödykkeen mahdollisista haitallisista vaikutuksista käyttäjän terveyteen. Lautakunnassa esille tulevat asiat ovat yleensä tavanomaisia kotitalouksien ongelmia, arkaluonteisia tietoja asioihin liittyy vain poikkeuksellisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan salassa pidettävän tiedon saa ottaa julkiseen ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se on ratkaisun perustelemiseksi tarpeellista. Tämäkin säännös vastaa oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 b §:n säännöstä.

4 luku

Erinäiset säännökset

26 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän 1 momentissa on asetuksenantovaltuus, jonka mukaan kuluttajariitalautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasian ratkaisemisesta säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa määrätään 2 momentin mukaan tarkemmin lautakunnan työjärjestyksessä. Kuten nykyisinkin, työjärjestyksen vahvistaa lautakunnan puheenjohtaja täysistuntoa kuultuaan.

27 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa säädetään lain voimaantulon ajankohdasta ja 2 momentissa kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain kumoamisesta.

Pykälän 3 momentissa on lautakunnan nimen muuttamisesta johtuva selventävä säännös, jonka mukaan muualla lainsäädännössä olevat maininnat kuluttajavalituslautakunnasta tarkoittavat tämän lain voimaan tultua kuluttajariitalautakuntaa.

Pykälän 4 momentin mukaan ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

28 §. Siirtymäsäännökset. Esityksessä ehdotetut lautakunnan menettelytapojen muutokset koskevat pääosin sellaisia asioiden valmisteluun, selvittämiseen ja lautakunnan sisäisen päätöksenteon organisointiin liittyviä seikkoja, joilla pyritään tehokkaampaan ja nopeampaan käsittelyyn. Ne eivät vaikuta asianosaisten oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Poikkeuksia ovat 14 §:n 2 ja 3 momentti, joiden mukaisesti lautakunta voi jättää käsittelemättä eräitä asioita, jotka voimassa olevan lain nojalla on käsiteltävä. Näistä syistä säädetään pykälän 1 momentissa, että lain voimaan tullessa kuluttajavalituslautakunnassa vireillä oleva asia käsitellään tämän lain mukaan lukuun ottamatta 14 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä asian jättämisestä käsittelemättä. Lautakunnassa lain voimaan tullessa vireillä olevan asian käsittelyä ei siis saa lopettaa nojautumalla 14 §:n 2 momentin mukaisiin perusteisiin.

Pykälän 2 momentissa on kuluttajavalituslautakunnan jäseniä koskevat siirtymäsäännökset. Nykyisen kuluttajavalituslautakunnan sivutoimiset jäsenet ja varajäsenet jatkavat momentin mukaan toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan sivutoimisina jäseninä ja varajäseninä. Kuluttajavalituslautakunnan jaostojen puheenjohtajiksi määrätyt jäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan jaostojen puheenjohtajina. Kuluttajavalituslautakunnan varapuheenjohtajiksi määrättyjen jäsenten tehtävät varapuheenjohtajina lakkaavat ehdotetun lain voimaan tullessa, koska kuluttajariitalautakunnassa tulee olemaan päätoiminen varapuheenjohtaja.

Pykälän 3 momentissa todetaan selvyuden vuoksi, että kuluttajavalituslautakunnan puheenjohtaja ja muu päätoiminen henkilöstö jatkaa nykyisissä viroissaan ja tehtävissään kuluttajariitalautakunnassa.

1.2. Laki Kuluttajavirastosta

2 §. Hallinnollinen asema. Pykälän 2 momentissa säädetään, ettei Kuluttajavirastoa ohjaavan ja valvovan ministeriön valta ulotu Kuluttajavirastolle tai kuluttaja-asiamiehelle kuuluviin lainvalvontatehtäviin eikä kuluttajan avustamistehtäviin. Säännöksellä on haluttu korostaa Kuluttajaviraston ja kuluttaja-

asiamiehen riippumattomuutta näissä asioissa. Kuluttaja-asiamiehelle ehdotettu toimivalta ryhmävalitusasioissa liittyy läheisesti hänen tehtäviinsä lainsäädännön noudattamisen valvojana. Tämän takia ehdotetaan momenttiin lisättäväksi, ettei ministeriön ohjaus- ja valvontavalta ulotu kuluttaja-asiamiehen toimintaan myöskään ryhmävalitusasioissa.

9 a §. Ryhmävalitus. Pykälä on uusi, ja se koskee kuluttaja-asiamiehen toimivaltaa ryhmävalitusasioissa. Pykälän mukaan kuluttaja-asiamies voi omasta aloitteestaan saattaa riita-asian käsiteltäväksi kuluttajariitalautakunnassa ryhmävalituksena. Kuluttaja-asiamies voi siis ryhtyä toimenpiteisiin ilman yhdenkään kuluttajan valtuutusta ja ilman yksittäisten kuluttajien, kuluttajaneuvojien tai kuluttajajärjestöjen pyyntöä taikka muuta aloitetta. Käytännössä kuluttaja-asiamies saanee ryhmävalitustarpeesta useimmiten tiedon kuluttajien tai kuluttajajärjestöjen yhteydenottojen perusteella. Toisaalta myös kuluttaja-asiamiehen oman valvontatoimen yhteydessä saattaa tulla ilmi seikkoja, jotka antavat aiheen ryhmävalitusmenettelyn käynnistämiseen.

Ryhmävalituksena käsiteltävien asioiden luonteesta pykälässä on viittaus kuluttajariitalautakunnasta ehdotettuun lakiin (1. lakiehdotus). Perusedellytyksenä pykälän mukaan on, että kysymyksessä on lautakunnan toimivaltaan kuuluva kuluttajariita-asia. Siitä, milloin lautakunnan toimivaltaan kuuluva asia voidaan käsitellä ryhmävalituksena, säädetään 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä.

Ryhmävalitus voi koskea henkilöitä, joita ei ole nimetty ja jotka eivät muutenkaan ole välttämättä kuluttaja-asiamiehen tiedossa. Heidän oikeusturvansa edellyttää, että asian vireille tulosta ja ratkaisun lopputuloksesta tiedotetaan riittävän tehokkaasti. Kuluttajille olisi lisäksi annettava asianmukaiset ohjeet siitä, miten heidän on toimittava, jos he haluavat vedota itselleen myönteiseen lautakunnan ratkaisusuositukseen. Tiedottamisesta ja kuluttajien neuvomisesta huolehtisi kuluttaja-asiamies. Hän voisi myös neuvotella elinkeinonharjoittajan kanssa lautakunnan suositusten käytännön toteuttamisesta.

10 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään valituskielto kuluttaja-asiamiehen päätökseen asiassa, joka kuuluu markkinaoikeuden toi-

mivaltaan tai joka koskee kuluttajan avustamista. Valituskiellon piiriin ehdotetaan lisättäväksi myös päätös, joka koskee ryhmävalituksen tekemistä. Ryhmävalitukset koskevat sellaisia yksityisoikeudellisia kuluttajariita-asioita, joita kuluttajat voivat kukin omalta osaltaan saattaa itsekin kuluttajariitalautakunnan käsiteltäviksi. Hallinto-oikeudellinen valitustie ei näissä asioissa ole tarpeen.

11 §. Hallintopalvelut. Pykälän mukaan voi hoitaa myös elintarvikeviraston, kuluttajatutkimuskeskuksen ja kuluttajavalituslautakunnan hallintopalveluja. Elintarvikevirasto on siirtynyt maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ja kuluttajavalituslautakunta oikeusministeriön hallinnonalalle, eivätkä ne enää tarvitse hallintopalveluja Kuluttajavirastolta. Tästä syystä pykälästä ehdotetaan tarpeettomina poistettavaksi maininnat elintarvikevirastosta ja kuluttajavalituslautakunnasta.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain lisäksi on myös kuluttajavalituslautakunnasta annettu asetus tarkoitus korvata uudella asetuksella. Ehdotetun lain 26 §:n mukaan oikeusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin kuluttajariitalautakunnan henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasiain ratkaisemisesta. Asetusluonnos on liitetty esitykseen.

Säädösten uudistamisen takia lautakunta tarvitsee myös uuden työjärjestyksen, jossa määrättäisiin tarkemmin työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa.

3. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2007 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan vuoden 2007 alusta lukien.

4. Suhde perustuslakiin ja sääntämisjärjestys

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivy-

tystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 ja 14 §:n eräät säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain edellä selostettujen oikeusturvasäännösten kannalta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 2 momentti koskee mahdollisuutta ratkaista asia vastapuolta kuulematta, jos valmistelussa hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 4 momentin mukaan asian valmistelussa voidaan tehdä hakijalla myös ehdotus luopua asian käsittelystä, jos on ilmeistä, että asian ratkaisu tulisi olemaan hakijalle vastainen. Tätä ilmeisyyttä harkitaan sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön ja lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella. Esityksen 1. lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä momentissa mainituilla perusteilla. Perustuslain 21 §:n kannalta merkityksellinen on myös 1. lakiehdotuksen 13 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan lautakunnan toimitama katselmus ei ole julkinen.

Perustuslain 21 §:n 2 momentin nojalla oikeus tulla kuulluksi sisältyy keskeisiin oikeusturvan takeisiin, joiden yksityiskohtaiset järjestelyt samoin kuin niihin mahdollisesti tehtävät rajoitukset ja vähäiset poikkeukset ovat lailla säänneltävissä. Tällaisella lainsäädännöllä ei toisaalta saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa (HE 309/1993 vp s. 74, PeVL 12/2002 vp s. 6).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt kuulemismahdollisuuden varaamista erityisesti tuomioistuinmenettelyissä varsin olennaisena oikeusturvan takeena, josta voidaan poiketa vain hyvin painavista syistä. Tällaisena perusteena on aikaisemmin pidetty esimerkiksi sitä, että henkilö pysyttelee tavoittamattomissa (PeVL 13/2003 vp). Mikäli tuomioistuimen ratkaistavana olevassa asiassa on kysymys merkittävästä puuttumisesta henkilön useisiin perusoikeuksiin, kuulemismahdollisuuden varaamisen poikkeuksia ei ole pidetty lainkaan hyväksyttävänä (PeVL 8/2004 vp s. 3).

Menettelyn ominaispiirteet kuluttajariitalautakunnassa ovat jossain määrin rinnasteisia toisaalta lainkäyttömenettelyn ja toisaalta hallintomenettelyn kanssa. Kuluttajariitalautakunnan toimivalta eroaa kuitenkin sekä lainkäyttö- että hallintoviranomaisen toimivallasta siinä, että menettelyn seurauksena ei synny täytäntöönpanokelpoista eikä valituskelpoista päätöstä. Kuluttajariitalautakunnan tehtävänä on lain mukaan antaa ratkaisuosituksia, joilla sinänsä on käytännössä varsin suuri merkitys. Ratkaisuositusten käytännön noudattamisen kautta vähennetään varsinaiseen lainkäyttömenettelyyn tulevien asioiden määrää. Kuluttajariitalautakuntakäsittelystä huolimatta asianosaisella on mahdollisuus käyttää myös muita oikeussuojakeinoja joko asian käsittelyn loputtua lautakunnassa tai myös lautakuntakäsittelyn kuluessa.

Tällaisessa sääntely-yhteydessä korostuvat vaatimukset siitä, että menettelyn kuluttajariitalautakunnassa tulee olla mahdollisimman asiantuntevaa, joustavaa, nopeaa ja halpaa. Ehdotettua poikkeusta kuulemisvelvoitteesta ei voida lautakunnan asema, tehtävät ja toimivalta huomioon ottaen pitää ongelmallisen perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 4 momentin säännökset luopumisehdotuksesta ja 1. lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin säännökset asian jättämisestä käsittelemättä ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:ssä turvattu asianmukaisen käsittelyn kannalta. Kummankin säännöksen tarkoituksena on osaltaan turvata, että lautakunnan voimavarat voidaan kohdistaa vaikeusasteeltaan ja oikeudelliselta laadultaan sopivien asioiden käsittelyyn. Kysymys on sekä lautakunnan voimavarojen järkevästä käytöstä oikeussuojajelimenä että työnjaosta lautakunnan ja muiden tavanomaisesti käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen kesken. Mahdollisuus rajoittaa lautakuntakäsittelyn ulkopuolelle eräitä vireille tulleita asioita näiden oikeudellisen laadun perusteella on lakiehdotuksessa määritelty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Luopumisehdotuksen osalta laissa ehdotetaan säädettäväksi myös siitä harkintapohjasta, millä perusteella päätös luopumisehdotuksen esittämisestä tehdään. Edellä mainituista syistä ja ottaen huomioon lautakunnan tehtä-

vät vaihtoehtoisena oikeussuojajelimenä ehdotettuja säännöksiä ei voida pitää ongelmallisina perustuslaissa turvattu asianmukaisen käsittelyn kannalta.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 13 §:n säännökset katselmuksen toimittamisesta ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:n 3 momentissa turvattu kotirauhan suojan kannalta. Katselmus on lautakunnan käytettävissä olevia asian selvittämisen- ja ratkaisukeinoja. Katselmuksen tarkoituksena on, että asian ratkaisuun osallistuvat voivat tehdä välittömiä havaintoja katselmuksen kohteesta toiseikkojen varmistamiseksi ja asian ratkaisuedellytysten selventämiseksi. Lautakunnan tehtävät huomioon ottaen on mahdollista, että katselmuksia suoritetaan myös asuintiloissa.

Katselmus eroaa esimerkiksi hallintoviranomaisten tarkastustoiminnasta siinä, että selvitettävä oikeuskysymys on rajattu etukäteen riidan kohteen yksilöinnin vuoksi eikä katselmuksella pyritä laajempaan tiedonhankintaan myöhemmin mahdollisesti tehtävää päätöstä varten. Viimeksi mainitussa tilanteessa päätöksenteko saattaa lisäksi johtaa tarkastuksen kohteen kannalta negatiivisiin seurauksiin, kuten tuen esimerkiksi myönnetyn tuen takaisinperintään.

Katselmus on säädetty yleiseksi viranomaisen selvittämiskeinoksi hallintolaissa (434/2004) ja sitä aikaisemmin hallintomenettelylaissa (598/1982). Katselmus on säädetty myös hallintolainkäyttöviranomaisten selvittämiskeinoksi hallintolainkäyttölaissa (586/1995). Hallintolainkäyttöjärjestelmässä katselmuksen sovelletaan muutoin suullista käsittelyä koskevia säännöksiä. Yleisen lainkäytön osalta katselmukselta säädetään OK 17 luvun 56 a §:ssä ja hovioikeusmenettelyn osalta OK 26 luvun 15 §:ssä.

Edellä tarkoitetuissa säännöksissä katselmuksen toimittamisen paikkaa koskevia rajoituksia ei ole asetettu muualla kuin hallintolain 38 §:n 3 momentissa. Hallintolain mukaan katselmusta ei saa suorittaa kotirauhan piiriin kuuluvassa tilassa, ellei lailla toisin säädetä. Hallintolain mukaisesti katselmuksen toimittamiseen ei tarvita erikseen muualla laissa säädettyä toimivaltaperustetta toisin kuin tarkastuksen toimittamiseen, jonka osalta viranomaisen toimivallasta tulee säätää erikseen lailla.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä voidaan sääntää lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännössä asuintiloihin ulottuvia viranomaistoimia on pidetty hyväksyttävänä perusoikeuksien turvaamiseksi esimerkiksi ulosotossa sillä perusteella, että ulosmittauksen toimittaminen turvaa velkojen omaisuudensuojaa (yksityisoikeudellinen saatava), minkä lisäksi velkojan oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että tuomiot ovat julkisen vallan toimesta tehokkaasti täytäntöön pantavissa (PeVL 12/2002 vp s. 3-4).

Hallintoviranomaisissa ja lainkäyttöviranomaisissa katselmuksen toimittamisella pyritään turvaamaan asian asianmukaista käsittelyä. Asianmukaiseen käsittelyyn kuuluu, että päätöksen tekevällä viranomaisella on käytettävissään tapauksen ratkaisemiseksi riittävät ja oikeat tosiseikat ja että viranomaisella on

mahdollisuus saada tällaiset tiedot. Tähän nähden katselmuksen toimittaminen, joka on välttämätöntä asian asianmukaiseksi käsittelemiseksi, ei voida pitää ongelmallisena perustuslain 10 §:n 3 momentin ja 21 §:n 1 momentin kannalta.

Katselmustoimituksen julkisuuden rajoittamista ei niinkään voida pitää ongelmallisena perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta, kun otetaan huomioon, että katselemukset kohdistuvat yleensä henkilön yksityistalouden piiriin kuuluvaan seikkaan ja että tämä rajoitus kohdistuu suositustyyppisiä päätöksiä tekevän toimielimen toimintaan vain yleisjulkisuuden osalta. Julkisuutta koskevaa rajoitusta voidaan pitää siten merkitykseltään vähäisenä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kuluttajariitalautakunnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lautakunnan toimivalta ja tehtävät

1 §

Kuluttajariitalautakunta

Kuluttajariitalautakunta on riippumaton ja puolueeton kuluttajariita-asioita käsittelevä oikeussuojaelin.

2 §

Lautakunnan toimivalta

Kuluttajariitalautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia yksittäisiin erimielisyyksiin:

1) elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä kulutushyödykesopimuksia koskevissa tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

2) asunnon kaupan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat, asuntoyhteisöt taikka asunnon myyjinä tai tarjoajina olevat yksityishenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

3) asumisoikeuden luovutukseen liittyvissä asioissa, joita kuluttajat taikka asumisoikeu-

den myyjinä tai tarjoajina olevat yksityishenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

4) asuinhuoneiston vuokraukseen liittyvissä asioissa, joita kuluttajat taikka vuokranantajana olevat yksityishenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

5) asuntokauppalain (843/1994) 2 luvun 17, 18 b ja 19 §:ssä sekä 4 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitetun vakuuden käyttöönottoa samoin kuin 2 luvun 17 §:ssä ja 4 luvun 3 §:ssä tarkoitetun vakuuden vapauttamista koskevissa asioissa riippumatta siitä, kuka riidan osapuolista saattaa asian lautakunnan käsiteltäväksi;

6) asuntokauppalain 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettua takautumisoikeutta koskevissa riita-asioissa, jotka asunnon myyjänä olevat yksityishenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäväksi;

7) asioissa, jotka koskevat yksityistakaajien tai yksityisten pantinantajien sitoumuksia luotonantajille ja joita sitoumusten antajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

8) korkolain (633/1982) 11 §:ssä tarkoitettua viivästyskoron sovittelua koskevissa asioissa, joita velalliset saattavat lautakunnan käsiteltäviksi, edellyttäen, että velallisen sovittelevaatumukseen sisältyy ainakin yksi kuluttajasaatava.

3 §

Toimivallan rajoitukset

Lautakunnan toimivaltaan eivät kuitenkaan kuulu:

1) asiat, jotka koskevat lakisääteistä vakuutusta taikka työntekijän ryhmähenkivakuutusta tai sitä vastaavaa kunnallisen eläkelaitoksen myöntämää etuutta;

2) arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitettun arvopaperin liikkeeseenlaskijan tai julkisen ostotarjouksen tekijän taikka lunastusvelvollisen osakkeenomistajan menettelyä koskevat asiat;

3) sellaiset asumisoikeuteen liittyvät asiat, joita koskevaan kunnan viranomaisen päätökseen voidaan hakea oikaisua ja muutosta siten kuin asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) säädetään;

4) sellaiset asuinhuoneiston vuokraukseen liittyvät asiat, jotka koskevat:

a) huoneiston luovutusta väliaikaisesti toisen käytettäväksi;

b) vuokraoikeuden siirtoa perheenjäsenelle;

c) vuokrasuhteen jatkumista vuokralaisen kuoltua;

d) irtisanomisen julistamista tehottomaksi;

e) muuttopäivän siirtämistä; tai

f) jälleenvuokralaisen oikeutta jatkaa vuokrasuhdetta.

4 §

Asian käsittely ryhmävalituksena

Kuluttajariitalautakunta voi käsitellä toimivaltaansa kuuluvan asian ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla taikka useilla yksityistakaajilla tai yksityisillä pantinantajilla on tai voidaan olettaa olevan samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä lautakunnan päätöksellä.

Ryhmävalituksen saattaa vireille kuluttajasiames. Hänellä on myös oikeus käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa.

5 §

Muut tehtävät

Kuluttajariitalautakunta voi antaa tuomioistuimille lausuntoja niiden käsitellessä lautakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita.

Lautakunnan henkilökunnan on annettava kuluttajariita-asian asianosaisille tietoja ja neuvoja asian vireille saattamisesta ja lautakunnan menettelytavoista. Kunnallisille kuluttajaneuvojille on annettava oikeudellista neuvontaa ja muuta opastusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

2 luku

Lautakunnan kokoonpano

6 §

Jäsenet

Kuluttajariitalautakunnassa on päätoiminen puheenjohtaja ja päätoiminen varapuheenjohtaja sekä vähintään kymmenen sivutoimista lakimiesjäsentä ja sivutoimisia asiantuntijajäseniä.

Lautakuntaa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa puheenjohtaja.

7 §

Jäsenten ja esittelijöiden kelpoisuus

Puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta vaaditaan yleinen kelpoisuus tuomarinvirkaan ja hyvä perehtyneisyys lautakunnan ratkaisutoiminnassa keskeisiin oikeudenaloihin. Puheenjohtajalta edellytetään lisäksi johtamistaitoa.

Lakimiesjäseniltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto. Asiantuntijajäseniltä vaaditaan perehtyneisyyttä kuluttajansuojaan tai elinkeinoelämään taikka kulu-tushyödykkeiden ominaisuuksiin.

Lautakunnan esittelijän tehtävään määrätyltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai muu tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

8 §

Jäsenten nimittäminen tai määrääminen

Kuluttajariitalautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan nimittää valtioneuvosto.

Lautakunnan jäsenet ja kullekin jäsenelle varajäsenen määrää oikeusministeriö viideksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenten toimikausi jatkuu, kunnes uudet jäsenet on määrätty. Jos lautakuntaan tarvitaan lisäjäsen, tämä määrätään jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

9 §

Virkavastuu ja esteellisyys

Kuluttajariitalautakunnan jäsenet ja henkilöt, joille on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä, toimivat virkavastuulla.

Jäsenen ja esittelijän esteellisyyteen sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä lukuun ottamatta oikeudenkäymiskaa- ren 13 luvun 7 §:n 2 momentissa.

10 §

Jaostot

Kuluttajariitalautakunta toimii jakautuneena asiaryhmittäin jaostoihin siten kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Jaostoon kuuluu viisi jäsentä, joista yksi määrätään toimimaan jaoston puheenjohtajana. Jäsenet määrää oikeusministeriö jaostossa käsiteltävien asioiden oikeudellisen ja muun laadun perusteella siten, että jaostossa on edustettuna oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan, elinkeinoelämään ja jaostossa käsiteltäviin kulutushyödykkeisiin perehtyneitä jäseniä.

11 §

Täysistunto

Lautakunnassa on täysistunto, jonka puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sen mukaan kuin lautakunnan työjärjestyksessä määrätään. Li-

säksi täysistuntoon kuuluu kahdeksan jäsentä, jotka oikeusministeriö määrää siten, että täysistunnossa on edustettuna oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan ja elinkeinoelämään perehtyneitä jäseniä. Oikeusministeriö voi määrätä täysistunnolle asiaryhmittäin useampia ratkaisukokoonpanoja.

3 luku

Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen

12 §

Asian vireilletulo ja valmistelu

Asia tulee lautakunnassa vireille kirjallisella tai sähköisellä hakemuksella. Ryhmävalitusta koskevassa hakemuksessa kuluttajasi- amiehen on määriteltävä se kuluttajaryhmä, jonka puolesta ryhmävalitus tehdään.

Hakijan vastapuolta on pyydetävä vastaamaan hakemukseen. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, jonka valmistelussa hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi.

Lautakunta voi ratkaista asian, vaikka 2 momentissa tarkoitettua vastausta ei ole annettu.

Asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sitä edistävä ehdotus. Asian valmistelussa voidaan tehdä hakijalle myös ehdotus luopua asian käsittelystä, jos sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön tai lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella on ilmeistä, että asian ratkaisu olisi hakijalle vastainen.

13 §

Asian selvittäminen

Kuluttajariitalautakunnalla on asian selvittämiseksi oikeus kuulla asiantuntijoita, hankkia lausuntoja ja muita selvityksiä sekä toimittaa tarkastuksia ja katselmuksia.

Asiantuntijana ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Lautakunnan toimittama katselmus ei ole julkinen. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tilois-

sa katselmuksen saa toimittaa vain sen henkilön luvalla, jonka kotirauhan piiriin tila kuuluu. Katselmukseen sovelletaan muutoin, mitä hallintolain (434/2003) 38 §:ssä säädetään.

14 §

Asian jättäminen ratkaisematta tai käsittelemättä

Kuluttajariitalautakunta ei saa ratkaista asiaa, jonka tiedetään olevan vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa.

Lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos:

- 1) asian ratkaiseminen edellyttää suullisten todistuskeinojen käyttämistä;
- 2) asia on vireillä tai ratkaistu muussa tuomioistuimen ulkopuolisessa riidanratkaisuelimessä;
- 3) sama asia on lautakunnassa vireillä tai ratkaistu ryhmävalituksena;
- 4) hakijan vastapuoli on haettu konkursiin; tai
- 5) asian käsittely lautakuntamenettelyssä ei ole tarkoituksenmukaista asian poikkeuksellisen monimutkaisuuden ja vaikean selvitetävyyden takia.

Päätöksen asian käsittelemättä jättämisestä tekee lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies sen mukaan kuin lautakunnan työjärjestyksessä määrätään.

15 §

Asian ratkaiseminen täysistunnossa ja jaoston istunnossa sekä istuntojen päätösvaltaisuus

Asiat ratkaistaan lautakunnan täysistunnossa ja jaoston istunnossa esittelystä kirjallisen aineiston perusteella. Esittelijänä toimii tehtävään määrätty lautakunnan virkamies tai henkilö, jolle on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä.

Täysistunnossa ratkaistaan periaatteellisesti tärkeät asiat sekä asiat, jotka on tarpeen käsitellä täysistunnossa lautakunnan ratkaisukäytännön yhdenmukaistamiseksi. Asian käsittelemisestä täysistunnossa päättää lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sen mu-

kaan kuin lautakunnan työjärjestyksessä määrätään.

Lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu puheenjohtaja ja vähintään neljä muuta jäsentä. Jaoston istunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu puheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä.

16 §

Asian muu ratkaiseminen

Kuluttajariitalautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jaoston puheenjohtajaksi määrätty jäsen voivat kukin esittelystä ratkaista yksin asian, jos

- 1) lautakunnan ratkaisukäytäntö samankaltaisissa asioissa on vakiintunut tai
- 2) sama riitakysymys on ratkaistu lautakunnan täysistunnon tai jaoston aiemmalla päätöksellä

ja ratkaisija ja esittelijä ovat päätöksestä yksimieliset.

Esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies voi yksin ratkaista asian, joka on:

- 1) ilmeisen perusteeton;
- 2) merkitykseltään vähäinen; tai
- 3) tosiseikoiltaan selvä ja oikeudellisesti yksinkertainen.

17 §

Äänestys

Äänestykseen täysistunnossa ja jaoston istunnossa sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 1, 3—6 ja 8 §:ssä säädetään.

18 §

Selvittelykustannusten korvaaminen valtiolle

Jos kuluttajariitalautakunnan ratkaisusuositus on keskeisiltä osiltaan vastainen elinkeinonharjoittajalle, lautakunnan on suosituksessaan mainittava, paljonko kustannuksia valtiolle on aiheutunut asiaan liittyvien lausuntojen ja selvitysten hankkimisesta sekä katselmusten järjestämisestä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu, itselleen vastaisen ratkaisusuosituksen saanut elinkeinon-

harjoittaja ei ole noudattanut suositusta ja hän häviää samaa asiaa koskevan oikeudenkäynnin, suosituksesta tiedon saaneen tuomioistuimen on velvoitettava hänet korvaamaan valtiolle 1 momentissa tarkoitettut kustannukset. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus muodostuisi asiassa esiin tulleisiin seikkoihin nähden kohtuuttomaksi tai jos oikeudenkäyntiin on ollut perusteltua syytä.

19 §

Asianosaisen kulut

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksuja. Omista kustannuksistaan asianosaiset vastaavat itse. Jos asianosainen on omalla kustannuksellaan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voi kuitenkin suosittaa niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamista asianosaiselle.

Lautakunnan suosittamat 1 momentissa tarkoitettut korvaukset on asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rinnastettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa tarkoitettuihin oikeudenkäyntikuluihin.

20 §

Päätöksen luonne ja valituskielto

Kuluttajariita-asiassa annettu lautakunnan päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen eikä sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Lautakuntakäsittely ei estä asian viemistä yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

21 §

Päätöksessä olevan virheen korjaaminen

Jos lautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, lautakunta voi poistaa virheellisen päätöksen ja ratkaista asian uudelleen. Päätöksen korjaamisesta päätetään kokoon-

panoltaan vastaavassa täysistunnossa tai jaostossa, jossa virheellinen päätös on tehty. Jos asia on ratkaistu 16 §:n nojalla, päättää virheellisen päätöksen korjaamisesta lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen asiavirheen korjaaminen ei edellytä asianosaisten suostumusta. Asianosaisille on kuitenkin ilmoitettava päätöksessä olevasta virheestä ja siitä, että asia aiotaan ratkaista uudelleen.

Lautakunnan on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin verrattava selvä virhe. Virhettä ei kuitenkaan tarvitse korjata, jos päätöksen antamisesta on kulunut yli kaksi vuotta.

22 §

Päätöksen tiedoksianto

Kuluttajariitalautakunnan päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään, ei kuitenkaan yleistiedoksiantoa koskevia säännöksiä.

23 §

Eräät määräajat ja ilmoitukset

Asian vireilletulo kuluttajariitalautakunnassa katkaisee maakaaren (540/1995) 2 luvun 2 §:n 2 momentissa, 4 §:n 2 momentissa ja 34 §:n 3 momentissa tarkoitettujen määräajan kulumisen. Asia saadaan panna vireille tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa lautakunnan päätöksen antamisesta, vaikka sanottu määräaika päättyisi tätä aikaisemmin.

Lautakunnan on ilmoitettava kiinteistön sijaintipaikkakunnan kirjaamisviranomaiselle, kun sen käsiteltäväksi on tullut kiinteistön kauppaa koskeva asia, jossa vaaditaan kaupan purkua tai kiinteistön palauttamista myyjälle, sekä antamastaan ratkaisusuosituksesta.

24 §

Hallintolain soveltaminen

Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, sovelletaan menettelyyn kuluttajariitalautakunnassa hallintolakia soveltuvin osin.

25 §

Eräiden salassa pidettävien tietojen ottaminen lautakunnan julkiseen ratkaisuun

Kuluttajariitalautakunnan julkiseen ratkaisuun voidaan ottaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettuja tietoja henkilön taloudellisesta asemasta, 25 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluista sekä 32 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen henkilökohtaisista oloista.

Tietoja saadaan ottaa ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se ratkaisun perustelemiseksi on tarpeellista.

4 luku

Erinäiset säännökset

26 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Kuluttajariitalautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasian ratkaisemisesta säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä kuluttajariitalautakunnassa määrätään tarkemmin lautakunnan työjärjestyksessä, jonka lautakunnan puheenjohtaja vahvistaa täysistuntoa kuultuaan.

27 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Tällä lailla kumotaan kuluttajavalituslautakunnasta 20 päivänä tammikuuta 1978 annettu laki (42/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Mitä muualla lainsäädännössä säädetään kuluttajavalituslautakunnasta, koskee tämän lain voimaan tultua kuluttajariitalautakuntaa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

28 §

Siirtymäsäännökset

Tämän lain voimaan tullessa kuluttajavalituslautakunnassa vireillä oleva asia käsitellään tämän lain säännösten mukaan lukuun ottamatta 14 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä asian jättämisestä käsittelemättä.

Nykyisen kuluttajavalituslautakunnan sivutoimiset jäsenet ja varajäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan sivutoimisina jäseninä ja varajäseninä. Kuluttajavalituslautakunnan jaostojen puheenjohtajiksi määrätty jäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan jaostojen puheenjohtajina. Kuluttajavalituslautakunnan varapuheenjohtajiksi määrättyjen jäsenten tehtävät varapuheenjohtajina lakkaavat tämän lain voimaan tullessa.

Kuluttajavalituslautakunnan puheenjohtaja ja muu päätoiminen henkilöstö jatkaa nykyisissä viroissaan ja tehtävissään kuluttajariitalautakunnassa.

2.

Laki**Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kuluttajavirastosta 18 päivänä joulukuuta 1998 annetun lain (1056/1998) 2, 10 ja 11 §, sellaisena kuin niistä on 10 § laissa 1534/2001, sekä
lisätään lakiin uusi 9 a § seuraavasti:

2 §

—————
 Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen toimintaa lainvalvontaviranomaisena eikä kuluttaja-asiamiehen toimintaa 9 §:ssä tarkoitetuissa avustusasioissa tai 9 a §:ssä tarkoitetuissa ryhmävalitusasioissa.

joka kuuluu markkinaoikeuden toimivaltaan tai joka koskee 9:ssä tarkoitettua kuluttajan avustamista taikka 9 a §:ssä tarkoitettua ryhmävalituksen tekemistä ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) tai muussa laissa säädetään.

9 a §

Ryhmävalitus

Kuluttaja-asiamies voi omasta aloitteestaan saattaa kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi ryhmävalituksena riita-asian, joka kuuluu lautakunnan toimivaltaan ja voidaan käsitellä ryhmävalituksena siten kuin kuluttajariitalautakunnasta annetussa laissa (/) säädetään.

11 §

Hallintopalvelut

Kuluttajavirasto voi hoitaa kuluttajatutkimuskeskuksen hallintopalvelut siten kuin Kuluttajavirasto ja kuluttajatutkimuskeskus sopivat tai asianomainen ministeriö määrää.

10 §

Muutoksenhaku

Kuluttaja-asiamiehen päätökseen asiassa,

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Oikeusministeriön asetus

kuluttajariitalautakunnasta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti säädetään kuluttajariitalautakunnasta päivänä kuuta 20 annetun lain (.../20..) 26 §:n 1 momentin nojalla:

1 §

Kuluttajariitalautakunnan muu henkilöstö

Lautakunnassa on kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (.../20) 3 §:ssä mainittujen virkojen lisäksi muita virkoja. Lautakunnassa voi olla myös sivutoimisia esittelijöitä ja työsopimussuhteista henkilökuntaa. Tässä tarkoitetun henkilökunnan nimittää tai ottaa lautakunnan puheenjohtaja.

2 §

Virkavapaus

Lautakunnan puheenjohtajalle myöntää virkavapauden oikeusministeriö.

Puheenjohtaja päättää virkavapauden myöntämisestä muulle lautakunnan virkamiehelle ja viran hoitamisesta virkavapauden aikana.

3 §

Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tehtävät

Lautakunnan puheenjohtajan tehtävänä on hänen johtaessaan lautakunnan toimintaa:

- 1) huolehtia lautakunnan toimintakyvystä ja sen kehittämisestä sekä tulostavoitteiden saavuttamisesta;
- 2) valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta lautakunnan ratkaisutoiminnassa;
- 3) asettaa lautakunnan tulostavoitteet kaikkia henkilöryhmiä kuultuaan;

4) ratkaista ne hallintoasiat, joita ei ole työjärjestyksessä määrätty lautakunnan muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Lautakunnan varapuheenjohtaja toimii puheenjohtajan sijaisena ja hoitaa puheenjohtajan tehtävät tämän ollessa estyneenä. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan muusta työajaosta määrätään lautakunnan työjärjestyksessä.

4 §

Johtoryhmä

Kuluttajariitalautakunnassa on johtoryhmä. Johtoryhmä toimii puheenjohtajan apuna lautakunnan toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä.

Johtoryhmään kuuluvat puheenjohtajana lautakunnan puheenjohtaja sekä lisäksi varapuheenjohtaja sekä vähintään kolme muuta lautakunnan henkilöstöön kuuluvaa jäsentä. Näistä jäsenistä vähintään yhden nimeää lautakunnan puheenjohtaja ja vähintään kaksi valitsee lautakunnan henkilöstö. Työjärjestyksessä määrätään tarkemmin näiden jäsenten lukumäärästä, heidän nimeämisestään tai valitsemisestaan johtoryhmään sekä heidän toimikaudestaan.

5 §

Johtoryhmässä käsiteltävät asiat

Johtoryhmässä käsitellään:

- 1) esitys lautakunnan työjärjestykseksi;
- 2) esitys lautakunnan tulostavoitteiksi;
- 3) lautakunnan tulostavoitteiden seuranta;
- 4) esitys lautakunnan talousarvioksi;

- 5) henkilöstön koulutussuunnitelma;
- 6) muut kuin tuomioistuimelle annettavat lausunnot;
- 7) muut työjärjestyksessä määrätyt tai lautakunnan puheenjohtajan määräämät asiat.

6 §

Palkkiot ja korvaukset

Oikeusministeriö vahvistaa sivutoimisten jäsenten ja sivutoimisten esittelijöiden palkkioiden perusteet.

Oikeusministeriö vahvistaa niiden korvausten perusteet, jotka lautakunta maksaa kuulemilleen asiantuntijoille tai pyytämistään

lausunnoista tai muista selvityksistä.

7 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Tällä asetuksella kumotaan kuluttajavalituslautakunnasta 29 päivänä kesäkuuta 1978 annettu asetus (533/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

1.

Lag**om konsumenttvistenämnden**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Nämndens behörighet och uppgifter

1 §

Konsumenttvistenämnden

Konsumenttvistenämnden är ett oavhängigt och opartiskt rättsskyddsorgan som behandlar konsumenttvister.

2 §

Nämndens behörighet

Konsumenttvistenämnden har till uppgift att ge rekommendationer om hur enskilda tvister bör avgöras

1) i ärenden som gäller avtal om konsumtionsnyttigheter mellan näringsidkare och konsumenter eller anskaffning av konsumtionsnyttigheter i övrigt och som anmäls till nämnden av en konsument,

2) i ärenden som gäller köp av bostad som anmäls till nämnden av en konsument, bostadssammanslutning eller enskild person som säljer eller bjuder ut en bostad,

3) i ärenden som gäller överlåtelse av bostadsrätt och som anmäls till nämnden av en konsument eller enskild person som säljer eller bjuder ut en bostadsrätt,

4) i ärenden som gäller hyra av bostadslägenhet och som anmäls till nämnden av en konsument eller enskild person som hyr ut en bostad,

5) i ärenden som gäller ibruktagande av säkerhet enligt 2 kap. 17, 18 b och 19 § samt 4 kap. 3 och 3 a § liksom även frigörande av säkerhet enligt 2 kap. 17 § och 4 kap. 3 § i lagen om bostadsköp (843/1994), oberoende av vilkendera parten i tvisten som anmäler ärendet till nämnden,

6) i ärenden som gäller den regressrätt som avses i 7 kap. 1 § i lagen om bostadsköp och som anmäls till nämnden av enskild person som säljer en bostad,

7) i ärenden som gäller i lagen om borgen och tredjemanspant (361/1999) avsedda enskilda borgensmäns eller enskilda pantsättares utfästelser gentemot kreditgivare och som anmäls till nämnden av den som gett en utfästelse,

8) i ärenden som gäller jämkning av dröjsmålsränta enligt 11 § räntelagen (633/1982) och som anmäls till nämnden av en gäldenär

vars jämningskrav gäller åtminstone en konsumentfordran.

3 §

Begränsning av nämndens behörighet

Till nämndens behörighet hör dock inte

1) ärenden som gäller lagstadgad försäkring eller grupplivförsäkring för arbetstagare eller motsvarande förmån som beviljats av kommunala pensionsanstalten,

2) ärenden som gäller förfarande som tilllämpas av den som emitterar eller gör ett offentligt köpeanbud på, eller i egenskap av aktieägare är skyldig lösa in värdepapper som avses i värdepappersmarknadslagen (495/1989),

3) ärenden som gäller bostadsrätter angående vilka en kommunal myndighet kan fatta ett sådant beslut som det går att söka ändring i eller rättelse av enligt lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990),

4) sådana med hyra av bostadslägenhet förknippade ärenden som gäller

a) tillfällig överlåtelse av lägenhet i annans bruk,

b) överlåtelse av hyresrätten till en familjemedlem,

c) fortsättande av hyresförhållande efter hyresgästens död,

d) ogiltigförklaring av en uppsägning,

e) framskjutande av flyttningsdagen,

f) rätt för hyresgäst i andra hand till ett fortsatt hyresförhållande.

4 §

Behandling av ärenden som gruppbesvär

Konsumenttvistenämnden kan behandla ett ärende som hör till dess behörighet som gruppbesvär om flera konsumenter eller flera enskilda borgensmän eller enskilda pantsättare har eller kan antas ha sådana anspråk på en och samma näringsidkare som kan avgöras genom ett enda beslut av nämnden.

I fråga om gruppbesvär är konsumentombudsmannen initiativtagare. Konsumentombudsmannen har också rätt att föra talan som part i ärendet.

5 §

Övriga uppgifter

Nämnden kan ge utlåtanden till domstolarna när dessa behandlar ärenden som hör till nämndens behörighet.

Nämndens personal skall ge parterna i en konsumenttvist information och råd om hur ett ärende förs till nämnden och om nämndens förfaringssätt. De kommunala konsumentrådgivarna skall få juridiska råd och annan handledning i frågor som hör till nämndens behörighet.

2 kap.

Nämndens sammansättning

6 §

Medlemmar

Konsumenttvistenämnden har en ordförande med tjänsten som huvudsyssla, en vice ordförande med tjänsten som huvudsyssla, minst tio lagfarna medlemmar i bisyssla och sakkunnigmedlemmar i bisyssla.

Ordföranden leder nämnden och svarar för dess resultat.

7 §

Medlems och föredragandes behörighet

Av konsumenttvistenämndens ordförande och vice ordförande krävs allmän behörighet för domartjänst och god förtrogenhet med de rättsområden som är viktiga i nämndens verksamhet. Ordföranden skall dessutom vara förtrogen med ledaruppgifter.

Av de lagfarna medlemmarna krävs högre juridisk högskoleexamen. Sakkunnigmedlemmarna skall vara förtrogna med konsumentskydd eller näringslivet, eller med egenskaperna hos konsumtionsnyttigheter.

Av den som förordnats till föredragande vid nämnden krävs högre juridisk högskoleexamen eller någon annan högre högskoleexamen som är lämplig för uppdraget.

8 §

Utnämning och förordnande av medlemmar

Konsumenttvistenämndens ordförande och vice ordförande utnämns av statsrådet.

Nämndens medlemmar och en ersättare för var och en av dem förordnas av justitieministeriet för fem år i sänder. Medlemmarnas mandat fortsätter tills nya medlemmar har förordnats. Om en kompletterande medlem behövs i nämnden, förordnas denne för återstoden av mandatiden.

9 §

Tjänsteansvar och jäv

Konsumenttvistenämndens medlemmar och de personer som förordnats till föredragande med uppgiften vid nämnden som bisyssla handlar under tjänsteansvar.

På medlemmars och föredragandes jäv tillämpas bestämmelserna om domarjäv med undantag av de jävsgrunder som anges i 13 kap. 7 § 2 mom. i rättegångsbalken.

10 §

Sektioner

Konsumenttvistenämnden är uppdelad i sektioner i enlighet med vad som närmare föreskrivs av justitieministeriet. En sektion har fem medlemmar, av vilka en förordnas till ordförande för sektionen. Medlemmarna förordnas av justitieministeriet i enlighet med den rättsliga och övriga karaktären hos de ärenden som behandlas vid sektionen så att det i varje sektion finns medlemmar som är förtrogna med rättsliga frågor, konsumentskydd, näringslivet och de konsumtionsnyttigheter som behandlas vid sektionen i fråga.

11 §

Plenum

Nämnden kan sammanträda i plenum där ordförande är nämndens ordförande eller vice ordförande i enlighet med vad som bestäms i nämndens arbetsordning. I plenum

deltar dessutom åtta medlemmar som förordnas av justitieministeriet så att de representerar förtrogenhet med rättsliga frågor, konsumentskydd och näringslivet. Till sammansättningen i plenum kan justitieministeriet förordna olika medlemmar för de olika grupper av ärenden som behandlas där.

3 kap.

Behandling och avgörande av en konsumenttvist

12 §

Inledning och behandling av ett ärende

Ett ärende inleds vid nämnden genom en skriftlig eller elektronisk anmälan. I fråga om en anmälan som gäller gruppbesvär skall konsumentombudsmannen definiera den konsumentgrupp på vars vägnar gruppbesvär lämnas in.

Ett bemötande av anmälan skall begäras av anmälarens motpart. Detta är dock inte nödvändigt, om anmälan vid beredningen av ärendet konstateras vara uppenbart grundlös.

Nämnden får avgöra ett ärende också när ett i 2 mom. avsett bemötande inte har lämnats in.

Under beredningen av ett ärende bör förlikning eftersträvas och vid behov bör ett förslag som främjar förlikning läggas fram. Under beredningen får nämnden också föreslå att den som gjort anmälan avstår från sitt krav på behandling av ärendet, om det med beaktande av tillämplig lagstiftning, rättspraxis eller nämndens beslutspraxis är uppenbart att avgörandet i ärendet vore ofördelaktigt för anmälaren.

13 §

Utredning av ett ärende

Konsumenttvistenämnden har i syfte att utreda ett ärende rätt att höra sakkunniga, inhämta utlåtanden och andra utredningar samt att utföra granskningar och förrätta syn.

En person som står i sådant förhållande till en part eller till saken att personens trovärdighet av den orsaken kan äventyras får inte

anlitas som sakkunnig.

Syn som förrättas av nämnden är inte ofentlig. I en lokal där hemfrid gäller får syn förrättas bara med tillstånd av den person till vars hemfrid lokalen hör. På syn tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i 38 § förvaltningslagen (434/2003).

14 §

Avstående från avgörande eller behandling av ett ärende

Om det är känt att ett ärende är anhängigt eller har avgjorts vid domstol, får konsumenttvistenämnden inte meddela beslut i ärendet.

Nämnden behöver inte behandla ett ärende, om

- 1) ett avgörande i ärendet förutsätter att muntliga bevismedel används,
- 2) ärendet har inletts eller avgjorts utanför domstol i något annat organ för lösning av tvister,
- 3) samma ärende har inletts vid eller har avgjorts av nämnden som gruppbesvär,
- 4) en ansökan om försättande av anmälares motpart i konkurs är anhängig, eller
- 5) det inte är ändamålsenligt att behandla ärendet i en nämnd på grund av att det är exceptionellt komplicerat och svårt att utreda.

Ett beslut om att inte behandla ett ärende kan fattas av nämndens ordförande, vice ordförande eller en till uppgiften förordnad tjänsteman vid nämnden i enlighet med vad som bestäms i nämndens arbetsordning.

15 §

Avgörande av ärende i plenum och sektion samt beslutförhet vid sammanträde

Ärendena avgörs vid nämnden i plenum eller vid en sektionens sammanträde på föredragning och utifrån skriftligt material. Som föredragande verkar en till uppgiften förordnad tjänsteman vid nämnden eller en person som förordnats till föredragande vid nämnden med uppgiften som bisyssla.

I plenum avgörs principiellt betydelsefulla ärenden samt ärenden som det är viktigt att behandla i plenum för att skapa enhetlighet i

nämndens beslutspraxis. Beslut om att ett ärende skall behandlas i plenum fattas av nämndens ordförande eller vice ordförande i enlighet med vad som bestäms i nämndens arbetsordning.

Nämnden i plenum är beslutför när ordförande och minst fyra medlemmar är närvarande. En sektionens sammanträde är beslutfört när ordförande och minst två medlemmar är närvarande.

16 §

Avgörande av ärenden i andra fall

Konsumenttvistenämndens ordförande, vice ordförande och en medlem som förordnats till ordförande för en sektion får, var och en ensam, avgöra ett ärende på föredragning, om

1) nämndens praxis i likartade ärenden är vedertagen, eller

2) om samma tvistefråga har avgjorts genom ett tidigare beslut av nämnden i plenum eller i en sektion,

och den som avgör ärendet och föredraganden är eniga om beslutet.

En tjänsteman vid nämnden som förordnats till föredragande kan ensam avgöra ett ärende som

- 1) är uppenbart grundlöst,
- 2) är av ringa betydelse, eller
- 3) är klart i fråga om sak och enkelt i rättslig mening.

17 §

Röstning

På röstning i plenum och vid sektionernas sammanträden tillämpas vad som föreskrivs i 23 kap. 1, 3—6 och 8 § rättegångsbalken.

18 §

Ersättning till staten för utredningskostnader

Om konsumenttvistenämndens rekommendation i huvudsak är ofördelaktig för näringsidkaren, skall nämnden i rekommendationen ange hur stora kostnader staten har orsakats genom att utlåtanden och utredningar har in-

hämtats i ärendet och syn har förrättats.

Om den i 1 mom. avsedda näringsidkare för vilken en rekommendation varit ofördelaktig inte följt rekommendationen och förlovar en rättegång i samma ärende, skall domstolen, om den fått kännedom om rekommendationen, förplikta näringsidkaren att ersätta staten för de kostnader som avses i 1 mom. Ersättning behöver inte dömas eller får dömas till ett lägre belopp, om ersättnings-skyldigheten med hänsyn till de omständigheter som har kommit fram i ärendet vore oskälig eller om det har funnits grundad anledning till rättegången.

19 §

Partskostnader

Ingen avgift debiteras för utredning och behandling av ett ärende vid nämnden. Parterna svarar själva för sina kostnader. Om en part på egen bekostnad har inhämtat sakkunnigutlåtanden eller andra för ärendets avgörande behövliga utredningar, kan nämnden dock rekommendera att parten ersätts för de kostnader som detta medfört.

Den ersättning som nämnden rekommenderat enligt 1 mom. skall vid prövning av ärendet i domstol jämföras med rättegångskostnader enligt 21 kap. i rättegångsbalken.

20 §

Beslutets natur och besvärsförbud

Ett beslut som meddelas i en konsumenttvist är inte verkställbart och har inte samma rättsverkningar som en dom. Ändring i beslutet får inte sökas genom besvär. Behandling vid nämnden utgör inget hinder för att föra ärendet till allmän domstol för prövning.

21 §

Rättelse av fel i ett beslut

Om nämndens beslut grundar sig på klart oriktig eller bristfällig utredning eller på up-

penbart oriktig tillämpning av lag, eller om det har skett ett fel i förfarandet då beslutet fattades, kan nämnden undanröja sitt felaktiga beslut och avgöra ärendet på nytt. Beslutet om rättelse skall fattas i motsvarande sammansättning i plenum eller en sektion som det oriktiga beslutet. Har ärendet avgjorts enligt 16 §, beslutar nämndens ordförande eller vice ordförande om rättelse av det oriktiga beslutet i enlighet med vad som bestäms i nämndens arbetsordning.

Rättelse av ett i 1 mom. avsett sakfel förutsätter inte parternas samtycke. Parterna skall dock underrättas om det fel som finns i beslutet och om att man avser meddela ett nytt beslut i ärendet.

Nämnden skall rätta uppenbara skriv- eller räknepel eller andra med dem jämförbara klara fel i sina beslut. Ett fel behöver dock inte rättas, om det gått mer än två år sedan beslutet meddelades.

22 §

Delgivning av beslut

På delgivning av konsumenttvistenämndens beslut tillämpas vad som föreskrivs i förvaltningslagen, dock inte bestämmelserna om offentlig delgivning.

23 §

Vissa tidsfrister och meddelanden

Inledandet av ett ärende vid konsumenttvistenämnden avbryter de tidsfrister som nämns i 2 kap. 2 § 2 mom., 4 § 2 mom. och 34 § 3 mom. i jordabalken (540/1995). Talan får väckas vid domstol inom tre månader efter att nämnden har meddelat sitt beslut i ärendet, även om tidsfristen i fråga skulle löpa ut före detta.

Nämnden skall underrätta inskrivningsmyndigheten på den ort där fastigheten är belägen om sådana till nämnden anmälda ärenden som gäller hävning av fastighetsköp eller återbördande av fastighet, samt om sina rekommendationer.

24 §

Tillämpning av förvaltningslagen

Till den del som inte något annat föreskrivs, skall förvaltningslagen i tillämpliga delar tillämpas på förfarandet vid konsumenttvistenämnden.

25 §

Intagande av vissa sekretessbelagda uppgifter i nämndens offentliga avgöranden

Av de uppgifter som avses i 24 § 1 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) får uppgifter enligt 23 punkten om en persons ekonomiska ställning, uppgifter enligt 25 punkten om en persons hälsotillstånd eller handikapp eller den hälsovård eller rehabilitering som denne erhållit samt uppgifter enligt 32 punkten om någons personliga förhållanden tas in i ett offentligt avgörande av konsumenttvistenämnden. Uppgifter får tas in i avgörandet endast i den utsträckning det är nödvändigt för att motivera avgörandet.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

26 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om konsumenttvistenämndens organisation, personal och administration samt om avgörande av förvaltningsärenden utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Utförligare bestämmelser om hur arbetet i konsumenttvistenämnden organiseras ges i

nämndens arbetsordning vilken fastställs av ordföranden efter hörande av plenum.

27 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 .

Genom denna lag upphävs lagen av den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/1978) jämte ändringar.

Vad som någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om konsumentklagonämnden gäller efter ikraftträdandet av denna lag konsumenttvistenämnden.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

28 §

Övergångsbestämmelser

Ett ärende som har inletts vid konsumentklagonämnden när denna lag träder i kraft behandlas i enlighet med bestämmelserna i denna lag, med undantag för bestämmelserna i 14 § 2 och 3 mom. enligt vilka nämnden får besluta att inte behandla ett ärende.

Medlemmarna och ersättarna i bisyssla i den nuvarande konsumentklagonämnden fortsätter i konsumenttvistenämnden som medlemmar och ersättare i bisyssla till utgången av sin mandattid. De medlemmar som förordnats till ordförande i konsumentklagonämndens sektioner fortsätter som ordförande i konsumenttvistenämndens sektioner till utgången av sin mandattid. Uppgiften som vice ordförande för de medlemmar som förordnats till vice ordförande i konsumentklagonämnden upphör när denna lag träder i kraft.

Konsumentklagonämndens ordförande och övriga anställda i huvudsyssla fortsätter i konsumenttvistenämnden i sina nuvarande tjänster och uppgifter.

2.

Lag**om ändring av lagen om Konsumentverket**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 18 december 1998 om Konsumentverket (1056/1998) 2, 10 och 11 §,
 av dem 10 § sådan den lyder i lag 1534/2001, samt
fogas till lagen en ny 9 a § som följer:

2 §

Vad som bestäms i 1 mom. gäller inte Konsumentverket och konsumentombudsmannen i deras uppgift att som myndighet övervaka att lagstiftningen iakttas eller konsumentombudsmannens bistående av konsumenter enligt 9 § eller i ärenden som gäller gruppbesvär enligt 9 a §.

9 a §

Gruppbesvär

Konsumentombudsmannen kan på eget initiativ som gruppbesvär till konsumenttvistenämnden föra ett tvistemål som hör till nämndens behörighet och som kan behandlas som gruppbesvär i enlighet med vad som bestäms i lagen om konsumenttvistenämnden (/).

10 §

Ändringssökande

I konsumentombudsmannens beslut i ärenden som hör till marknadsdomstolens behörighet eller som gäller bistående av konsument enligt 9 § eller inlämnande av gruppbesvär enligt 9 a § får ändring inte sökas genom besvär. Om sökande av ändring gäller i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996) eller i någon annan lag.

11 §

Administrativa tjänster

Konsumentverket kan sköta de administrativa tjänsterna för konsumentforskningscentralen på det sätt som avtalas mellan Konsumentverket och konsumentforskningscentralen eller som bestäms av handels- och industriministeriet.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Justitieministeriets förordning

om konsumenttvistenämnden

Given i Helsingfors den _____ 200

I enlighet med justitieministeriets beslut föreskrivs med stöd av 26 § 1 mom. i lagen av den 200 om konsumenttvistenämnden (.../200.):

1 §

Övrig personal vid konsumenttvistenämnden

Vid konsumenttvistenämnden kan utöver de tjänster som nämns i 3 § i lagen om konsumenttvistenämnden (.../200.) finnas andra tjänster. Vid nämnden kan också finnas föredragande med uppgiften som bisyssla och anställda i arbetsavtalsförhållande. Den personal som avses här utnämns eller anställs av nämndens ordförande.

3) ställa upp resultatmål för nämnden efter att ha hört alla personalgrupper,

4) avgöra de förvaltningsärenden som inte enligt bestämmelserna i arbetsordningen skall avgöras av någon annan tjänsteman vid nämnden.

Nämndens vice ordförande verkar som ersättare för ordföranden och sköter ordförandens uppgifter vid förhinder för ordföranden. Arbetsfördelningen i övrigt mellan ordförandens och vice ordföranden bestäms i nämndens arbetsordning.

2 §

Tjänstledighet

Tjänstledighet för nämndens ordförande beviljas av justitieministeriet.

Ordföranden beslutar om beviljande av tjänstledighet för övriga tjänstemän vid konsumenttvistenämnden och om skötseln av tjänst under tjänstledighet.

3 §

Ordförandens och vice ordförandens uppgifter

När nämndens ordförande leder nämndens verksamhet skall han eller hon

1) dra försorg om och utveckla nämndens funktionsduglighet samt se till att resultatmålen uppnås,

2) övervaka att tillämpningen av rättsgrundsatser och tolkningen av lag är enhetlig i nämndens avgöranden,

4 §

Ledningsgrupp

Konsumenttvistenämnden har en ledningsgrupp. Ledningsgruppen biträder ordföranden i arbetet att leda och utveckla domstolen.

Till ledningsgruppen hör nämndens ordförande som ordförande, nämndens vice ordförande och minst tre medlemmar som hör till nämndens personal. Av dessa medlemmar utses en av nämndens ordförande och minst två väljs av nämndens personal. I arbetsordningen finns närmare bestämmelser om hur många medlemmarna skall vara, om hur de utses eller väljs till ledningsgruppen och om deras mandattid.

5 §

Ärenden som behandlas i ledningsgruppen

I ledningsgruppen behandlas

1) förslag till arbetsordning för nämnden,

- 2) förslag till resultatmål för nämnden,
- 3) uppföljning av hur resultatmålen för nämnden har nåtts,
- 4) förslag till nämndens budget,
- 5) utbildningsplanen för personalen,
- 6) utlåtanden till andra än domstolar,
- 7) andra ärenden som bestäms i arbetsordningen eller som ordföranden bestämmer.

6 §

Arvoden och ersättningar

Justitieministeriet fastställer grunderna för arvoden till medlemmar i bisyssla och föredragande i bisyssla.

Justitieministeriet fastställer grunderna för

de ersättningar som nämnden betalar till de sakkunniga den hör och för de utlåtanden och övriga utredningar den inhämtar.

7 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 200

Genom denna förordning upphävs förordningen av den 29 juni 1978 om konsumentklagonämnden (533/1978) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Helsingfors den 200

2.

Ehdotus ilman toimivallan laajennusta

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajariitalautakunnasta ja laiksi Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajariitalautakunnasta, joka korvaisi voimassa olevan kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain. Lisäksi ehdotetaan Kuluttajavirastosta annettua lakia muutettavaksi kuluttaja-asiamiehen toimivallan osalta.

Lautakunnan tehtäviin lisättäisiin mahdollisuus ryhmävalitusten käsittelyyn. Asia voitaisiin käsitellä ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla on samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Ryhmävalituk-

sen voisi saattaa vireille kuluttaja-asiamies.

Lisäksi ehdotus sisältää lautakunnan nimen muuttamisen kuluttajariitalautakunnaksi sekä useita muutoksia lautakunnan asettamista, kokoonpanoa, jäsenten kelpoisuutta ja lautakunnan menettelytapoja koskevaan sääntelyyn. Muutosten tarkoituksena on eri tavoin tehostaa lautakunnan toimintaa ja nopeuttaa asioiden käsittelyä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Lautakunnan toimivalta ja tehtävät	4
Organisaatio ja jäsenistö.....	4
Menettelytavat	5
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	5
Euroopan unioni	5
Kuluttajariita-asioita käsittelevät toimielimet muissa pohjoismaissa	5
2.3. Nykytilan arviointi.....	6
Kuluttajavalituslautakunnan toiminta	6
Oikeussuojan tarve massakulutusriidoissa	7
Kuluttaja-asiamiehen tehtävät	7
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	7
3.1. Tavoitteet	7
3.2. Keskeiset ehdotukset	8
Ryhmävalitus	8
Lautakunnan asettaminen, kokoonpano ja menettelytavat.....	9
4. Esityksen vaikutukset	9
4.1. Taloudelliset vaikutukset	9
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan	10
4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	10
5. Asian valmistelu	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotusten perustelut	11
1.1. Laki kuluttajariitalautakunnasta	11
1 luku Lautakunnan toimivalta ja tehtävät	11
2 luku Lautakunnan kokoonpano.....	13
3 luku Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen.....	15
4 luku Erinäiset säännökset.....	21
1.2. Laki Kuluttajavirastosta	21
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	22
3. Voimaantulo	22
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	22
LAKIEHDOTUKSET	25
kuluttajariitalautakunnasta.....	25
Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta	31

LIITE	32
ASETUSLUONNOS	32
kuluttajariitalautakunnasta.....	32
LAGFÖRSLAGEN.....	34
om konsumenttvistenämnden.....	34
om ändring av lagen om Konsumentverket	40
BILAGA.....	41
FÖRORDNINGSGUTKAST	41
om konsumenttvistenämnden.....	41

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Kuluttajavalituslautakunta aloitti toimintansa 1 päivänä syyskuuta 1978 samalla, kun uusi kuluttajansuojalainsäädäntö tuli voimaan ja siihen liittyneiden muiden viranomaisten, kuluttaja-asiamiehen, markkina-tuomioistuimen ja kunnallisten kuluttajaneuvojien, toiminta käynnistyi. Kuluttajavalituslautakunnan perustamisen tavoitteena oli saada aikaan tuomioistuimelle vaihtoehtoinen, joustavasti ja nopeasti toimiva, asiantuntijapohjainen kuluttajariitojen ratkaisuelin, jonka puoleen kuluttajat voisivat kääntyä vapaamuotoisesti ja kustannuksitta.

Kuluttajavalituslautakunta on sittemmin kehittynyt kuluttajariita-asioiden keskeiseksi valtakunnalliseksi oikeussuojatieksi. Lautakunnan käsittelyyn saatettujen asioiden määrät ovat kasvaneet olennaisesti ja jatkuvasti. Viime vuosina kasvu on ollut erityisen voimakasta. Vuonna 1998 saatettiin vireille 2 782 asiaa ja vuonna 2005 saapuneita asioita oli 3 790. Vuosittain käsiteltyjen asioiden määrä kasvoi samana aikana 2 600:sta 3 680:een. Lautakunnan päätöksen saaminen kestää nykyisin keskimäärin yhden vuoden. Asuntokauppa-asian käsittely lautakunnassa saattaa kestää jopa puolitoista vuotta.

Kuluttajavalituslautakunta on toiminut kauppa- ja teollisuusministeriön alaisena virastona. Se on siirtynyt 1 päivästä syyskuuta 2005 lukien oikeusministeriön hallinnonalalle pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman mukaisesti.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Lautakunnan toimivalta ja tehtävät

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain (42/1978) 1 §:n mukaan lautakunnan tehtä-

vänä on antaa ratkaisusuosituksia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin erimielisyyksiin yksittäisissä kulutushyödykesopimuksia koskevissa tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi. Lisäksi lautakunnan tehtäviin kuuluu käsitellä eräitä takaus- ja panttaussitoumuksista johtuvia erimielisyyksiä sekä viivästyskorkojen sovittelua koskevia asioita.

Asuntokauppalaain (843/1994) säätämisen yhteydessä vuonna 1995 lautakunnan tehtäviin lisättiin asuntokaupoista aiheutuvien erimielisyyksien käsitteleminen. Asuntokauppa-asiat ovat sittemmin nousseet yhdeksi lautakunnan suurimmista ja työläimmistä asiaryhmistä. Lautakunnan toimivalta asuntokauppa-asioissa ulotettiin koskemaan muitakin kuin kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä riitoja, nimittäin yksityishenkilöiden välisiä asuntokauppoja sekä eräitä asuntokauppalaissa vaadittuja vakuuksia koskevia asioita, joissa elinkeinonharjoittajan vastapuolena voi olla myös asunto-osakeyhtiö. Lautakunnan toimivaltaa asuntokauppa-asioissa laajennettiin vähäisessä määrin, kun asuntokauppalakia muutettiin vuoden 2006 alusta lukien, Tehtävien laajeneminen koski muun muassa vakuuden käyttöönottoa ja myyjän takautumisoikeutta eräissä vahingonkorvausasioissa.

Lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on rajattu huoneenvuokrasuhdetta ja asumisoikeutta koskevat asiat sekä pääosa arvopaperikauppaan ja sijoitustoimintaan liittyvistä asioista.

Organisaatio ja jäsenistö

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 1 a §:n mukaan lautakunnassa on yleinen osasto ja asuntokauppaosasto. Asiat käsitellään lain 5 §:n mukaan osaston täysistunnos-

sa tai osaston jaostossa. Yleisen osaston jaostoja on nykyisin kymmenen ja asuntokauppaosaston jaostoja kolme. Valtioneuvosto määrää lautakunnan jäsenet ja kullekin varajäsenen eduskunnan vaalikautta vastaavaksi ajaksi. Jäseniä ja varajäseniä on nykyisin yhteensä 130. Lautakunnan puheenjohtaja on vuodesta 1995 alkaen ollut päätoiminen.

Lautakunnassa on oltava kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien edustus. Lautakunnan varapuheenjohtajiksi ja jaostojen puheenjohtajiksi määrättyjen jäsenten on kuitenkin oltava henkilöitä, joiden ei voida katsoa edustavan elinkeinonharjoittajien tai kuluttajien etuja. Erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa.

Menettelytavat

Asiassa, joka on kirjallisesti saatettu lautakunnan käsittelyyn, on annettava kirjallinen päätös. Päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen, vaan luonteeltaan ratkaisusuositus. Lautakuntakäsittely ei estä viemästä asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Hakijan vastapuolta on pyydettävä vastaamaan hakemukseen. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, joka havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sitä edistävä ehdotus.

Täysistunto- ja jaostoratkaisujen lisäksi päätöksiä voidaan tehdä niin sanotussa yksinkertaisessa käsittelyssä. Lautakunnan puheenjohtaja ja sihteeri kumpikin yksin sekä lautakunnan esittelijä yhdessä jaoston puheenjohtajan kanssa voivat ratkaista merkitykseltään vähäisiä asioita sekä asioita, joissa lautakunnan ratkaisukäytäntö on vakiintunut tai lautakunnan kanta samaan riitakysymykseen on selkiytynyt jaoston tai täysistunnon aiemman ratkaisun perusteella.

Jos ennen valituksen saapumista lautakuntaan on kulunut yli kuusi kuukautta siitä, kun kuluttaja on viimeksi ilmoittanut kyseisestä virheestä elinkeinonharjoittajalle, lautakunta ei anna ratkaisusuositusta, ellei siihen ole painavia syitä. Kuluttaja voi valittaa lautakuntaan ilman, että hän on ensin kääntynyt kuluttajaneuvojan puoleen.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Euroopan unioni

Euroopan unionissa on tehty useita aloitteita ja toteutettu toimenpiteitä tuomioistuimelle vaihtoehtoisten riitojen ratkaisumenettelyjen edistämiseksi.

Vuonna 1998 komissio antoi suosituksen 98/257/EY tuomioistuimen ulkopuolisiin kuluttajariitoja ratkaiseviin elimiin sovellettavista periaatteista. Suositus koskee kuluttajavalituslautakunnan kaltaisia elimiä, jotka ratkaisevat erimielisyyksiä joko suositusluonteisesti tai sitovasti. Suosituksen periaatteet koskevat ratkaisuelimen riippumattomuutta, menettelyn avoimuutta ja tehokkuutta, osapuolten asemaa ja oikeuksia sekä ratkaisujen laillisuutta.

Vuonna 2001 komissio antoi suosituksen 2001/310/EY kuluttajariitojen sovitteluun osallistuvia tuomioistuimen ulkopuolisia elimiä koskevista periaatteista. Tämä suositus koskee menettelyjä, joilla osapuolten näkemyksiä pyritään lähentämään ja saamaan heidät sopimaan ratkaisusta.

Rajat ylittävien kuluttajariitojen käsittelyä helpottamaan on komission aloitteesta käynnistetty kaksi ratkaisuelinten verkostoa: toimialaltaan yleinen EEJ-NET (European Extra-Judicial Network) ja rahoitusalan FIN-NET (Financial Services Complaints Network). Kuluttajavalituslautakunta kuuluu kumpaankin verkostoon.

Viime vuosina annetuissa yhteisön kuluttajansuojasäädöksissä on säännöllisesti asetettu jäsenvaltioille velvollisuus edistää kuluttajariita-asioiden ratkaisemista tuomioistuinten ulkopuolisissa valitus- ja oikeussuojamenettelyissä.

Kuluttajariita-asioita käsittelevät toimielimet muissa pohjoismaissa

Ruotsissa kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä erimielisyyksiä käsittelee lakisääteinen toimielin, Allmänna reklamationsnämnden (ARN). Lautakunnan toimiala on suppeampi kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnan toimiala; ARN ei käsittele esimerkiksi kiinteistön kauppaa eikä terveydenhoi-

topalveluja. ARN:n ratkaisut ovat suosituksia, käsittely perustuu kirjalliseen aineistoon ja sen menettelytavat ovat muutenkin pitkälti samanlaisia kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnassa.

Ruotsin kuluttajavalituslautakunta (ARN) on voinut vuodesta 1991 lähtien käsitellä ryhmäkanteeseen rinnastettavia, kuluttajaryhmän ja elinkeinonharjoittajan välisiä asioita. Ryhmävalituksen voi ensisijaisesti panna viereille kuluttaja-asiamies ja toissijaisesti myös kuluttajien tai palkansaajien yhteenliittymä. Kuluttajien ei tarvitse erityisesti liittyä ryhmään, vaan annettava ratkaisusuositus kattaa kaikki ne kuluttajat, jotka voisivat esittää olennaisesti samoin perustein vaatimuksen kyseistä elinkeinonharjoittajaa kohtaan.

Ruotsiin ARN:ssä on käsitelty kaikkiaan noin 14 ryhmävalitusta. Tapaukset ovat koskeneet muun muassa leasingyhtiön käyttämää sopimuslauseketta, joka oikeutti yhtiön muuttamaan leasingmaksua, matkanjärjestäjän oikeutta korottaa matkan hintaa yksipuolisesti niin sanotun devalvaatiolisän perusteella ja sähkönjakelusta asiakkailta perittyä hintaa, joka oli korkeampi kuin asiakkaiden tekemän sopimuksen mukainen kiinteä hinta.

Ruotsin kuluttajavirasto on ryhmävalitusmenettelyä arvioidessaan todennut, että monet esillä olleista valituksista ovat koskeneet niin vähäarvoisia yksittäisiä intressejä, että kuluttajat tuskin olisivat ajaneet niitä erilliskanteina tuomioistuimissa. Yhteenlaskettuna summa on kuitenkin ollut merkittävä ja tapaukset periaatteellisesti tärkeitä. Asiat ovat tulleet monilta kuluttajansuojan eri lohkoilta.

Norjan kuluttajaneuvostolla (Forbrukerrådet) on jokaisessa maakunnassa kuluttajatoimisto, joka sovittelee erimielisyyksiä ja voi antaa niihin myös ratkaisusuosituksia. Käsittely on pääasiassa kirjallista, mutta suullistakin menettelyä voidaan käyttää. Sekä kuluttajat että elinkeinonharjoittajat voivat saattaa tietyt kuluttajaneuvostossa käsitellyt asiat määräajassa valtakunnallisen toimielimen Forbrukertvistutvalgetin (FTU) käsiteläviksi. FTU:n päätös tulee täytäntöönpanokelpoiseksi, jollei asiaa viedä tuomioistuimeen neljän viikon kuluessa päätöksen antamisesta. FTU ei käsittele kiinteistön kauppaa koskevia asioita.

Norjassa on myös yksityisiä ratkaisuelimiä,

joiden toiminnalle Forbrukerrådet voi antaa ohjeita. Yksityisiä ratkaisuelimiä on muun muassa asuntokauppaa ja kiinteistönvälitystä varten.

Tanskassa kuluttajariita-asioita käsitellään lakisääteisessä kuluttajavalituslautakunnassa (Forbrugerklagenævnet). Käsittely on kirjallista ja ratkaisut suosituksia. Käsittelystä peritään maksu, joka palautetaan kuluttajalle, jos ratkaisu on hänelle myönteinen. Myös Tanskan lautakunnan toimiala on suppeampi kuin Suomen kuluttajavalituslautakunnan. Sille eivät kuulu esimerkiksi kiinteään omaisuuteen, rakentamiseen eivätkä kiinteistönvälitykseen liittyvät asiat. Näillä aloilla Tanskassa toimii yksityisiä ratkaisuelimiä.

2.3. Nykytilan arviointi

Kuluttajavalituslautakunnan toiminta

Lautakunnan toiminnan keskeisenä epäkohtana on koko sen toiminta-ajan ollut asioiden ruuhkautuminen ja käsittelyaikojen kohtuuton pitkittyminen. Tähän on pääsyyinä se, ettei lautakunnalla oikeastaan koskaan ole ollut asioiden määrään nähden riittävästi henkilökuntaa. Asiamäärän lisääntymisen ohella lautakunnan tehtäviä on lisätty useita kertoja. Yksittäisestä toimivallan laajennuksesta aiheutunut työmäärä on ollut vähäinen, mutta yhdessä ne ovat lisänneet työtä selvästi. Tilannetta pahensi olennaisesti se, että asuntokauppa-asiat lisättiin vuonna 1995 lautakunnan tehtäviin lisäämättä lainkaan lautakunnan voimavaroja. Viime aikoina myös kunnallisen kuluttajaneuvoston ruuhkautuminen on heijastunut myös lautakuntaan.

Apulaisoikeuskansleri on jo kahdesti, vuosina 2000 ja 2003, ottanut kantaa lautakunnan käsittelyaikoihin perustuslain 21 §:n joutuisuussäännöksen kannalta. Apulaisoikeuskansleri on katsonut, ettei tilannetta voida pitää tyydyttävänä, ja on pitänyt tärkeänä, että kuluttajavalituslautakunnan toimintaedellytysten kehittämisessä päästään mahdollisimman pian perustuslain joutuisuussäännöksen edellyttämälle tasolle.

Kauppa- ja teollisuusministeriö teetti vuonna 2001 Hallinnon kehittämiskeskuksella kuluttajavalituslautakunnan toiminnan ar-

vioinnin (Kuluttajavalituslautakunnan arviointiraportti, kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 26/2001). Arvioinnin mukaan lautakunta on ruuhkasta huolimatta kyennyt varsin hyvin säilyttämään toimintakykynsä, mikä lienee suurelta osin osaaavan henkilöstön ansiota. Lautakunnan ratkaisujen laatutaso on päätösten noudattamisasteella mitattuna pystytty varsin hyvin pitämään. Kiireessä ei kuitenkaan ole voitu riittävästi suunnitella, ohjata tai kehittää työtapoja.

Raportin kehittämisehdotukset koskevat toiminnan ohjausta, johtamisjärjestelmää, henkilöstövoimavarojen hallintaa ja käsittelyprosessia. Raportissa pidetään välttämättömänä, että jaostokäsittelyn vaihtoehtoja kehitetään nykyistä toimivimmiksi ja nopeammiksi. Tämä edellyttää uudistuksia myös säädöstasolla.

Oikeussuojan tarve massakulutusriidoissa

Kulutustavarat ovat usein sarjavalmisteisia massatuotteita ja myös kulutuspalveluja tuotetaan samanlaisina suurillekin käyttäjämääriin. Tällöin mahdolliset suoritusvirheetkin voivat samanlaisina kohdistua lukuisiin kuluttajiin. Kulutushyödykkeiden tarjonnassa käytetään usein vakioehtoja, joita sovelletaan sellaisinaan kaikkien kuluttaja-asiakkaiden kanssa tehtävissä sopimuksissa. Epäselvän vakioehdon tulkinta tai ehdon kohtuullisuuden arviointi saattaa vaikuttaa satojen, jopa tuhansien kuluttajien oikeusasemaan.

Kuluttajavalituslautakunnan on käsiteltävä ja ratkaistava kaikki sille tehty valitukset yksilöllisesti ja erikseen. Lautakunnalla ei nykyisin ole mahdollisuutta ratkaista täysin samanlaisiakaan asioita ryhmävalituksena, kollektiivisesti yhdellä päätöksellä.

Oikeusministeriön asettama kuluttajavalituslautakunnan siirtoa valmisteleva työryhmä on mietinnössään esittänyt, että ryhmävalituksen käyttöön ottoa kuluttajavalituslautakunnassa selvitettäisiin.

Suomen oikeusjärjestelmä ei sisällä mahdollisuutta ryhmäkanteen ajamiseen ja käsittelemiseen tuomioistuimessa. Ryhmäkanteen on tavallinen angloamerikkalaisissa maissa kuten Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa. Pohjoismaissa se on ollut käytössä

Ruotsissa vuoden 2003 alusta lukien. Norjassa sitä koskevat säännökset on hyväksytty kesäkuussa 2005. Lisäksi Tanskassa ryhmäkannetta käsitellyt toimikunta on esittänyt joulukuussa 2005 ryhmäkanteen käyttöön ottamista.

Suomessa ryhmäkanteen käyttöön ottoa on valmisteltu 1990-luvulta lähtien. Työtä jatkaa oikeusministeriön elokuussa 2005 asettama työryhmä, jonka tehtävänä on laatia luonnos ryhmäkannetta koskevaksi hallituksen esitykseksi. Työryhmän määräaika päättyy 31 tammikuuta 2006.

Kuluttaja-asiamiehen tehtävät

Kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on valvontatyön lisäksi kuluttajan avustaminen yksittäisen asian hoitamisessa tietyissä tapauksissa. Kuluttaja-asiamies voi avustaa kuluttajaa oikeudenkäynnissä, jos avustaminen on lain soveltamisen ja kuluttajien yleisen edun kannalta tärkeää taikka elinkeinonharjoittaja ei noudata kuluttajavalituslautakunnan päätöstä. Kuluttaja-asiamiehen toimivalta avustustapauksissa ei ole sidottu kuluttajansuojalain soveltamisalaan tai kuluttaja-asiamiehen valvontatoimeen.

Kuluttaja-asiamiehellä ei ole nykyisin toimivaltaa saattaa kuluttajien puolesta erimielisyyttä vireille kuluttajavalituslautakunnassa. Hänen asiallinen toimivaltansa ei myöskään ole yhteneväinen kuluttajavalituslautakunnassa käsiteltävien asioiden kanssa.

Kuluttaja-asiamiehellä on Suomessa oikeus ajaa kieltokannetta markkinaoikeudessa muun muassa elinkeinonharjoittajan käyttämän kohtuuttoman sopimusehdon kieltämiseksi. Tällöin haetaan suojaa yhden asianosaisen sijasta kollektiivisesti ryhmälle. Markkinaoikeuden ratkaisulla ei kuitenkaan ole vaikutusta yksittäisen kuluttajan voimasaoleviin sopimuksiin

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on kansalaisten oikeusturvan tehostaminen parantamalla lauta-

kuntamenettelyn toimintaedellytyksiä vaihtoehtoisena riidanratkaisuelimenä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajariitalautakunnasta, joka korvaisi nykyisen kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain. Samalla uudistettaisiin kokonaan myös alemmanasteiset lautakuntaa koskevat säädökset ja määräykset: asetus kuluttajavalituslautakunnasta (533/1978) ja lautakunnan työjärjestys.

Keskeisin uudistus koskee mahdollisuutta käsitellä asioita ryhmävalituksena. Esityksessä ehdotetaan lisäksi useita muutoksia lautakunnan asettamista, kokoonpanoa ja menettelytapoja koskevaan sääntelyyn. Kuluttajavalituslautakunnan nimi muutettaisiin kuluttajariitalautakunnaksi. Lautakunnassa käsiteltävät asiat ovat yksityisoikeudellisia riita-asioita, joita käsitellään myös tuomioistuimissa. Ehdotettu nimi, kuluttajariitalautakunta, kuvaisi nykyistä nimeä paremmin käsiteltävien asioiden luonnetta.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Ryhmävalitus

Lautakunnan menettelytapoihin esitetään lisättäväksi mahdollisuus käsitellä ja ratkaista ryhmävalituksia. Asia voitaisiin käsitellä ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla on tai voidaan olettaa olevan samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä lautakunnan päätöksellä.

Ryhmävalitusmenettelystä olisi useita etuja. Se parantaisi erityisesti heikkojen ja oikeuksistaan tietämättömien kuluttajien oikeusturvaa, joiden on ollut vaikea viedä sopimusongelmiaan edes kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunnan käytännössä on useinkin havaittu tapauksia, joissa vain pienehkö osa samassa asemassa olleista kuluttajista riitauttaa hyvitysvaatimukseen kielteisesti suhtautuneen elinkeinonharjoittajan kannan ja saattaa asian lautakunnan ratkaistavaksi.

Ryhmävalitusmahdollisuudella voisi olla myös ongelmia ennaltaehkäisevä vaikutus. Tieto sen käyttömahdollisuudesta voisi edistää vastuuntuntoista elinkeinotoimintaa asiakasvalitusten käsittelyssä. Toisaalta se paran-

taisi myös elinkeinonharjoittajien oikeusturvaa, kun elinkeinonharjoittajat voisivat tukeutua suhteessa yksittäisiin kuluttajiin lautakunnan päätökseen, joka kattaisi kaikki vastaavat tapaukset.

Ryhmävalitusmenettely tehostaisi lautakunnan toimintaa ja säästäisi voimavaroja, kun asioita voitaisiin ratkaista lukuisten erillisten päätösten sijasta yhdellä päätöksellä.

Ryhmävalitusta voitaisiin käyttää esimerkiksi silloin, kun sarjavalmistuksen tuotteen suunnittelu- tai valmistusvirhe ilmenee useissa kuluttajille jo myydyissä tuotekappaleissa. Kysymys voi olla myös siitä, onko jokin massatuotteen ominaisuus lainsäädännössä tarkoitettu virhe vai ei. Kuluttajapalvelusten osalta ryhmävalitus soveltuisi hyvin esimerkiksi yleisötilaisuuksien järjestelyihin liittyvien, väitettyihin sopimusrikkomuksiin. Sähköisten palvelujen tekniset häiriöt saattavat aiheuttaa samankaltaista vahinkoa lukuisille kuluttajille, jolloin olisi perusteltua voida selvittää vastuukysymykset kaikkia asianosaisia koskevalla yhdellä ratkaisulla. Ryhmävalitus soveltuisi myös vakiosopimusehtojen tulkintaa tai kohtuullisuutta koskevien erimielisyyksien ratkaisemiseen. Myös tuotevahingotapaukset voisivat kuulua ryhmävalitusmahdollisuuden piiriin etenkin silloin kun vahingonkorvaus on vakioitavissa.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut eivät ole täytäntöönpanokelpoisia vaan luonteeltaan suosituksia. Tämän takia lautakunnan menettelytapoja ei ole tarpeen säännellä tiukasti, vaan menettely voi olla mahdollisimman vapaamuotoista ja joustavaa. Asian käsittelemiselle ryhmävalituksena ei myöskään ole katsottu tarvittavan tarkasti säänneltyjä, muodollisia edellytyksiä. Olennaista olisi vain se, että kuluttajaryhmää koskeva asia on ratkaistavissa yhdellä päätöksellä. Kuluttajaryhmän jäseniä ei edellytetä mainittavan nimeltä, mutta ryhmän tulee olla muutoin riittävän selkeästi määritelty.

Ehdotuksen mukaan ryhmävalituksen voisi saattaa vireille kuluttaja-asiamies, jonka tehtäviin kuluttajien aseman turvaaminen muutenkin kuuluu. On pidetty tarkoituksenmukaisena, että kuluttaja-asiamies voisi toimia omasta aloitteestaan tarvitsematta yhdenkään kuluttajan valtuutusta tai edes pyyntöä.

Kuluttaja-asiamiehellä on käytännössä par-

haat mahdollisuudet saada tietoonsa ryhmävalitusmenettelyyn soveltuvat, useita kuluttajia koskevat erimielisyydet. Kun vireille panijana voisi toimia kuluttaja-asiamies yksinään, myös riski siitä, että ryhmävalitusmahdollisuutta käytettäisiin väärin käynnistämällä epäasiallisia ryhmävalitusmenettelyjä, olisi vähäinen. Lisäksi kuluttaja-asiamiehellä on hyvät mahdollisuudet tiedottaa annetuista ratkaisusuosituksista kuluttajille.

Kuluttaja-asiamiehen tehtävät kattavat laajasti eri kuluttajansuojan alat, mistä syystä kuluttajien oikeusturva ei edellyttäisi, että vireillepanovaltaa olisi tarpeen antaa muille viranomaisille.

Kuluttajaryhmän jäseniä ei olisi tarpeen yksilöidä, koska lautakuntamenettely on maksutonta asianosaisille eikä oikeudenkäyntiin liittyvää kuluvastuuta ole. Kuluttajien ei siis tarvitsisi erikseen ilmoittautua ryhmään eikä irrottautuakaan siitä. Yksittäisen kuluttajan harkintaan jäisi vetoaako hän omalta osaltaan annettuun ratkaisusuositukseen.

Lautakunnan asettaminen, kokoonpano ja menettelytavat

Lautakunnan toiminnan tehostamiseksi ehdotetaan muutoksia lautakunnan asettamiseen, kokoonpanoon, jäsenten kelpoisuuteen ja menettelytapoihin. Lautakunnan organisaatiosta ei enää säädettäisi lailla, jotta organisaation muutoksia voitaisiin tarvittaessa toteuttaa joustavasti ja nopeasti. Laissa olisivat vain asioiden ratkaisukokoonpanoja koskevat tarpeelliset säännökset. asiat ratkaistaisiin edelleen ensisijaisesti asiaryhmittäisissä jaostoissa. Jaostojako on käytännössä osoittautunut toimivaksi, ja sillä on voitu varmistaa myös käsiteltävien asioiden edellyttämä asiantuntemus. Myös täysistunnolle voitaisiin ehdotuksen mukaan vahvistaa asiaryhmittäin useampia ratkaisukokoonpanoja.

Lautakunnan jäsenet määräisi valtioneuvoston sijasta oikeusministeriö. Jäsenet määrättäisiin käsiteltävien asioiden oikeudellisen ja muun laadun perusteella siten, että täysistunnoissa ja jaostoissa on edustettuina oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan ja elinkeinoelämään perehtyneitä jäseniä. Jaostoissa olisi lisäksi oltava niissä käsiteltävien

kulutushyödykkeiden tuntemusta. Ehdotuksessa luovuttaisiin nykyisen lain vaatimuksesta, jonka mukaan erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa. Samalla luovuttaisiin lautakunnan toimikauden kytkemisestä eduskunnan vaalikauteen.

Myös lautakunnan menettelytapoja koskevia säännöksiä uudistettaisiin. Lautakunnalle annettaisiin oikeus jättää käsittelemättä asioita, joiden lautakuntakäsittelyä ei ehdotetussa laissa tarkemmin säädettyin perustein voida pitää tarkoituksenmukaisena. Nykyisen yksinkertaisen käsittelyn käyttömahdollisuuksia laajennettaisiin antamalla myös esittelijän tehtävässä toimiville lautakunnan virkamiehille ratkaisovaltaa yksinkertaisissa ja selvissä asioissa. Hallintolain (434/2003) säännösten soveltamista lautakunnan toimintaan selkeytettäisiin lisäämällä lautakuntaa koskevaan lakiin erityissäännöksiä, joita sovellettaisiin sellaisten hallintolain säännösten sijasta, jotka eivät hyvin sovellu lautakunnan toimintaan yksityisoikeudellisten riitojen ratkaisijana.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä olisi vaikutusta sekä kuluttajariitalautakunnan että kuluttaja-asiamiehen toimintaan. Kuluttaja-asiamiehen uutena tehtävänä olisi ryhmävalitusten vireille saattaminen ja lautakunnan tehtäväksi tulisi niiden käsitteleminen.

Ryhmävalitusasiassa käsitellään samalla kertaa useiden hakijoiden asioita, jotka muutoin saattaisivat tulla vireille erillisinä hakemuksina. Lisäksi ryhmävalituksia on Ruotsissa tullut vireille suhteellisen harvoin: vuodesta 1991 lähtien on käsitelty ainoastaan 14 ryhmävalitusta. Näistä syistä arvioidaan, että ryhmävalitusten käsittelyn lisäämisellä ei olisi valtion talouden kannalta merkittäviä vaikutuksia ainakaan alkuvaiheessa. Työmäärää ja tarvittavia resursseja tulisi kuitenkin arvioida uudelleen, kun säännösten soveltamisesta on saatu kokemusta.

Esityksen tarkoituksena on parantaa kuluttajien oikeusturvaa, mistä syystä kuluttajille

sopimusrikkomuksista aiheutuvien kustannusten arvioidaan pienenevän.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksestä aiheutuisi muutoksia kuluttajavalituslautakunnan toimintaan, kun sitä koskevia menettelyä ja organisointia koskevia säännöksiä muutettaisiin. Lautakunnan jäsenen määrääminen yksinkertaistuisi ja toiminnan organisoiminen olisi mahdollista joustavammin ja tehokkaammin.

Esityksellä olisi myös vaikutusta kuluttajasiamiiehen tehtäviin, kun hänen toimivaltansa laajenisi ryhmävalituksen vireille saattamiseen. Koska asiamäärien arvioidaan kuitenkin jäävän Ruotsin kokemusten mukaisesti suhteellisen pieniksi, muutoksella ei ole olennaista hänen toimintansa kannalta merkittäviä vaikutuksia.

4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ryhmävalituksen käyttöön otto ja lautakunnan organisointia koskevat muutokset parantaisivat sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien oikeusturvaa lisäämällä mahdollisuuksia asioiden tehokkaampaan käsittelyyn lautakunnassa.

Lisäksi kuluttajariitalautakunnan tehokas toiminta vähentää tarvetta saattaa asioita vireille yleisissä tuomioistuimissa, joissa asian käsitteleminen on kalliimpaa sekä valtiolle että kuluttajille.

5. Asian valmistelu

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 24 päivänä tammikuuta 2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää tarvetta laajentaa kuluttajavalituslautakunnan toimialaa tai luoda uusia vastaavantyyppisiä riitojen ratkaisumenettelyjä ottaen huomioon myös tuomioistuinmenettelyjä koskevat kehittämishankkeet.

Työnsä ensimmäisessä vaiheessa työryhmän tuli selvittää, tulisiko kuluttajavalituslautakunnan toimivalta laajentaa huoneenvuokrasuhteista johtuviin riita-asioihin tai olisiko luotava uusi ratkaisuelin, joka mah-

dollisesti käsittelee muitakin asumisturvasasioita, kuten asuntokauppa sekä kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välitystä.

Työryhmä, joka ensimmäisessä vaiheessa käytti nimeä asumisturvatyöryhmä, jätti väliraporttinsa kauppa- ja teollisuusministeriölle kesäkuussa 2001. Työryhmä katsoi, että tuomioistuinmenettelyn ulkopuolelle tarvitaan asumisturva-asoiden valtakunnallinen ratkaisumenettely. Työryhmän ehdotus koski kaikkia asumismuotoja.

Työnsä toisessa vaiheessa työryhmän tehtävänä oli selvittää, ovatko kuluttajavalituslautakunnan toimivallan rajoitukset arvopaperisijoittamista koskevissa asioissa yhä perusteltuja, tulisiko asunto-osakeyhtiön ja osakkaan välisiä erimielisyyksiä käsitellä tuomioistuimen ulkopuolella esimerkiksi kuluttajavalituslautakunnassa sekä tulisiko ja millä tavalla muuttaa kuluttajavalituslautakunnan kokoonpanoa sekä jäsenten nimittämistä ja kelpoisuutta koskevia säännöksiä sekä säännöksiä, jotka koskevat asioiden käsitteilyä lautakunnassa ja lautakunnan käytännön menettelyjä.

Työryhmä käytti toisessa vaiheessa nimeä kuluttajariitatyöryhmä ja jätti loppumietintönsä kauppa- ja teollisuusministeriölle kesäkuussa 2002. Työryhmä ei kannattanut uuden ratkaisuelimen perustamista, vaan katsoi, että asumisturva-asioita samoin kuin arvopaperisijoittamista koskevat riidat tulee saattaa eräin poikkeuksin kuluttajavalituslautakunnan toimivaltaan. Samalla työryhmä ehdotti lautakunnan nimen muuttamista kuluttajariitalautakunnaksi ja lautakuntaa koskevan lain uudistamista kokonaan. Työryhmän enemmistö ehdotti myös asunto-osakeyhtiön ja osakkaan välisten riitojen saattamista lautakunnan toimivaltaan.

Loppuraportista pyydettiin lausunto yhteensä 23:lta viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnoissa esitettiin eriäviä näkemyksiä lähinnä lautakunnan toimivallan laajentamista koskevista ehdotuksista, joihin osa lausunnonantajista suhtautui eri syistä kielteisesti tai varauksellisesti. Muuten työryhmän ehdotuksia kannatettiin laajalti. Lausunnoista on laadittu kauppa- ja teollisuusministeriössä tiivistelmä.

Oikeusministeriö asetti joulukuun 5 päivänä 2003 työryhmän valmistelemaan kulutta-

javalituslautakunnan siirtämistä kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Työryhmään kuului oikeusministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön ja kuluttajavalituslautakunnan virkamiehiä. Työryhmän eräänä tehtävänä oli valmistella ehdotus hallituksen esitykseksi lautakuntaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Valmistelun pohjana oli kuluttajariitatyöryhmän loppumietintö siltä osin kuin ehdotukset olivat yksimieliset sekä mietinnöstä annetut lausunnot.

Oikeusministeriö asetti 9 elokuuta 2005 kuluttajavalituslautakunnan kehittämistyöryhmän, jonka tehtäväksi annettiin kuluttajavalituslautakuntaa koskevan lainsäädännön

uudistaminen. Esityksen tuli perustua kuluttajavalituslautakunnan siirtoa valmistelleen työryhmän mietintöön sisältyneeseen laki-luonnokseen täydennettynä säännöksillä viranomaisaloitteisesta ryhmävalituksesta. Mietinnössä tuli ottaa huomioon toimivallan laajennuksen vaikutukset ja liittymä valtion talousarvioon.

Tämä esitys on laadittu siten, että siitä ei aiheutuisi lisämenoja valtion talousarvioon. Tästä syystä esitys ei sisällä lautakunnan tehtävien laajentamista asumisturva- ja arvoperisijoittamista koskeviin asioihin, mikä edellyttäisi välttämättä lisäresursseja.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kuluttajariitalautakunnasta

1 luku Lautakunnan toimivalta ja tehtävät

1 §. *Kuluttajariitalautakunta.* Pykälässä todetaan lautakunnan tarkoitus ja luonne. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunta on riippumaton ja puolueeton kuluttajariita-asioita käsittelevä oikeussuojaelin.

2 §. *Lautakunnan toimivalta.* Pykälässä säädetään lautakunnan tehtävistä ja toimivallasta. Lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia yksittäisiin erimielisyyksiin pykälän 1 momentin 1—6 kohdassa luetelluissa yksityisoikeudellisissa riita-asioissa.

Pykälän 1 kohta vastaa kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain, jäljempänä voimassa oleva laki, 1 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Kohdan mukaan lautakunta antaa ratkaisusuosituksia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä kulutushyödykesopimuksia koskevissa tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi. Elinkeinonharjoittajalla, kuluttajalla ja kulutushyödykkeellä tarkoitetaan kohdassa samaa kuin kuluttajansuojalaissa (38/1978).

Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 5 §:n mukaan luonnollista henkilöä tai yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti pitää kaupan, myy tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä vastiketta vastaan hankittavaksi. Kuluttajana pidetään kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:ssä luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten.

Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan kuluttajansuojalain 1 luvun 3 §:n mukaan tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrin hankkivat yksityistä talouttaan varten. Kulutushyödykkeen käsitteellä on kuluttajansuojalaissa merkittävästi laajempi sisältö kuin yleiskielessä, sillä se kattaa muun muassa arvopaperit ja kiinteistöt. Käsitteen kannalta ratkaisevaa merkitystä ei olekaan sillä, min-käläinen hyödyke tai etuus on kysymyksessä, vaan sillä, mille kohderyhmälle hyödykkeitä tai etuuksia tarjotaan. Toimivallan rajoituksesta säädetään lain 3 §:ssä.

Pykälän 2 kohta vastaa asuntokauppojen osalta voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Lautakunnan toimivaltaan kuu-

luisivat, kuten nykyisinkin, asuntojen hankintaan liittyvät asiat kattavasti. Tehdyistä kaupoista aiheutuvien erimielisyyksien lisäksi kysymykseen tulevat myös myynti- tai ostarjouksesta taikka käsirahasopimuksesta johtuvat riidat. Lisäksi lautakunnan toimivaltaan kuuluisivat varausmaksu- ja vakiokorvaussopimukset. Asian voi saattaa vireille kuluttaja, asuntoyhteisö taikka asunnon myyjänä tai tarjoajana oleva yksityishenkilö.

Pykälän 3 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Kohdassa säädetään lautakunnan toimivallasta asunto-kauppalain 2 luvun 17, 18 b ja 19 §:ssä sekä 4 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitetun vakuuden käyttöön ottamista samoin kuin 2 luvun 17 §:ssä ja 4 luvun 3 §:ssä tarkoitetun vakuuden vapauttamista koskevista asioista.

Pykälän 4 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 5 kohtaa. Sen mukaan lautakunta voi antaa ratkaisusuositusta asuntokauppalain 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettua takautumisoikeutta koskeviin riita-asioihin. Pykälä koskee myyjän oikeutta saada vahingonkorvausta asuntoyhteisöltä tai sen edustajalta silloin, kun myyjä on joutunut virhevastuuseen sellaisen tiedon perusteella, joka on sisällynyt myyjän ostajalle esittämään isännöitsijän todistukseen tai joka on peräisin kyseisen yhteisön edustajalta.

Pykälän 5 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa. Säännös koskee lautakunnan toimivaltaa asioissa, jotka koskevat yksityistakaajien tai yksityisten pantinantajien sitoumuksia luotonantajille.

Pykälän 6 kohta vastaa voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 5 kohtaa. Säännös koskee lautakunnan toimivaltaa eräissä viivästyskoron sovittelua koskevista asioista.

3 §. Toimivallan rajoitukset. Pykälässä säädetään lautakunnan toimivallan rajoituksista asioissa, jotka 2 pykälän nojalla kuuluvat muutoin lautakunnan toimivaltaan.

Lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on pykälän 1 kohdassa rajattu asiat, jotka koskevat lakisääteisiä vakuuksia, työntekijäin ryhmähenkivakuutuksia ja niitä vastaavia kunnallisen eläkelaitoksen myöntämiä etuuksia. Rajaus on sama kuin kuluttajansuojalain yleisessä soveltamisalassa. Käytännössä rajauksella on merkitystä lähinnä liikennevakuutuksesta ja potilasvakuutuksesta makset-

tavia korvauksia koskevista erimielisyyksistä, koska ne voivat olla luonteeltaan kuluttajariita-asioita. Liikennevahinkoasiassa kuluttaja voi kuitenkin pyytää lausunnon liikennevahinkolautakunnalta ja potilasvahinkoasiassa ratkaisusuosituksen potilasvahinkolautakunnalta, eikä näitä asioita ole siksi tarpeen käsitellä kuluttajariitalautakunnassa.

Pykälän 2—4 kohdat vastaavat voimassa olevan lain 1 §:n 2 momentin 1—3 kohtia. Niiden mukaan lautakunnan toimivallan ulkopuolelle on rajattu edelleen samat huoneenvuokrasuhteita ja asumisoikeutta sekä arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa koskevat asiat kuin nykyisinkin.

4 §. Asian käsittely ryhmävalituksena. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta voi käsitellä asian ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla taikka useilla yksityistakaajilla tai yksityisillä pantinantajilla on tai voidaan olettaa olevan oikeus esittää samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä päätöksellä. Asian käsittelemisestä ryhmävalituksena päättäisi viime kädessä kuluttajariitalautakunta.

Ryhmän määrittelystä säädetään 12 §:ssä. Ryhmävalituksen käsittely kuluttajariitalautakunnassa ei edellytä, että jokaisen ryhmään kuuluvan kuluttajan vaatimukset ja perusteet yksilöitäisiin kuten tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa, vaan valitus voidaan laatia kaavamaisesti ryhmän jäseniä yhdistävien seikkojen osalta ja soveltaa tavanomaisia valituksen rakenteita asiaa palvelevalla tavalla. Liioin ei edellytetä, että mahdollisia yksilöllisiä vaatimuksia ryhdyttäisiin erikseen selvittämään. Asian käsittely ryhmävalituksena voi perustua oletukseen siitä, että kaikki tietyn elinkeinonharjoittajan sopijapuolet, jotka esimerkiksi ovat kärsineet samasta sopimusrikkomuksesta, haluavat vedota lakisääteisiin oikeuksiinsa.

Yhdellä lautakunnan päätöksellä voidaan ratkaista muun muassa sellaiset, samaan elinkeinonharjoittajaan kohdistettavissa olevat vaatimukset, joita yhdistää sama tai samankaltainen erimielisyyden syy tai asiallinen peruste. Perusteena voi esimerkiksi olla tietyn sarjavalmisteisen tuotteen suunnittelu- tai valmistusvirhe, joka ilmenee useissa kuluttajille jo myydyissä tuotekappaleissa. Ryhmä-

valituksena voitaisiin käsitellä myös vakio-sopimusehtojen tulkintaa tai kohtuullisuutta koskevia erimielisyyksiä. Yhdellä päätöksellä voidaan ratkaista sellaisiakin asioita, joissa kuluttajilla on tai voidaan olettaa olevan keskenään erilaisia oikeuksia hyvitykseen. Jos esimerkiksi valmistuksen hintaan sisältynytä retkeä ei ole järjestetty ja osa matkustajista järjestää sen matkakohteessa omatomaisesti ja omalla kustannuksellaan, lautakunta voisi päätöksessään suosittaa tällaisille matkustajille koituneiden lisäkustannusten korvaamista ja retkeä vaille jääneille vastaavasti hinanalennusta. Kuluttajariitalautakunta voisi myös suositella suoritusta kaavamaisesti tai vain vahvistaa oikeuden perusteen.

Asioiden välinen yhteys voisi lisäksi olla oikeudellista samankaltaisuutta. Tästä voisi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun elinkeinonharjoittaja rikkoo samankaltaista sopimusehtoa erilaisissa sopimussuhteissa.

Asia voidaan käsitellä ryhmävalituksena vain, jos kuluttajien tai muiden momentissa tarkoitettujen yksityishenkilöiden vastapuoli on elinkeinonharjoittaja. Ryhmävalituksena ei sitä vastoin voitaisi käsitellä asioita, joissa vaatimukset kohdistuvat yksityishenkilöön, vaikka asia muuten kuuluisi lautakunnan toimivaltaan.

Pykälän 2 momentin mukaan ryhmävalitusasian vireillepano-oikeus on kuluttajiasiamiehellä. Kuluttaja-asiamiehellä on myös yksinomainen oikeus käyttää asiassa puhevaltaa asianosaisena. Näiden ehdotusten syitä selvitetään yleisperustelujen 3.3. jaksossa.

Kuluttaja-asiamiehen toimivallasta ryhmävalitusasioissa säädetään tarkemmin jäljempänä 2. lakiehdotuksen 9 a §:ssä.

5 §. Muut tehtävät. Lautakunta voi pykälän 1 momentin mukaan antaa tuomioistuimelle lausuntoja niiden käsitellessä lautakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita. Voimassa olevassa laissa vastaava säännös on kirjoitettu ehdottomammin niin, että lautakunnan tehtävänä on antaa lausuntoja tuomioistuimille. Käytännössä lautakunta on lausunut lähinnä sellaisista seikoista, joista sille on syntynyt ratkaisukäytäntöä. Monet lautakunnalle esitetyt lausuntopyynnöt ovat lisäksi sellaisia, ettei erimielisyyteen voida ottaa kantaa ilman todistajien kuulemista tuomioistuimessa. Näistä syistä on tarkoituksenmukaista ja va-

kiintuneen käytännön mukaista jättää lautakunnan harkintaan, antaako se lausunnon vai ei.

Kuten nykyisinkin, lautakunta voi antaa lausunnon tuomioistuimen tai asianosaisen pyynnöstä taikka omasta aloitteestaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan henkilöstön neuvontavelvollisuudesta. Momentti poikkeaa sanamuodoltaan neuvontaa koskevasta hallintolain 8 §:stä, ja sen tarkoituksena on selvittää, että neuvontavelvollisuus kuluttajariita-asioden asianosaisia kohtaan rajoittuu asioiden vireille saattamiseen ja lautakunnan menettelytapoihin. Henkilöstön ei sen sijaan tarvitse ryhtyä selvittämään asianosaisille kuluttajasopimusten osapuolten oikeuksia tai velvollisuuksia, kuluttajansuojalainsäädännön muuta sisältöä tai lautakunnan ratkaisukäytäntöä. Näiltä osin asianosaiset saavat tarvittaessa tietoja ja neuvon kunnallisilta kuluttajaneuvojilta.

Momentin mukaan lautakunnan henkilöstön on annettava kunnallisille kuluttajaneuvojille oikeudellista neuvontaa ja muuta opastusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Säännös vastaa asiallisesti kuluttajavalituslautakunnasta annetun asetuksen, jäljempänä voimassa oleva asetus, 4 §:ää. Kuluttajaneuvojien neuvonta ja opastus on perusteltua säilyttää lautakunnalla, koska kuluttajaneuvojien toiminta olisi käytännössä yhtenevä lautakunnan tehtäväalueen kanssa. Kuluttajaneuvojat tarvitsevat monipuolista ja riittävää opastusta lainsäädännöstä, oikeuskäytännöstä ja lautakunnan ratkaisukäytännöstä.

2 luku Lautakunnan kokoonpano

6 §. Jäsenet. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnalla on, kuten nykyisinkin, päätoiminen puheenjohtaja. Lisäksi lautakunnassa on momentin mukaan oltava vähintään kymmenen sivutoimista lakimiesjäsentä ja sivutoimisia asiantuntijajäseniä. Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty erikseen lakimiesjäsenistä. On kuitenkin tärkeää, että lautakunnassa on myös riittävä oikeudellinen asiantuntemus. Tämän varmistamiseksi on katsottu asianmukaiseksi säätää lakimiesjäsenten vähimmäismäärä laissa.

Sivutoimisten asiantuntijajäsenten luku-

määrästä ei momentissa säädetä. Jäseniä voidaan määrätä tarpeen mukaan ottaen huomioon lautakunnassa käsiteltävät asiaryhmät ja niiden edellyttämä erityisasiantuntemuksen tarve sekä käsittelyyn saatettavien asioiden määrä.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakuntaa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa puheenjohtaja.

7 §. Jäsenten ja esittelijöiden kelpoisuus. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajalta vaaditaan ensinnäkin yleinen kelpoisuus tuomarin virkaan. Tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Lain 11 §:n mukaan tuomarin virkaan voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoittanut, että hänellä on viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävänalaa sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Lisäksi vaaditaan hyvä perehtyneisyys lautakunnan ratkaisutoiminnassa keskeisiin oikeudenaloihin. Näitä oikeudenaloja ovat erityisesti sopimusoikeus, kauppaoikeus ja kuluttajansuojaoikeus. Hyvä perehtyneisyys voidaan saavuttaa esimerkiksi toiminnalla lautakunnassa, muussa kuluttajaviranomaisessa tai tuomioistuimessa taikka oikeustieteellisellä tutkimustyöllä. Lisäksi puheenjohtajalta edellytetään johtamistaitoa. Johtamistaito voidaan hankkia joko kokemuksen tai koulutautumisen kautta.

Pykälän 2 momentissa säädetään lakimiesjäsenten ja asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista. Lakimiesjäseniltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto eli oikeustieteen kandidaatin tai oikeustieteen maisterin tutkinto. Asiantuntijajäseniltä vaaditaan perehtyneisyyttä kuluttajansuojaan tai elinkeinoelämään taikka kulutushyödykkeiden ominaisuuksiin.

Pykälässä ei ole voimassa olevaa lakia vastaavaa vaatimusta, jonka mukaan erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten on oltava tasapuolisesti edustettuina lautakunnassa. Sen sijaan korostetaan jäsenten asiantuntemusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Tarkoituksena on saada lautakuntaan riittävä

oikeudellisten kysymysten, kuluttajansuojan ja elinkeinoelämän tuntemus sekä kulutushyödykkeiden monipuolinen asiantuntemus.

Pykälän 3 momentissa säädetyt esittelijöiden kelpoisuusvaatimukset vastaavat voimassa olevaa sääntelyä.

8 §. Jäsenten nimittäminen tai määrääminen. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajan nimittää valtioneuvosto, kuten nykyisinkin.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakunnan jäsenet ja kullekin jäsenelle varajäsenen määrä oikeusministeriö viideksi vuodeksi kerrallaan. Sääntely poikkeaa voimassa olevasta laista, jonka mukaan jäsenet ja varajäsenet määrää valtioneuvosto eduskunnan vaalikautta vastaavaksi ajaksi. Jäsenten määrääjätahoa koskeva muutos johtuu erityisesti käytännön syistä. Lautakunnassa on nykyisin 130 jäsentä ja varajäsentä. Näin suuressa jäsenistössä tapahtuu toimikauden aikana väistämättä lukuisia muutoksia. Tästä syystä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena, että jäsenet ja varajäsenet määrättäisiin valtioneuvoston yleisistunnossa.

Voimassa olevan lain mukainen eduskunnan vaalikautta vastaava toimikausi liittyy vaatimukseen erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten tasapuolisesta edustuksesta. Kun tästä vaatimuksesta luovutaan, ei ole tarvetta sitoa lautakunnan toimikautta eduskunnan vaalikauteen.

Jäsenten toimikausi jatkuu, kuten nykyisinkin, kunnes uudet jäsenet on määrätty. Jos lautakuntaan tarvitaan kesken toimikauden yksi tai useampi lisäjäsen, tämä määrätään jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

9 §. Virkavastuu ja esteellisyys. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan jäsenet ja sivutoimiset esittelijät toimivat virkavastuulla. Koska sivutoimiset jäsenet ja sivutoimiset esittelijät eivät ole lautakunnan virkamiehiä, on tarpeen säätää heidän virkavastuustaan erikseen.

Pykälän 2 momentin mukaan jäsenen ja esittelijän esteellisyyden sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Tuomarin esteellisyydestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa. Puheenjohtajan ja jäsenen esteellisyydestä on vastaava säännös voimassa olevan asetuksen 8 §:ssä. Momentissa samat esteellisyyssäännökset ulotetaan

koskemaan myös esittelijää. Tämä on katsottu asianmukaiseksi, koska lautakunnan päätökset kuluttajariita-asioissa tehdään esittelystä esittelijän valmisteleman ratkaisuehdotuksen pohjalta ja koska esittelijä saa ehdotetun 16 §:n nojalla myös itsenäistä ratkaisuvaltaa.

Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 7 §:n 2 momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta lautakunnan jäsenen tai esittelijään. Lainkohdan mukaan tuomari on esteellinen käsittelemään samaa asiaa tai sen osaa uudelleen samassa tuomioistuimessa, jos on perusteltua aihetta epäillä hänellä olevan asiaan ennakoasenne hänen asiassa aikaisemmin tekemänsä ratkaisun tai muun erityisen syyn vuoksi. Poikkeussäännös tarvitaan, jotta mahdolliset virheelliset päätökset voitaisiin korjata 21 §:n mukaisesti kyseisen päätöksen tehneessä täysistunto- tai jaostokokoonpanossa ilman tarvetta erityisesti selvittää jäsenen tai esittelijän mahdollista ennakoasennetta asiaan.

Lautakunnan toimintaan ei sovelleta riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (663/2005) 15 §:n 2 mukaista esteellisyyttä. Sen mukaan sovittelijana toiminut tuomari ei saa käsitellä tuomarina oikeudenkäynnissä asiaa, jossa hän on toiminut sovittelijana. Kuluttajariitalautakunnassa esittelijän on asian valmistelussa pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sovintoesitys. Tällöin ei kuitenkaan ole kysymys riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain mukaisesta sovittelusta. Tästä syystä sitä, onko sovittelusta aiheutunut esteellisyyttä, on arvioitava oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa säädetyin

Tuomarin esteellisyysäännökset koskevat momentin mukaan kuluttajariita-asioita ratkaisevia ja esitteleviä henkilöitä. Lautakunnan muihin, esimerkiksi asioita valmisteleviin virkamiehiin sovelletaan virkamiesten esteellisyyttä koskevia hallintolain säännöksiä.

10 §. Jaostot. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunta toimii jakautuneena asiaryhmittäin jaostoihin siten kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Oikeusministeriö määrää myös jäsenet jaostoihin. Nykyisin jaostojen jäsenet ja käsiteltävien asioiden jakoperusteet määrää valtioneuvosto. Edellä 8 §:n peruste-

luissa esitetyistä syistä, siirretään päätösvalta myös näiltä osin oikeusministeriölle.

Jaostoon kuuluu, kuten nykyisinkin, viisi jäsentä, joista yksi määrätään jaoston puheenjohtajaksi. Jäseniä määrättäessä on otettava huomioon jaostossa käsiteltävien asioiden edellyttämä oikeudellinen ja muu asiantuntemus.

11 §. Täysistunto. Pykälän 1 momentissa säädetään lautakunnan täysistunnosta ja sen kokoonpanosta. Voimassa olevan lain mukaan lautakunnalla on kaksi täysistuntoa: yleisen osaston täysistunto ja asuntokaupposaston täysistunto. Momentissa ei säädetä osastokohtaisista täysistunnoista, koska laissa ei enää säädetä osastojaostakaan. Sen sijaan oikeusministeriö voisi määrätä täysistunnolle asiaryhmittäin useampia ratkaisukokoonpanoja. Muutoksin pyritään nykyistä joustavampaan ja tarvittaessa helpommin muutettavissa olevaan asiain käsittelyorganisaatioon.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeusministeriö määrää yhden jäsenen kustakin täysistunnon kokoonpanosta toimimaan täysistunnon varapuheenjohtajana. Siten jokaisella täysistuntokokoonpanolla olisi oma varapuheenjohtaja. Näiltä osin säännös vastaisi nykyistä tilannetta, koska voimassa olevan lain mukaan kummallakin lautakunnan nykyisillä osastoilla on oma varapuheenjohtaja.

3 luku **Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen**

12 §. Asian vireilletulo ja valmistelu. Pykälän 1 momentin mukaan asia tulee lautakunnassa vireille kirjallisella tai sähköisellä hakemuksella. Sähköinen hakemus mainitaan momentissa selvyyden vuoksi erikseen, ja siihen sovelletaan, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) säädetään.

Ryhmävalitusasiassa kuluttaja-asiamiehen on määriteltävä se kuluttajaryhmä, jonka puolesta valitus tehdään. Määritelmän tulisi olla niin täsmällinen, että ne kuluttajat, joiden oikeusasemaan asiasta annettava lautakunnan ratkaisu vaikuttaa, voivat kukin omalta osaltaan tarvittaessa vedota ratkaisuun. Tiedossa olevat ryhmän jäsenet voi-

daan mainita.

Ryhmä voidaan määritellä esimerkiksi niin, että se kattaa hakemuksessa virheelliseksi väitetyn kulutushyödykkeen ostajat. Jos hakemus koskee kohtuuttomaksi epäiltyä vakiosopimusehtoa, kuluttajaryhmän muodostaisivat ne kuluttajat, jotka ovat tehneet kyseisen ehdon sisältävän sopimuksen vastapuolena olevan elinkeinonharjoittajan kanssa. Ryhmä voi koostua myös hakemuksessa yksilöidyn valmistatun matkustajista tai yleisötilaisuuden osanottajista.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijan vastapuolta on pyydettyä vastaamaan hakemukseen. Vastausta ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Sääntely vastaa voimassa olevaa lakia. Kuulemisperiaate on puolueetoman ratkaisutoiminnan perussääntö. Se edellyttää myös, että erimielisyyden osapuoli saa tietoonsa toisen osapuolen lautakunnalle lähettämän, asian ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavan aineiston.

Vastauksen ei tarvitse momentin mukaan olla kirjallinen. Vastauksen antamisesta suullisesti on voimassa, mitä hallintolain 37 ja 42 §:ssä säädetään. Sama koskee asianosaisten mahdollisuutta antaa lisäselvityksiä suullisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunta voi ratkaista asian, vaikka hakijan vastapuoli ei ole antanut 2 momentissa tarkoitettua vastausta. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä. Käytännössä lautakunta on kuitenkin ratkaissut asioita vastauksen antamatta jättämisestä huolimatta, jos vastapuoli on todisteellisesti saanut tiedon hakemuksesta. Lautakunta on tällöin noudattanut soveltuvin osin yksipuolista tuomiota koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Pykälään ei kuitenkaan ole otettu viittausta yksipuoliseen tuomioon ja oikeudenkäymiskaareen. On pidetty tarkoituksenmukaisena, että lautakunnalla on laajempi harkintavalta kuin tuomioistuimella, kun asia ratkaistaan toisen osapuolen yksin antamien tietojen perusteella.

Pykälän 4 momentin mukaan asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa osapuolille sitä edistävä ehdotus. Säännös vastaa osittain voimassa olevan lain 7 §:n 1 momenttia ja osittain asetuksen 5 §:n 3 momenttia. Momentin mukaan voidaan

asian valmistelussa tehdä hakijalle myös ehdotus luopua asian käsittelystä. Luopumisehdotus voidaan tehdä, jos sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön tai lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella on ilmeistä, että asian ratkaisu olisi hakijalle vastainen. Säännös on uusi, mutta vastaavia ehdotuksia on lautakunnassa nykyisinkin katsottu voitavan tehdä rinnastamalla ne sovintoehdotuksiin. Selvyyden vuoksi momenttiin on otettu nimenomaiset säännökset luopumisehdotuksesta ja sen edellytyksistä.

13 §. Asian selvittäminen. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta voi kuulla asiantuntijoita, hankkia lausuntoja ja selvityksiä sekä toimittaa tarkastuksia ja katselmuksia. Säännös vastaa voimassa olevan lain 8 §:ää. Lautakunta vastaa itse momentissa tarkoitettua asian selvittämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan käyttämän asiantuntijan esteellisyydestä suhteessa käsiteltävään asiaan ja asianosaiseen. Säännös vastaa asiantuntijan esteellisyyttä koskevaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 47 §:ää.

Pykälän 3 momentti koskee lautakunnan toimittamia katselmuksia. Lautakunnan tarve toimittaa katselmuksia liittyy useimmiten asunnon kauppaa taikka asunnon rakentamista tai korjaamista koskeviin erimielisyyksiin. Katselmus kohdistuu silloin asianosaisten asuntoon tai muihin kotirauhan piiriin kuuluvien tiloihin. Tämän takia lautakunnan katselmuksiset eivät voi olla hallintolain 38 §:n 1 momentin mukaisesti julkisia, ja niistä on säädettävä myös hallintolain 38 §:n 3 momentista poikkeavasti.

Momentin mukaan lautakunnan toimittama katselmus ei ole julkinen. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa katselmuksen saa toimittaa vain sen henkilön luvalla, jonka kotirauhan piiriin tila kuuluu. Muuten lautakunnan toimittamaan katselmukseen sovelletaan, mitä hallintolain 38 §:ssä säädetään.

14 §. Asian jättäminen ratkaisematta tai käsittelemättä. Pykälän 1 momentin mukaan lautakunta ei saa antaa päätöstä asiassa, jonka tiedetään olevan vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa. Samansisältöinen säännös on voimassa olevan lain 6 §:n 1 momentissa. Lautakunnan toimivalta säilyy siten tuomio-

istuimen toimivaltaan nähden toissijaisena.

Säännöksellä ei ole vaikutusta ryhmävalituksen käsittelyyn. Jos asia viedään yksittäinen kuluttajan osalta tuomioistuimeen, kysymys ei ole samasta asiasta, koska asianosaiset eivät ole samat. Ryhmävalituksessa asianosaisina ovat elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja-asiamies, yksittäisessä asiassa sen sijaan elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja. Tästä syystä ryhmävalituksen käsittely lautakunnassa voi jatkua, vaikka samaa oikeuskysymystä koskeva asia olisi vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa. Lautakunta voi tarvittaessa antaa tuomioistuimelle lain 5 §:ssä tarkoitetun lausunnon.

Pykälän 2 momentissa säädetään lautakunnan mahdollisuudesta jättää eräitä asioita käsittelemättä. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavia säännöksiä, vaan lautakunnalla on ratkaisupakko. Sen on annettava kirjallinen päätös jokaisessa asiassa, joka on kirjallisesti saatettu lautakunnan käsiteltäväksi. Ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista käyttää lautakunnan voimavaroja sellaisten asioiden valmisteleamiseen ja ratkaisemiseen, jotka merkitsevät päällekkäistä työtä muiden vastaavia asioita käsittelevien toimielinten kanssa tai joiden ratkaiseminen on asianosaisille hyödytöntä taikka joiden lautakuntakäsittely ei muusta syystä ole tarkoituksenmukaista.

Momentin 1 kohdan mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos asian ratkaiseminen edellyttää suullisten todistuskeinojen käyttämistä. Suullisilla todistuskeinoilla tarkoitetaan todistajan kuulemistä valan tai vakuutuksen nojalla ja asianosaisen kuulemistä totuusvakuutuksen nojalla. Lautakuntakäsittely on kirjallista, eivätkä osapuolet ole istunnoissa läsnä. Lautakunta ei voi itse käyttää suullisia todistuskeinoja, joten todistajien ja asianosaisten kuulemiseen tarvittaisiin virka-apua tuomioistuimelta. Tällainen menettely soveltuu kuitenkin huonosti lautakunnan joustaviksi ja vapaamuotoisiksi tarkoitettuihin toimintatapoihin. Suullista todistelua edellyttävät asiat on siksi syytä käsitellä tuomioistuimessa.

Samaan asiaan voi sisältyä riitakysymyksiä, jotka voidaan selvittää ja ratkaista kirjallisen aineiston perusteella ja myös kysymyksiä, jotka edellyttäisivät suullista todistelua. Lautakunta voi näissä tapauksissa antaa rat-

kaisusuosituksen selvitetystä seikoista ja jättää ratkaisematta ne kysymykset, joita ei voida luotettavasti selvittää lautakunnan käytävissä olevin keinoin.

Momentin 2 kohdan mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos sama asia on vireillä tai ratkaistu muussa tuomioistuimen ulkopuolisessa riidanratkaisuelimessä. Säännöksen tarkoituksena on välttää päällekkäistä työtä muiden vastaavia asioita käsittelevien toimielinten kanssa. Kohdassa tarkoitettuja elimiä ovat muun muassa lakisääteinen eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta sekä sopimusperusteiset toimielimet, arvopaperilautakunta ja vakuutuslautakunta. Liikennevahinkolautakunnan ja potilasvahinkolautakunnan toimivaltaan kuuluvat lakisääteisiä vakuutuksia koskevat asiat on 3 §:n 1 kohdassa rajattu kuluttajariitalautakunnan toimivallan ulkopuolelle.

Momentin 3 kohdan mukaan asia voidaan jättää käsittelemättä, jos sama asia on lautakunnassa vireillä tai ratkaistu ryhmävalituksena. Ryhmävalituksella pyritään paitsi oikeusturvan parantamiseen myös lautakunnan toiminnan tehostamiseen. Tehostamisedut menetettäisiin, jos lautakunnan olisi ryhmävalituksesta huolimatta käsiteltävä ja ratkaistava erikseen samaa asiaa koskevat yksilölliset valitukset. Jos asia jätetään ryhmävalituksen vireilletulon takia käsittelemättä, tätä koskevan päätöksen perusteluissa olisi asianmukaista mainita myös sen Kuluttajaviraston virkamiehen nimi ja yhteystiedot, joka virastossa hoitaa kyseistä ryhmävalitusasiaa. Yksilöllisen valituksen tehnyt asianosainen voisi tällöin paremmin seurata ryhmävalituksen etenemistä. Jos asia on jo ryhmävalituksena ratkaistu, käsittelemättä jättämistä koskevaan päätökseen olisi syytä liittää ryhmävalituksen johdosta tehty lautakunnan päätös, koska asianosainen ei ilmeisesti aiemmin ole saanut tietoa tästä päätöksestä.

Momentin 4 kohdan mukaan hakijan vastapuolen hakeminen konkurssiin on peruste jättää asia käsittelemättä lautakunnassa. On tarkoituksenmukaista, että konkurssisaatavia ja niiden mahdollisia riitautuksia koskevat asiat käsitellään konkurssilaisissa (120/2004) säädettyssä menettelyssä.

Momentin 5 kohdan mukaan asia voidaan jättää käsittelemättä, jos sen käsittely lauta-

kuntamenettelyssä ei ole tarkoituksenmukaisista asian poikkeuksellisen monimutkaisuuden ja vaikean selvittävyyden takia. Tarkoituksena ei ole, että asia voitaisiin jättää käsittelemättä pelkästään siksi, että siihen sisältyy oikeudellisesti vaativia ja vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Keskeistä on se, että asia on laajuudeltaan ja muulta laadultaan sellainen, että sen selvittäminen ja suositusluonteinen ratkaiseminen lautakuntamenettelyssä on epätarkoituksenmukaista. Kohdan piiriin kuuluvia asioita voivat esimerkiksi olla sellaiset rakennusurakkaa koskevat erimielisyydet, joihin sisältyy lukuisia asiantuntijaselvitystä edellyttäviä, taloudellisesti merkittäviä riitakysymyksiä. Tällaisen asian selvittämiseen voi kulua kohtuuttomasti lautakunnan voimavaroja ja muutenkin on usein järkevämpää saattaa tällainen asia suoraan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen asian käsittelemättä jättämisestä tekee lautakunnan puheenjohtaja tai esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies sen mukaan kuin lautakunnan työjärjestyksessä määrätään.

15 §. Asian ratkaiseminen täysistunnossa ja jaoston istunnossa sekä istuntojen päätösvaltaisuus. Pykälän 1 momentin mukaan asiat ratkaistaan lautakunnan täysistunnossa ja istunnossa esittelystä kirjallisen aineiston perusteella. Menettely vastaa lautakunnassa noudatettua käytäntöä. Esittelijänä toimii tehtävään määrätty lautakunnan virkamies tai henkilö, jolle on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä. Esittelijämääräyksen ei tarvitse olla nimenomainen, vaan esittelytehtävät voivat sisältyä asianomaisen henkilön yleiseen toimenkuvaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään täysistunnon ratkaistavista asioista. Momentin mukaan täysistunnossa ratkaistaan ensinnäkin periaatteellisesti tärkeät asiat. Asia voi olla periaatteellisesti tärkeä, jos siihen esimerkiksi liittyy uusi oikeuskysymys tai jos se koskee suurta määrää kuluttajia. Periaatteellisesti tärkeitä voivat olla myös tuomioistuimelle annettavat lausunnot. Lisäksi asia voidaan käsitellä täysistunnossa ratkaisukäytännön yhdenmukaistamiseksi. Momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 5 §:n 2 momenttia ja asetuksen 9 §:ää. Nykyisestä poi-

keten täysistunto ei kuitenkaan käsittele muita hallintoasioita kuin työjärjestyistä. Täysistuntokäsittelystä päättää puheenjohtaja.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu istunnon puheenjohtaja ja vähintään neljä muuta jäsentä. Säännös vastaa voimassa olevan lain 5 §:n 2 momenttia. Jaoston istunto on päätösvaltainen, kun istuntoon osallistuu puheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä. Säännös eroaa voimassa olevan lain 5 §:n 3 momentissa siinä, että päätösvaltaisessa kokoonpanossa on oltava puheenjohtaja.

16 §. Asian muu ratkaiseminen. Pykälän 1 momentin mukaan puheenjohtaja ja jaoston puheenjohtaja voivat ratkaista yksin asian, jos lautakunnan ratkaisukäytäntö on samankaltaisissa asioissa vakiintunut tai sama riitakysymys on ratkaistu lautakunnan täysistunnon tai jaoston aiemmalla päätöksellä. Lisäksi edellytetään, että asian ratkaisija ja esittelijä ovat ratkaisusta samaa mieltä. Momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 5 §:n mukaista yksinkertaista käsittelyä. Tietyt puheenjohtajan ratkaisuvaltaan nykyisin kuuluvat asiat on kuitenkin 2 momentin mukaisesti siirretty esittelijän yksin ratkaistaviksi.

Esittelijän ratkaisuvaltaa koskevat 2 momentin säännökset ovat uusia, ja niillä pyritään toiminnan tehostamiseen. Momentin 1 kohdan mukaan esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies saa ratkaista yksin asian, joka on ilmeisen perusteeton. Ilmeisen perusteettomat hakemukset pyritään karsimaan käsittelystä 12 §:n 4 momentissa tarkoitetulla luopumisehdotuksella. Jos hakija ei kuitenkaan luovu vaatimuksestaan, vaan haluaa siihen lautakunnan päätöksen, päätös voitaisiin momentin mukaisesti tehdä nopeasti ja joustavasti esittelijän ratkaisulla.

Momentin 2 kohdan nojalla esittelijä saa ratkaista asian, joka on merkitykseltään vähäinen. Asiaa voidaan yleensä pitää merkitykseltään vähäisenä, jos erimielisyyden taloudellinen arvo on vähäinen eikä asiaan liity oikeudellisia erityiskysymyksiä. Taloudellisen merkityksen vähäisyys on kuitenkin arvioitava paitsi yksittäisen hakijan myös kuluttajakollektiivin näkökulmasta. Jos asia esimerkiksi koskee laajan kuluttajaryhmän oikeusasemaa, sen kokonaismerkitystä ei voida

pitää vähäisenä, vaikka yksittäisen kuluttajan taloudellinen intressi asiassa olisikin pieni.

Momentin 3 kohdan nojalla esittelijä saa ratkaista asian, joka on tosiseikoiltaan selvä ja oikeudellisesti yksinkertainen. Tällaisia ovat esimerkiksi asiat, joissa sopimusrikkomus on riidaton ja sen seuraamus voidaan perustaa suoraan lain säännökseen.

17 §. Äänestys. Pykälän säännökset äänestysmenettelystä täysistunnossa ja istunnossa vastaavat asiallisesti voimassa olevan asetuksen 11 §:ää. Koska lautakunnan menettelytapasäännökset ovat muiltakin osin laissa, on katsottu perustelluksi siirtää myös äänestys-säännöt lain tasolle.

18 §. Selvittelykustannusten korvaamine valtiolle. Pykälä koskee asian selvittämisestä valtiolle aiheutuvien kustannusten korvaamista silloin, kun itselleen vastaisen ratkaisusuosituksen saanut elinkeinonharjoittaja ei noudata lautakunnan suositusta ja sittemmin häviää samaa asiaa koskevan oikeudenkäynnin. Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 9 a §, mutta se koskee kaikkia lautakunnassa käsiteltäviä asioita. Voimassa oleva pykälä koskee vain asunto-kauppaan liittyviä asioita. Pykälän 2 momenttia on lisäksi täsmennetty siten, että tuomioistuimen velvollisuus määrätä kustannusten korvaamisesta valtiolle koskee vain tapauksia, joissa tuomioistuin on saanut tiedon kyseisestä lautakunnan ratkaisusuosituksesta. Tuomioistuimella ei siis ole velvollisuutta ryhtyä oma-aloitteisesti selvittämään mahdollista aiempaa lautakuntakäsittelyä ja siinä annetun suosituksen sisältöä.

19 §. Asianosaisen kulut. Pykälän 1 momentin mukaan asian selvittäminen ja käsitteleminen lautakunnassa on osapuolille maksetonta. Omista kustannuksistaan, kuten mahdollisista asiamieskuluistaan, asianosaiset vastaavat itse. Momentti vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 9 §:n ja 9 b §:n 1 momentin säännöksiä, mutta on yksityiskohtaisempi.

Jos asianosainen on omalla kustannuksellaan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voi kuitenkin momentin mukaan suosittaa niistä aiheutuvien kustannusten korvaamista selvityksen hankkineelle osapuolelle. Voimassa olevan lain 9 b §:n no-

jalla lautakunta on voinut suosittaa vastapuolen kulujen korvaamista vain asuntokauppa-asioissa. Momentin säännökset koskevat sen sijaan kaikkia lautakunnassa käsiteltäviä asioita.

Pykälän 2 momentin mukaan lautakunnan suosittamat 1 momentissa tarkoitettut korvaukset on asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rinnastettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa tarkoitettuihin oikeudenkäyntikuluihin. Vastaava mutta vain asuntokauppa-asioihin sovellettava säännös on voimassa olevan lain 9 b §:n 2 momentissa.

20 §. Päätöksen luonne ja valituskielto. Pykälän säännökset lautakunnan ratkaisun suositluonteesta ja mahdollisuudesta viedä lautakunnassa ratkaistu asia tuomioistuimeen vastaavat voimassa olevan lain 6 §:n 2 momenttia. Valituskieltoa koskeva säännös on uusi, ja se on lisätty lakiin selvyiden vuoksi. Lautakunnan käsittelemät kuluttajariita-asiat eivät ole hallintoasioita vaan yksityisoikeudellisia riita-asioita, jotka kuuluvat yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Hallinto-oikeudellinen muutoksenhaku ei siksi sovellu näihin asioihin. Muutoksenhakumahdollisuus ei ole tarpeellinenkaan, koska lautakunnan ratkaisut eivät ole täytäntöönpanokelpoisia eikä niillä ole tuomion oikeusvaikutuksia, vaan sama asia voidaan saattaa tavanomaiseen tapaan yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Valituskielto koskee kaikkia kuluttajariita-asioissa tehtyjä päätöksiä. Asiaratkaisun sisältävän päätöksen lisäksi muutosta ei saa hakea myöskään päätökseen, jolla asia on jätetty ratkaisematta tai käsittelemättä.

21 §. Päätöksessä olevan virheen korjaaminen. Pykälän säännökset päätöksessä olevan asiavirheen ja kirjoitusvirheen korjaamisesta rakentuvat samoille periaatteille kuin hallintolain 8 luvun säännökset, mutta lautakunnassa käsiteltävien asioiden ja lautakunnan päätösten luonteen vuoksi on tarpeen säätää korjaamisesta erikseen ja joiltakin osin hallintolaista poikkeavasti.

Pykälän 1 momentti koskee asiavirheen korjaamista. Momentin mukaan lautakunnassa ratkaistu asia voidaan käsitellä uudelleen, jos lautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen

taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe.

Lautakunnalla ei ole momentin mukaan velvollisuutta korjata asiavirhettä. Korjaamistarvetta harkittaessa voidaan ottaa huomioon virheen merkitys kummankin asianosaisen kannalta sekä se, onko virhe aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä.

Kun päätöksessä havaitaan momentissa tarkoitettu virhe, päätöksen korjaamisesta päätetään kokoonpanoltaan vastaavassa täysistunnossa tai siinä jaostossa, jossa virheellinen päätös on tehty. Säännöksessä tarkoitetaan asiaryhmältään vastaavaa täysistuntoa tai jaostoa. Päätöksentekoon osallistuvien jäsenten ei sen sijaan tarvitse olla samoja kuin virheellistä päätöstä tehtäessä. Jos kysymyksessä on 16 §:n nojalla ratkaistu asia, päättää korjaamisesta lautakunnan puheenjohtaja.

Asiavirheen korjaaminen ei 2 momentin mukaan edellytä asianosaisten suostumusta. Lautakunnan päätökset koskevat kahden asianosaisen välistä riita-asiaa, jolloin päätöksen korjaaminen on aina toiselle asianosaiselle eduksi ja toiselle vahingoksi. Tästä syytä lautakuntamenettelyyn ei sovellettu hallintolain 50 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää asianosaisen suostumusta. Asianosaisille on kuitenkin momentin mukaan ilmoitettava päätöksessä olevasta virheestä ja siitä, että asia aiotaan ratkaista uudelleen.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunnan on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe tai muu niihin verrattava selvä virhe. Momentissa tarkoitettua virhettä on siinä lautakunnan velvollisuus eikä siinä ole harkinnanvaraa. Virhettä ei kuitenkaan tarvitse korjata, jos päätöksen antamisesta on kulunut yli kaksi vuotta. Vastaava aikaraja hallintolain 52 §:n 1 momentissa on viisi vuotta. Kahden vuoden korjaamisaika on kuitenkin katsottu riittäväksi suositusluonteisille lautakunnan päätöksille.

22 §. Päätöksen tiedoksianto. Pykälän mukaan kuluttajariitalautakunnan päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään, lukuun ottamatta yleistiedoksiantoa koskevia säännöksiä. Yleistiedoksianto on katsottu tarpeettoman raskaaksi menettelyksi, kun kysymyksessä on ratkaisusuositus.

23 §. Eräät määräajat ja ilmoitukset. Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 9 d §. Pykälä koskee maakaassa (540/1995) säädettyjen määräaikaisten keskeytymistä lautakuntakäsittelyn ajaksi sekä eräitä ilmoituksia, joita lautakunnan on tehtävä kirjaamisviranomaisille kiinteistön kauppaa koskeissa asioissa.

Rahavelan tai muun velvoitteen vanhentumisen tai kanneajan keskeytymisestä lautakuntakäsittelyn ajaksi säädetään velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 11 §:ssä.

24 §. Hallintolain soveltaminen. Menettelyyn lautakunnassa sovelletaan pykälän mukaan soveltuvin osin hallintolakia sikäli kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädetä.

laissa ei toisin säädetä.

25 §. Eräiden salassa pidettävien tietojen ottaminen lautakunnan julkiseen ratkaisuun. Pykälän mukaan lautakunnan julkiseen ratkaisuun voidaan ottaa eräitä tietoja, jotka muutoin ovat salassa pidettäviä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n nojalla. Pykälän säännökset vastaavat periaatteiltaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/1984) 5 b §:ää. Kuluttajariitalautakunnassa käsiteltävät asiat ovat samanlaisia yksityisoikeudellisia riita-asioita, joita käsitellään myös tuomioistuimissa. Samakin asia voi tulla käsiteltäväksi ensin lautakunnassa ja sen jälkeen vielä tuomioistuimissa. Näistä syistä on pidetty asianmukaisena, että lautakunnan ja tuomioistuinten julkisissa ratkaisuissa voidaan ilmaista muutoin salassa pidettäviä tietoja yhdenmukaisin perustein.

Pykälän 1 momentin mukaan lautakunnan julkiseen ratkaisuun saa ottaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen taloudellisesta asemasta, 25 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon tai kuntoutuksen palveluista sekä 32 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisen henkilökohtaisista oloista.

Lautakunta käsittelee ja ratkaisee niin sanottuja kuluttajariita-asioita. Näille asioille on ominaista, että erimielisyys koskee yksityishenkilön yksityistä talouttaan varten

hankkimaa hyödykettä. Tämän takia lautakunnan ratkaisussa tulee hyvinkin usein esille asianosaisen taloudelliseen asemaan tai henkilökohtaisiin oloihin liittyviä tietoja. Lautakunnassa käsitellään myös runsaasti asioita, joissa on kysymys hankitun hyödykkeen mahdollisista haitallisista vaikutuksista käyttäjän terveyteen. Lautakunnassa esille tulevat asiat ovat yleensä tavanomaisia kotitalouksien ongelmia, arkaluonteisia tietoja asioihin liittyä vain poikkeuksellisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan salassa pidettävän tiedon saa ottaa julkiseen ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se on ratkaisun perustelemiseksi tarpeellista. Tämäkin säännös vastaa oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 b §:n säännöstä

4 luku **Erinäiset säännökset**

26 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän 1 momentissa on asetuksenantovaltuus, jonka mukaan kuluttajariitalautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasian ratkaisemisesta säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa määrätään 2 momentin mukaan tarkemmin lautakunnan työjärjestyksessä. Kuten nykyisinkin, työjärjestyksen vahvistaa lautakunnan puheenjohtaja täysistuntoa kuultuaan.

27 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa säädetään lain voimaantulon ajankohdasta ja 2 momentissa kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain kumoamisesta.

Pykälän 3 momentissa on lautakunnan nimen muuttamisesta johtuva selventävä säännös, jonka mukaan muualla lainsäädännössä olevat maininnat kuluttajavalituslautakunnasta tarkoittavat tämän lain voimaan tultua kuluttajariitalautakuntaa.

Pykälän 4 momentin mukaan ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

28 §. Siirtymäsäännökset. Esityksessä ehdotetut lautakunnan menettelytapojen muutokset koskevat pääosin sellaisia asioiden valmisteluun, selvittämiseen ja lautakunnan sisäisen päätöksenteon organisointiin liittyviä seikkoja, joilla pyritään tehokkaampaan ja nopeampaan käsittelyyn. Ne eivät vaikuta

asianosaisten oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Poikkeuksia ovat 14 §:n 2 ja 3 momentti, joiden mukaisesti lautakunta voi jättää käsittelemättä eräitä asioita, jotka voimassa olevan lain nojalla on käsiteltävä. Näistä syistä säädetään pykälän 1 momentissa, että lain voimaan tullessa kuluttajavalituslautakunnassa vireillä oleva asia käsitellään tämän lain mukaan lukuun ottamatta 14 § 2 ja 3 momentin säännöksiä asian jättämisestä käsittelemättä. Lautakunnassa lain voimaan tullessa vireillä olevan asian käsittelyä ei siis saa lopettaa nojautumalla 14 §:n 2 momentin mukaisiin perusteisiin.

Pykälän 2 momentissa on kuluttajavalituslautakunnan jäseniä koskevat siirtymäsäännökset. Nykyisen kuluttajavalituslautakunnan sivutoimiset jäsenet ja varajäsenet jatkavat momentin mukaan toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan sivutoimisina jäseninä ja varajäseninä. Kuluttajavalituslautakunnan jaostojen puheenjohtajiksi määrättyt jäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan jaostojen puheenjohtajina. Nykyisen kuluttajavalituslautakunnan sivutoimiset jäsenet ja varajäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan sivutoimisina jäseninä ja varajäseninä. Kuluttajavalituslautakunnan varapuheenjohtajaksi ja jaostojen puheenjohtajiksi määrättyt jäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan varapuheenjohtajina ja jaostojen puheenjohtajina.

Pykälän 3 momentissa todetaan selvyden vuoksi, että kuluttajavalituslautakunnan puheenjohtaja ja muu päätoiminen henkilöstö jatkaa nykyisissä viroissaan ja tehtävissään kuluttajariitalautakunnassa.

1.2. Laki Kuluttajavirastosta

2 §. Hallinnollinen asema. Pykälän 2 momentissa säädetään, ettei Kuluttajavirastoa ohjaavan ja valvovan ministeriön valta ulotu Kuluttajavirastolle tai kuluttaja-asiamiehelle kuuluviin lainvalvontatehtäviin eikä kuluttajan avustamistehtäviin. Säännöksellä on haluttu korostaa Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen riippumattomuutta näissä asioissa. Kuluttaja-asiamiehelle ehdotettu toimivalta ryhmävalitusasioissa liittyy läheisesti hänen tehtäviinsä lainsäädännön noudattamisen

valvojana. Tämän takia ehdotetaan momenttiin lisättäväksi, ettei ministeriön ohjaus- ja valvontavalta ulotu kuluttaja-asiamiehen toimintaan myöskään ryhmävalitusasioissa

9 a §. Ryhmävalitus. Pykälä on uusi, ja se koskee kuluttaja-asiamiehen toimivaltaa ryhmävalitusasioissa. Pykälän mukaan kuluttaja-asiamies voi omasta aloitteestaan saattaa riita-asian käsiteltäväksi kuluttajariitalautakunnassa ryhmävalituksena. Kuluttaja-asiamies voi siis ryhtyä toimenpiteisiin ilman yhdenkään kuluttajan valtuutusta ja ilman yksittäisten kuluttajien, kuluttajaneuvojien tai kuluttajajärjestöjen pyyntöä taikka muuta aloitetta. Käytännössä kuluttaja-asiamies saanee ryhmävalitustarpeesta useimmiten tiedon kuluttajien tai kuluttajajärjestöjen yhteydenottojen perusteella. Toisaalta myös kuluttaja-asiamiehen oman valvontatoimen yhteydessä saattaa tulla ilmi seikkoja, jotka antavat aiheen ryhmävalitusmenettelyn käynnistämiseen.

Ryhmävalituksena käsiteltävien asioiden luonteesta pykälässä on viittaus kuluttajariitalautakunnasta ehdotettuun lakiin (1. lakiehdotus). Perusedellytyksenä pykälän mukaan on, että kysymyksessä on lautakunnan toimivaltaan kuuluva kuluttajariita-asia. Siitä, milloin lautakunnan toimivaltaan kuuluva asia voidaan käsitellä ryhmävalituksena, säädetään 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä.

Ryhmävalitus voi koskea henkilöitä, joita ei ole nimetty ja jotka eivät muutenkaan ole välttämättä kuluttaja-asiamiehen tiedossa. Heidän oikeusturvansa edellyttää, että asian vireille tulosta ja ratkaisun lopputuloksesta tiedotetaan riittävän tehokkaasti. Kuluttajille olisi lisäksi annettava asianmukaiset ohjeet siitä, miten heidän on toimittava, jos he haluavat vedota itselleen myönteiseen lautakunnan ratkaisusuositukseen. Tiedottamisesta ja kuluttajien neuvomisesta huolehtisi kuluttaja-asiamies. Hän voisi myös neuvotella elinkeinonharjoittajan kanssa lautakunnan suositusten käytännön toteuttamisesta.

10 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään valituskielto kuluttaja-asiamiehen päätökseen asiassa, joka kuuluu markkinaoikeuden toimivaltaan tai joka koskee kuluttajan avustamista. Valituskiellon piiriin ehdotetaan lisättäväksi myös päätös, joka koskee ryhmävalituksen tekemistä. Ryhmävalitukset koskevat

sellaisia yksityisoikeudellisia kuluttajariita-asioita, joita kuluttajat voivat kukin omalta osaltaan saattaa itsekin kuluttajariitalautakunnan käsiteltäviksi. Hallinto-oikeudellinen valitustie ei näissä asioissa ole tarpeen.

11 §. Hallintopalvelut. Pykälän mukaan Kuluttajavirasto voi hoitaa myös elintarvikeviraston, kuluttajatutkimuskeskuksen ja kuluttajavalituslautakunnan hallintopalveluja. Elintarvikevirasto on siirtynyt maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ja kuluttajavalituslautakunta oikeusministeriön hallinnonalalle, eivätkä ne enää tarvitse hallintopalveluja Kuluttajavirastolta. Tästä syystä pykälästä ehdotetaan tarpeettomina poistettavaksi maininnat elintarvikevirastosta ja kuluttajavalituslautakunnasta.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain lisäksi on myös kuluttajavalituslautakunnasta annettu asetukset korvata uudella asetuksella. Ehdotetun lain 26 §:n mukaan oikeusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin kuluttajariitalautakunnan henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasiain ratkaisemisesta. Asetusluonnos on liitetty esitykseen.

Säädösten uudistamisen takia lautakunta tarvitsee myös uuden työjärjestyksen, jossa määrättäisiin tarkemmin työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa.

3. Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäyn-

nin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 ja 14 §:n eräät säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain edellä selostettujen oikeusturvasäännösten kannalta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 2 momentti koskee mahdollisuutta ratkaista asia vastapuolta kuulematta, jos valmistelussa hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 4 momentin mukaan asian valmistelussa voidaan tehdä hakijalla myös ehdotus luopua asian käsittelystä, jos on ilmeistä, että asian ratkaisu tulisi olemaan hakijalle vastainen. Tätä ilmeisyyttä harkitaan sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön ja lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella. Esityksen 1. lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä momentissa mainituilla perusteilla. Perustuslain 21 §:n kannalta merkityksellinen on myös 1. lakiehdotuksen 13 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan lautakunnan toimittama katselmus ei ole julkinen.

Perustuslain 21 §:n 2 momentin nojalla oikeus tulla kuulluksi sisältyy keskeisiin oikeusturvan takeisiin, joiden yksityiskohtaiset järjestelyt samoin kuin niihin mahdollisesti tehtävät rajoitukset ja vähäiset poikkeukset ovat lailla säänneltävissä. Tällaisella lainsäädännöllä ei toisaalta saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa (HE 309/1993 vp s. 74, PeVL 12/2002 vp s. 6).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt kuulemismahdollisuuden varaamista erityisesti tuomioistuinmenettelyissä varsin olennaisena oikeusturvan takeena, josta voidaan poiketa vain hyvin painavista syistä. Tällaisena perusteena on aikaisemmin pidetty esimerkiksi sitä, että henkilö pysyttelee tavoittamattomissa (PeVL 13/2003 vp). Mikäli tuomioistuimen ratkaistavana olevassa asiassa on kysymys merkittävästä puuttumisesta henkilön useisiin perusoikeuksiin, kuulemismahdollisuuden varaamisen poikkeuksia ei ole pidetty lainkaan hyväksyttävänä (PeVL 8/2004 vp s. 3).

Menettelyn ominaispiirteet kuluttajariitalautakunnassa ovat jossain määrin rinnasteisia toisaalta lainkäyttömenettelyn ja toisaalta hallintomenettelyn kanssa. Kuluttajariitalautakunnan toimivalta eroaa kuitenkin sekä lainkäyttö- että hallintoviranomaisen toimi-

vallasta siinä, että menettelyn seurauksena ei synny täytäntöönpanokelpoista eikä valituskelpoista päätöstä. Kuluttajariitalautakunnan tehtävänä on lain mukaan antaa ratkaisusuosituksia, joilla sinänsä on käytännössä varsin suuri merkitys. Ratkaisusuositusten käytännön noudattamisen kautta vähennetään varsinaiseen lainkäyttömenettelyyn tulevien asioiden määrää. Kuluttajariitalautakuntakäsittelystä huolimatta asianosaisella on mahdollisuus käyttää myös muita oikeussuojakeinoja joko asian käsittelyn loputtua lautakunnassa tai myös lautakuntakäsittelyn kuluessa.

Tällaisessa sääntely-yhteydessä korostuvat vaatimukset siitä, että menettelyn kuluttajariitalautakunnassa tulee olla mahdollisimman asiantuntevaa, joustavaa, nopeaa ja halpaa. Ehdotettua poikkeusta kuulemisvelvoitteesta ei voida lautakunnan asema, tehtävät ja toimivalta huomioon ottaen pitää ongelmallisena perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:n 4 momentin säännökset luopumisehdotuksesta ja 1. lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin säännökset asian jättämisestä käsittelemättä ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:ssä turvattun asianmukaisen käsittelyn kannalta. Kummankin säännöksen tarkoituksena on osaltaan turvata, että lautakunnan voimavarat voidaan kohdistaa vaikeusasteeltaan ja oikeudelliselta laadultaan sopivien asioiden käsittelyyn. Kysymys on sekä lautakunnan voimavarojen järkevästä käytöstä oikeussuojaelimenä että työnjaosta lautakunnan ja muiden tavanomaisesti käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen kesken. Mahdollisuus rajoittaa lautakuntakäsittelyn ulkopuolelle eräitä vireille tulleita asioita näiden oikeudellisen laadun perusteella on lakiehdotuksessa määritelty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Luopumisehdotuksen osalta laissa ehdotetaan säädettäväksi myös siitä harkintapohjasta, millä perusteella päätös luopumisehdotuksen esittämisestä tehdään. Edellä mainituista syistä ja ottaen huomioon lautakunnan tehtävät vaihtoehtoisena oikeussuojaelimenä ehdotettuja säännöksiä ei voida pitää ongelmallisina perustuslaissa turvattun asianmukaisen käsittelyn kannalta.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 13 §:n säännökset katselmuksen toimittamisesta ovat

merkityksellisiä perustuslain 10 §:n 3 momentissa turvatus kotirauhan suojan kannalta. Katselmus on lautakunnan käytettävissä olevia asian selvittämisen- ja ratkaisukeinoja. Katselmuksen tarkoituksena on, että asian ratkaisuun osallistuvat voivat tehdä välittömiä havaintoja katselmuksen kohteesta toiseikkojen varmistamiseksi ja asian ratkaisuedellytysten selvittämiseksi. Lautakunnan tehtävät huomioon ottaen on mahdollista, että katselmuksia suoritetaan myös asuintiloissa.

Katselmus eroaa esimerkiksi hallintoviranomaisten tarkastustoiminnasta siinä, että selvitettävä oikeuskysymys on rajattu etukäteen riidan kohteen yksilöinnin vuoksi eikä katselmuksella pyritä laajempaan tiedonhankintaan myöhemmin mahdollisesti tehtävää päätöstä varten. Viimeksi mainitussa tilanteessa päätöksenteko saattaa lisäksi johtaa tarkastuksen kohteen kannalta negatiivisiin seurauksiin, kuten tuen esimerkiksi myönnetyn tuen takaisinperintään.

Katselmus on säädetty yleiseksi viranomaisen selvittämiskeinoksi hallintolaissa (434/2004) ja sitä aikaisemmin hallintomenettelylaissa (598/1982). Katselmus on säädetty myös hallintolainkäyttöviranomaisten selvittämiskeinoksi hallintolainkäyttölaissa (586/1995). Hallintolainkäyttöjärjestelmässä katselmukseseen sovelletaan muutoin suullista käsittelyä koskevia säännöksiä. Yleisen lainkäytön osalta katselmuksesta säädetään OK 17 luvun 56 a §:ssä ja hovioikeusmenettelyn osalta OK 26 luvun 15 §:ssä.

Edellä tarkoitetuissa säännöksissä katselmuksen toimittamisen paikkaa koskevia rajoituksia ei ole asetettu muualla kuin hallintolain 38 §:n 3 momentissa. Hallintolain mukaan katselmusta ei saa suorittaa kotirauhan piiriin kuuluvassa tilassa, ellei lailla toisin säädetä. Hallintolain mukaisesti katselmuksen toimittamiseen ei tarvita erikseen muualla laissa säädettyä toimivaltaperustetta toisin kuin tarkastuksen toimittamiseen, jonka osalta viranomaisen toimivallasta tulee säätää

erikseen lailla.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä voidaan säätää lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännössä asuintiloihin ulottuvia viranomaistoimia on pidetty hyväksyttävänä perusoikeuksien turvaamiseksi esimerkiksi ulosotossa sillä perusteella, että ulosmittauksen toimittaminen turvaa velkojen omaisuuden suoja (yksityisoikeudellinen saatava), minkä lisäksi velkojan oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että tuomiot ovat julkisen vallan toimesta tehokkaasti täytäntöön pantavissa (PeVL 12/2002 vp s. 3-4).

Hallintoviranomaisissa ja lainkäyttöviranomaisissa katselmuksen toimittamisella pyritään turvaamaan asian asianmukaista käsittelyä. Asianmukaiseen käsittelyyn kuuluu, että päätöksen tekevällä viranomaisella on käytettävissään tapauksen ratkaisemiseksi riittävät ja oikeat tosiseikat ja että viranomaisella on mahdollisuus saada tällaiset tiedot. Tähän nähden katselmuksen toimittaminen, joka on välttämätöntä asian asianmukaiseksi käsittelemiseksi, ei voida pitää ongelmallisena perustuslain 10 §:n 3 momentin ja 21 §:n 1 momentin kannalta.

Katselmuksitoimituksen julkisuuden rajoittamista ei niin ikään voida pitää ongelmallisena perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta, kun otetaan huomioon, että katselmuksat kohdistuvat yleensä henkilön yksityistalouden piiriin kuuluvaan seikkaan ja että tämä rajoitus kohdistuu suositustyyppisiä päätöksiä tekevän toimielimen toimintaan vain yleisjulkisuuden osalta. Julkisuutta koskevaa rajoitusta voidaan pitää siten merkitykseltään vähäisenä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kuluttajariitalautakunnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lautakunnan toimivalta ja tehtävät

1 §

Kuluttajariitalautakunta

Kuluttajariitalautakunta on riippumaton ja puolueeton kuluttajariita-asioita käsittelevä oikeussuojaelin.

2 §

Lautakunnan toimivalta

Lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia yksittäisiin erimielisyyksiin:

1) elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä kulutushyödykesopimuksia koskevista tai muissa kulutushyödykkeen hankintaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

2) asunnon kauppaan liittyvissä asioissa, joita kuluttajat, asuntoyhteisöt taikka asunnon myyjinä tai tarjoajina olevat yksityishenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

3) asuntokauppalain (843/1994) 2 luvun 17, 18 b ja 19 §:ssä sekä 4 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitetun vakuuden käyttöönottoa samoin kuin 2 luvun 17 §:ssä ja 4 luvun 3 §:ssä tarkoitetun vakuuden vapauttamista koskevissa asioissa riippumatta siitä, kuka riidan osapuolista saattaa asian lautakunnan käsiteltäväksi;

4) asuntokauppalain 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettua takautumisoikeutta koskevissa riita-asioissa, jotka asunnon myyjänä olevat yksi-

tyshenkilöt saattavat lautakunnan käsiteltäväksi;

5) asioissa, jotka koskevat yksityistakaajien tai yksityisten pantinantajien sitoumuksia luotonantajille ja joita sitoumusten antajat saattavat lautakunnan käsiteltäviksi;

6) korkolain (633/1982) 11 §:ssä tarkoitettua viivästyskoron sovittelua koskevissa asioissa, joita velalliset saattavat lautakunnan käsiteltäviksi, edellyttäen, että velallisen sovitteluvaatimukseen sisältyy ainakin yksi kuluttajasaatava.

3 §

Toimivallan rajoitukset

Lautakunnan toimivaltaan eivät kuitenkaan kuulu:

1) asiat, jotka koskevat lakisääteistä vakuutusta tai työntekijän ryhmähenkivakuutusta taikka sitä vastaavaa kunnallisen eläkelaitoksen myöntämää etuutta;

2) asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitetun asumisoikeuden taikka muun kuin asuntoa tai vapaa-ajan asuntoa käytettäväksi tarkoitetun kiinteistön luovutusta koskevat asiat, joissa vastaajana on muu elinkeinonharjoittaja kuin kiinteistönvälitysliike;

3) huoneenvuokrasuhteita koskevat asiat, joissa vastaajana on muu elinkeinonharjoittaja kuin vuokrahuoneiston välitysliike; tai

4) arvopaperimarkkina- (495/1989) tarkoitetun arvopaperin luovutusta koskevat asiat, tällaisen arvopaperin liikkeeseenlaskijan taikka julkisen ostotarjouksen tekijän tai arvopaperin lunastusvelvollisen menettelyä koskevat asiat eivätkä myöskään mainitunlai-

sen arvopaperin välittäjän taikka salkunhoitajan tai sijoitusneuvojan suoritusta koskevat asiat.

4 §

Asian käsittely ryhmävalituksena

Kuluttajariitalautakunta voi käsitellä toimivaltaansa kuuluvan asian ryhmävalituksena, jos useilla kuluttajilla taikka useilla yksityistakaajilla tai yksityisillä pantinantajilla on tai voidaan olettaa olevan samaa elinkeinonharjoittajaa kohtaan sellaisia vaatimuksia, jotka voidaan ratkaista yhdellä lautakunnan päätöksellä.

Ryhmävalituksen saattaa vireille kuluttajasiames. Hänellä on myös oikeus käyttää siinä asianosaisena puhevaltaa.

5 §

Muut tehtävät

Kuluttajariitalautakunta voi antaa tuomioistuimille lausuntoja niiden käsitellessä lautakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita.

Lautakunnan henkilökunnan on annettava kuluttajariita-asian asianosaisille tietoja ja neuvoja asian vireille saattamisesta ja lautakunnan menettelytavoista. Kunnallisille kuluttajaneuvojille on annettava oikeudellista neuvontaa ja muuta opastusta lautakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

2 luku

Lautakunnan kokoonpano

6 §

Jäsenet

Kuluttajariitalautakunnassa on päätoiminen puheenjohtaja sekä vähintään kymmenen sivutoimista lakimiesjäsentä ja sivutoimisia asiantuntijajäseniä.

Lautakuntaa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa puheenjohtaja.

7 §

Jäsenten ja esittelijöiden kelpoisuus

Puheenjohtajalta vaaditaan yleinen kelpoisuus tuomarinvirkaan, hyvä perehtyneisyys lautakunnan ratkaisutoiminnassa keskeisiin oikeudenaloihin sekä johtamistaitoa.

Lakimiesjäseniltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto. Asiantuntijajäseniltä vaaditaan perehtyneisyyttä kuluttajansuojaan tai elinkeinoelämään taikka kulu-tyshyödykkeiden ominaisuuksiin.

Lautakunnan esittelijän tai tehtävään määrättyltä vaaditaan oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai muu tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

8 §

Jäsenten nimittäminen tai määrääminen

Kuluttajariitalautakunnan puheenjohtajan nimittää valtioneuvosto.

Lautakunnan jäsenet ja kullekin jäsenelle varajäsenen määrää oikeusministeriö viideksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenten toimikausi jatkuu, kunnes uudet jäsenet on määrätty. Jos lautakuntaan tarvitaan lisäjäsen, tämä määrätään jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

9 §

Virkavastuu ja esteellisyys

Kuluttajariitalautakunnan jäsenet ja henkilöt, joille on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä, toimivat virkavastuulla.

Jäsenen ja esittelijän esteellisyyden sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä lukuun ottamatta oikeudenkäymiskäärin 13 luvun 7 §:n 2 momentissa säädettyä esteellisyyssperustetta.

10 §

Jaostot

Kuluttajariitalautakunta toimii jakautuneena asiaryhmittäin jaostoihin siten kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Jaostoon

kuuluu viisi jäsentä, joista yksi määrätään toimimaan jaoston puheenjohtajana. Jäsenet määrää oikeusministeriö jaostossa käsiteltävien asioiden oikeudellisen ja muun laadun perusteella siten, että jaostossa on edustettuina oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan, elinkeinoelämään ja jaostossa käsiteltäviin kulutushyödykkeisiin perehtyneitä jäseniä.

11 §

Täysistunto

Lautakunnassa on täysistunto, jonka puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja. Lisäksi täysistuntoon kuuluu kahdeksan jäsentä, jotka oikeusministeriö määrää siten, että täysistunnossa on edustettuina oikeudellisiin kysymyksiin, kuluttajansuojaan ja elinkeinoelämään perehtyneitä jäseniä.

Oikeusministeriö voi määrätä täysistunnolle asiaryhmittäin useampia ratkaisukokouksia. Oikeusministeriö määrää yhden jäsenen kustakin täysistunnon ratkaisukokouksesta toimimaan täysistunnon varapuheenjohtajana.

3 luku

Kuluttajariita-asian käsittely ja ratkaiseminen

12 §

Asian vireilletulo ja valmistelu

Asia tulee lautakunnassa vireille kirjallisella tai sähköisellä hakemuksella. Ryhmävalitusta koskevassa hakemuksessa kuluttajasiاميةhen on määriteltävä se kuluttajaryhmä, jonka puolesta ryhmävalitus tehdään.

Hakijan vastapuolta on pyydettävä vastaan hakemukseen. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, jonka valmistelussa hakemus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi.

Lautakunta voi ratkaista asian, vaikka 2 momentissa tarkoitettua vastausta ei ole annettu.

Asian valmistelussa on pyrittävä sovintoon ja tehtävä tarvittaessa sitä edistävä ehdotus. Asian valmistelussa voidaan tehdä hakijalle

myös ehdotus luopua asian käsittelystä, jos sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön tai lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella on ilmeistä, että asian ratkaisu olisi hakijalle vastainen.

13 §

Asian selvittäminen

Kuluttajariitalautakunnalla on asian selvittämiseksi oikeus kuulla asiantuntijoita, hankkia lausuntoja ja muita selvityksiä sekä toimittaa tarkastuksia ja katselmuksia.

Asiantuntijana ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Lautakunnan toimittama katselmus ei ole julkinen. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa katselmukseen saa toimittaa vain sen henkilön luvalla, jonka kotirauhan piiriin tila kuuluu. Katselmukseen sovelletaan muutoin, mitä hallintolain (434/2003) 38 §:ssä säädetään.

14 §

Asian jättäminen ratkaisematta tai käsittelemättä

Kuluttajariitalautakunta ei saa ratkaista asiaa, jonka tiedetään olevan vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa.

Lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos:

- 1) asian ratkaiseminen edellyttää suullisten todistuskeinojen käyttämistä;
- 2) asia on vireillä tai ratkaistu muussa tuomioistuimen ulkopuolisessa riidanratkaisuelimessä;
- 3) sama asia on lautakunnassa vireillä tai ratkaistu ryhmävalituksena;
- 4) hakijan vastapuoli on haettu konkursiin; tai
- 5) asian käsittely lautakuntamenettelyssä ei ole tarkoituksenmukaista asian poikkeuksellisen monimutkaisuuden ja vaikean selvitetävyyden takia.

Päätöksen asian käsittelemättä jättämisestä tekee lautakunnan puheenjohtaja tai esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies sen mukaan kuin lautakunnan työjärjes-

tyksessä määrätään.

15 §

Asian ratkaiseminen täysistunnossa ja jaoston istunnossa sekä istuntojen päätösvaltaisuus

Asiat ratkaistaan lautakunnan täysistunnossa ja jaoston istunnossa esittelystä kirjallisen aineiston perusteella. Esittelijänä toimii tehtävään määrätty lautakunnan virkamies tai henkilö, jolle on annettu määräys toimia lautakunnan sivutoimisena esittelijänä.

Täysistunnossa ratkaistaan periaatteellisesti tärkeät asiat sekä asiat, jotka on tarpeen käsitellä täysistunnossa lautakunnan ratkaisukäytännön yhdenmukaistamiseksi. Asian käsittelemisestä täysistunnossa päättää lautakunnan puheenjohtaja.

Lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu puheenjohtaja ja vähintään neljä muuta jäsentä. Jaoston istunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu puheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä.

16 §

Asian muu ratkaiseminen

Kuluttajariitalautakunnan puheenjohtaja ja jaoston puheenjohtajaksi määrätty jäsen voivat kukin esittelystä ratkaista yksin asian, jos

1) lautakunnan ratkaisukäytäntö samankaltaisissa asioissa on vakiintunut tai

2) sama riitakysymys on ratkaistu lautakunnan täysistunnon tai jaoston aiemmalla päätöksellä ja ratkaisija ja esittelijä ovat päätöksestä yksimieliset.

Esittelijän tehtävään määrätty lautakunnan virkamies voi yksin ratkaista asian, joka on:

1) ilmeisen perusteeton;

2) merkitykseltään vähäinen; tai

3) tosiseikoiltaan selvä ja oikeudellisesti yksinkertainen.

17 §

Äänestys

Äänestykseen täysistunnossa ja jaoston is-

tunnossa sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 1, 3—6 ja 8 §:ssä säädetään.

18 §

Selvittelykustannusten korvaaminen valtiolle

Jos kuluttajariitalautakunnan ratkaisusuositus on keskeisiltä osiltaan vastainen elinkeinonharjoittajalle, lautakunnan on suosituksessaan mainittava, paljonko kustannuksia valtiolle on aiheutunut asiaan liittyvien lausuntojen ja selvitysten hankkimisesta sekä katselmusten järjestämisestä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu, itselleen vastaisen ratkaisusuosituksen saanut elinkeinonharjoittaja ei ole noudattanut suositusta ja hän häviää samaa asiaa koskevan oikeudenkäynnin, suosituksesta tiedon saaneen tuomioistuimen on velvoitettava hänet korvaamaan valtiolle 1 momentissa tarkoitettua kustannukset. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus muodostuisi asiassa esiin tulleisiin seikkoihin nähden kohtuuttomaksi tai jos oikeudenkäyntiin on ollut perusteltua syytä.

19 §

Asianosaisen kulut

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksuja. Omista kustannuksistaan asianosaiset vastaavat itse. Jos asianosainen on omalla kustannuksellaan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voi kuitenkin suosittaa niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamista asianosaiselle.

Lautakunnan suosittamat 1 momentissa tarkoitettua korvaukset on asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rinnastettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa tarkoitettuihin oikeudenkäyntikuluihin.

20 §

Päätöksen luonne ja valituskielto

Kuluttajariita-asiassa annettu lautakunnan päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen eikä

sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Lautakuntakäsittely ei estä asian viemistä yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

21 §

Päätöksessä olevan virheen korjaaminen

Jos lautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, lautakunta voi poistaa virheellisen päätöksen ja ratkaista asian uudelleen. Päätöksen korjaamisesta päätetään kokoonpanoltaan vastaavassa täysistunnossa tai jaostossa, jossa virheellinen päätös on tehty. Jos asia on ratkaistu 16 §:n nojalla, päättää virheellisen päätöksen korjaamisesta lautakunnan puheenjohtaja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua asiavirheen korjaaminen ei edellytä asianosaisten suostumusta. Asianosaisille on kuitenkin ilmoitettava päätöksessä olevasta virheestä ja siitä, että asia aiotaan ratkaista uudelleen.

Lautakunnan on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin verrattava selvä virhe. Virhettä ei kuitenkaan tarvitse korjata, jos päätöksen antamisesta on kulunut yli kaksi vuotta.

22 §

Päätöksen tiedoksianto

Kuluttajariitalautakunnan päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään, ei kuitenkaan yleistiedoksiantoa koskevia säännöksiä.

23 §

Eräät määräajat ja ilmoitukset

Asian vireilletulo kuluttajariitalautakunnassa katkaisee maakaaren (540/1995) 2 luvun 2 §:n 2 momentissa, 4 §:n 2 momentissa ja 34 §:n 3 momentissa tarkoitettua määräajan kulumisen. Asia saadaan panna vireille tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa lautakunnan päätöksen antamisesta, vaikka

sanottu määräaika päättyisi tätä aikaisemmin.

Lautakunnan on ilmoitettava kiinteistön sijaintipaikkakunnan kirjaamisviranomaiselle, kun sen käsiteltäväksi on tullut kiinteistön kauppaa koskeva asia, jossa vaaditaan kaupan purkua tai kiinteistön palauttamista myyjälle, sekä antamastaan ratkaisusuosituksesta.

24 §

Hallintolain soveltaminen

Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, sovelletaan menettelyyn kuluttajariitalautakunnassa hallintolakia soveltuvin osin.

25 §

Eräiden salassa pidettävien tietojen ottaminen lautakunnan julkiseen ratkaisuun

Kuluttajariitalautakunnan julkiseen ratkaisuun voidaan ottaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettuja tietoja henkilön taloudellisesta asemasta, 25 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisten terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluista sekä 32 kohdassa tarkoitettuja tietoja asianosaisten henkilökohtaisista oloista.

Tietoja saadaan ottaa ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se ratkaisun perustelemiseksi on tarpeellista.

4 luku

Erinäiset säännökset

26 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Kuluttajariitalautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä, hallinnosta ja hallintoasian ratkaisemisesta säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä kuluttajariita-

lautakunnassa määrätään tarkemmin lautakunnan työjärjestyksessä, jonka lautakunnan puheenjohtaja vahvistaa täysistuntoa kuultuaan.

27 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Tällä lailla kumotaan kuluttajavalituslautakunnasta 20 päivänä tammikuuta 1978 annettu laki (42/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Mitä muualla lainsäädännössä säädetään kuluttajavalituslautakunnasta, koskee tämän lain voimaan tultua kuluttajariitalautakuntaa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

28 §

Siirtymäsäännökset

Tämän lain voimaan tullessa kuluttajavalituslautakunnassa vireillä oleva asia käsitellään tämän lain säännösten mukaan lukuun ottamatta 14 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä asian jättämisestä käsittelemättä.

Nykyisen kuluttajavalituslautakunnan sivutoimiset jäsenet ja varajäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan sivutoimisina jäseninä ja varajäseninä. Kuluttajavalituslautakunnan varapuheenjohtajaksi ja jaostojen puheenjohtajiksi määrättyt jäsenet jatkavat toimikautensa loppuun kuluttajariitalautakunnan varapuheenjohtajina ja jaostojen puheenjohtajina.

Kuluttajavalituslautakunnan puheenjohtaja ja muu päätoiminen henkilöstö jatkaa nykyisissä viroissaan ja tehtävissään kuluttajariitalautakunnassa.

2.

Laki**Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 18 päivänä joulukuuta 1998 Kuluttajavirastosta annetun lain (1056/1998) 2, 10 ja 11 §, sellaisena kuin niistä on 10 § laissa 1534/2001, sekä
lisätään lakiin uusi 9 a § seuraavasti:

2 §

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen toimintaa lainvalvontaviranomaisena eikä kuluttaja-asiamiehen toimintaa 9 §:ssä tarkoitetuissa avustusasioissa tai 9 a §:ssä tarkoitetuissa ryhmävalitusasioissa.

9 a §

Ryhmävalitus

Kuluttaja-asiamies voi omasta aloitteestaan saattaa kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi ryhmävalituksena riita-asian, joka kuuluu lautakunnan toimivaltaan ja voidaan käsitellä ryhmävalituksena siten kuin kuluttajariitalautakunnasta annetussa laissa (/) säädetään.

10 §

Muutoksenhaku

Kuluttaja-asiamiehen päätökseen asiassa,

joka kuuluu markkinaoikeuden toimivaltaan tai joka koskee 9:ssä tarkoitettua kuluttajan avustamista taikka 9 a §:ssä tarkoitettua ryhmävalituksen tekemistä ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaisissa (586/1996) tai muussa laissa säädetään.

11 §

Hallintopalvelut

Kuluttajavirasto voi hoitaa kuluttajatutkimuskeskuksen hallintopalvelut siten kuin Kuluttajavirasto ja kuluttajatutkimuskeskus sopivat tai kauppa- ja teollisuusministeriö määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Oikeusministeriön asetus

kuluttajariitalautakunnasta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti säädetään kuluttajariitalautakunnasta päivänä kuuta 20 annettun lain (.../20..) 26 §:n 1 momentin nojalla:

1 §

Kuluttajariitalautakunnan muu henkilöstö

Lautakunnassa on puheenjohtajan viran lisäksi muita virkoja. Lautakunnassa voi olla myös sivutoimisia esittelijöitä ja työsopimus-suhteista henkilökuntaa. Tässä tarkoitettun henkilökunnan nimittää tai ottaa lautakunnan puheenjohtaja.

2 §

Virkavapaus

Lautakunnan puheenjohtajalle myöntää virkavapauden oikeusministeriö.

Puheenjohtaja päättää virkavapauden myöntämisestä muulle lautakunnan virkamiehelle ja viran hoitamisesta virkavapauden aikana.

3 §

Puheenjohtajan tehtävät

Lautakunnan puheenjohtajan tehtävänä on hänen johtaessaan lautakunnan toimintaa:

- 1) huolehtia lautakunnan toimintakyvystä ja sen kehittämistä sekä tulostavoitteiden saavuttamisesta;
- 2) valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta lautakunnan ratkaisutoiminnassa;
- 3) asettaa lautakunnan tulostavoitteet kaikkia henkilöryhmiä kuultuaan;

4) ratkaista ne hallintoasiat, joita ei ole työjärjestyksessä määrätty lautakunnan muun virkamiehen ratkaistavaksi.

4 §

Lautakunnan puheenjohtajan sijainen

Muilta kuin täysistunnon puheenjohtajan tehtävien osalta lautakunnan puheenjohtajan sijaisesta määrätään työjärjestyksessä.

5 §

Johtoryhmä

Kuluttajariitalautakunnassa on johtoryhmä. Johtoryhmä toimii puheenjohtajan apuna lautakunnan toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä.

Johtoryhmään kuuluvat puheenjohtajana lautakunnan puheenjohtaja sekä vähintään kolme muuta lautakunnan henkilöstöön kuuluvaa jäsentä. Näistä jäsenistä vähintään yhden nimeää lautakunnan puheenjohtaja ja vähintään kaksi valitsee lautakunnan henkilöstö. Työjärjestyksessä määrätään tarkemmin näiden jäsenten lukumäärästä, heidän nimeämisestään tai valitsemisestaan johtoryhmään sekä heidän toimikaudestaan.

6 §

Johtoryhmässä käsiteltävät asiat

Johtoryhmässä käsitellään:

- 1) esitys lautakunnan työjärjestykseksi;
- 2) esitys lautakunnan tulostavoitteiksi;

- 3) lautakunnan tulostavoitteiden seuranta;
- 4) esitys lautakunnan talousarvioksi;
- 5) henkilöstön koulutussuunnitelma;
- 6) muut kuin tuomioistuimelle annettavat lausunnot;
- 7) muut työjärjestyksessä määrätyt tai lautakunnan puheenjohtajan määräämät asiat.

7 §

Palkkiot ja korvaukset

Oikeusministeriö vahvistaa sivutoimisten jäsenten ja sivutoimisten esittelijöiden palkkioiden perusteet.

Oikeusministeriö vahvistaa niiden korvausten perusteet, jotka lautakunta maksaa kuu-

lemilleen asiantuntijoille tai pyytämistään lausunnoista tai muista selvityksistä.

8 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä asetuksella kumotaan kuluttajavalituslautakunnasta 29 päivänä kesäkuuta 1978 annettu asetus (533/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

1.

Lag**om konsumenttvistenämnden**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Nämndens behörighet och uppgifter

1 §

Konsumenttvistenämnden

Konsumenttvistenämnden är ett oavhängigt och opartiskt rättsskyddsorgan som behandlar konsumenttvister.

2 §

Nämndens behörighet

Nämnden har till uppgift att ge rekommendationer om hur enskilda tvister bör avgöras

1) i ärenden som gäller avtal om konsumtionsnyttigheter mellan näringsidkare och konsumenter eller anskaffning av konsumtionsnyttigheter i övrigt och som anmäls till nämnden av en konsument,

2) i ärenden som gäller köp av bostad och som anmäls till nämnden av en konsument, bostadssammanslutning eller enskild person som säljer eller bjuder ut en bostad,

3) i ärenden som gäller ibruktagande av säkerhet enligt 2 kap. 17, 18 b och 19 § samt 4 kap. 3 och 3 a § liksom även frigörande av säkerhet enligt 2 kap. 17 § och 4 kap. 3 § i lagen om bostadsköp (843/1994), oberoende av vilkendera parten i tvisten som anmäler ärendet till nämnden,

4) i ärenden som gäller den regressrätt som avses i 7 kap. 1 § i lagen om bostadsköp och som anmäls till nämnden av en enskild person som säljer en bostad,

5) i ärenden som gäller i lagen om borgen och tredjemanspant (361/1999) avsedda en-

skilda borgensmäns eller enskilda pantsättares utfästelser gentemot kreditgivare och som anmäls till nämnden av den som gett en utfästelse,

6) i ärenden som gäller jämkning av dröjsmålsränta enligt 11 § i räntelagen (633/1982) och som anmäls till nämnden av en gäldenär vars jämningskrav gäller åtminstone en konsumentfordran.

3 §

Begränsning av nämndens behörighet

Till nämndens behörighet hör dock inte

1) ärenden som gäller lagstadgad försäkring eller grupplivförsäkring för arbetstagare eller motsvarande förmån som beviljats av kommunala pensionsanstalten,

2) ärenden som gäller överlåtelse av en i lagen om bostadsrättsbostäder (650/90) avsedd bostadsrätt eller av en fastighet som inte är avsedd som bostad eller fritidsbostad, om svaranden är någon annan näringsidkare än en fastighetsförmedlingsrörelse,

3) ärenden som gäller hyresförhållanden, om svaranden är någon annan näringsidkare än en rörelse för förmedling av hyreslägenheter, eller

4) ärenden som gäller överlåtelse av värdepapper enligt värdepappersmarknadslagen (495/89), förfarande som tillämpas av den som emitterar eller gör ett offentligt köpeanbud eller är inlösningskyldig beträffande sådana värdepapper eller ärenden som gäller prestationer av den som idkar förmedling, portföljförvaltning eller placeringsrådgivning med sådana värdepapper.

4 §

Behandling av ärenden som gruppbesvär

Konsumenttvistenämnden kan behandla ett ärende som hör till dess behörighet som gruppbesvär om flera konsumenter eller flera enskilda borgensmän eller enskilda pantsättare har eller kan antas ha sådana anspråk på en och samma näringsidkare som kan avgöras genom ett enda beslut av nämnden.

I fråga om gruppbesvär är konsumentombudsmannen initiativtagare. Konsumentombudsmannen har också rätt att föra talan som part i ärendet.

5 §

Övriga uppgifter

Nämnden kan ge utlåtanden till domstolarna när dessa behandlar ärenden som hör till nämndens behörighet.

Nämndens personal skall ge parterna i en konsumenttvist information och råd om hur ett ärende förs till nämnden och om nämndens förfaringssätt. De kommunala konsumentrådgivarna skall få juridiska råd och annan handledning i frågor som hör till nämndens behörighet.

2 kap.

Nämndens sammansättning

6 §

Medlemmar

Konsumenttvistenämnden har en ordförande med tjänsten som huvudsyssla samt minst tio lagfarna medlemmar i bisyssla och sakkunnigmedlemmar i bisyssla.

Ordföranden leder nämnden och svarar för dess resultat.

7 §

Medlems och föredragandes behörighet

Av konsumenttvistenämndens ordförande krävs allmän behörighet för domartjänst, god

förtrogenhet med de rättsområden som är viktiga i nämndens verksamhet samt förtrogenhet med ledaruppgifter.

Av de lagfarna medlemmarna krävs högre juridisk högskoleexamen. Sakkunnigmedlemmarna skall vara förtrogna med konsumentskydd eller näringslivet, eller med egenskaperna hos konsumtionsnyttigheter.

Av den som förordnats till föredragande vid nämnden krävs högre juridisk högskoleexamen eller någon annan högre högskoleexamen som är lämplig för uppdraget.

8 §

Utnämning och förordnande av medlemmar

Konsumenttvistenämndens ordförande utnämns av statsrådet.

Nämndens medlemmar och en ersättare för var och en av dem förordnas av justitieministeriet för fem år i sänder. Medlemmarnas mandat fortsätter tills nya medlemmar har förordnats. Om en kompletterande medlem behövs i nämnden, förordnas denne för återstoden av mandattiden.

9 §

Tjänsteansvar och jäv

Konsumenttvistenämndens medlemmar och de personer som förordnats till föredragande med uppgiften vid nämnden som bisyssla handlar under tjänsteansvar.

På medlemmars och föredragandes jäv tillämpas bestämmelserna om domarjäv med undantag av de jävsgrunder som anges i 13 kap. 7 § 2 mom. i rättegångsbalken.

10 §

Sektioner

Konsumenttvistenämnden är uppdelad i sektioner i enlighet med vad som närmare föreskrivs av justitieministeriet. En sektion har fem medlemmar, av vilka en förordnas till ordförande för sektionen. Medlemmarna förordnas av justitieministeriet i enlighet med den rättsliga och övriga karaktären hos de ärenden som behandlas vid sektionen så att

det i varje sektion finns medlemmar som är förtrogna med rättsliga frågor, konsumentskydd, näringslivet och de konsumtionsnyttigheter som behandlas vid sektionen i fråga.

11 §

Plenum

Nämnden kan sammanträda i plenum där ordförande är nämndens ordförande. I plenum deltar dessutom åtta medlemmar som förordnas av justitieministeriet så att de representerar förtrogenhet med rättsliga frågor, konsumentskydd och näringslivet.

Till sammansättningen i plenum kan justitieministeriet förordna olika medlemmar för de olika grupper av ärenden som behandlas där. Justitieministeriet förordnar en medlem av varje sammansättning av plenum till vice ordförande i plenum.

3 kap.

Behandling och avgörande av en konsumenttvist

12 §

Inledning och behandling av ett ärende

Ett ärende inleds vid nämnden genom en skriftlig eller elektronisk anmälan. I fråga om en anmälan som gäller gruppbesvär skall konsumentombudsmannen definiera den konsumentgrupp på vars vägnar gruppbesvär lämnas in.

Ett bemötande av anmälan skall begäras av anmälarens motpart. Detta är dock inte nödvändigt, om anmälan vid beredningen av ärendet konstateras vara uppenbart grundlös.

Nämnden får avgöra ett ärende också när ett i 2 mom. avsett bemötande inte har lämnats in.

Under beredningen av ett ärende bör förlikning eftersträvas och vid behov bör ett förslag som främjar förlikning läggas fram. Under beredningen får nämnden också föreslå att den som gjort anmälan avstår från sitt krav på behandling av ärendet, om det med beaktande av tillämplig lagstiftning, rättspraxis eller nämndens beslutspraxis är up-

penbart att avgörandet i ärendet vore ofördelaktigt för anmälaren.

13 §

Utredning av ett ärende

Konsumenttvistenämnden har i syfte att utreda ett ärende rätt att höra sakkunniga, inhämta utlåtanden och andra utredningar samt att utföra granskningar och förrätta syn.

En person som står i sådant förhållande till en part eller till saken att personens trovärdighet av den orsaken kan äventyras får inte anlitas som sakkunnig.

Syn som förrättas av nämnden är inte offentlig. I en lokal där hemfrid gäller får syn förrättas bara med tillstånd av den person till vars hemfrid lokalen hör. På syn tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i 38 § i förvaltningslagen (434/2003).

14 §

Avstående från avgörande eller behandling av ett ärende

Om det är känt att ett ärende är anhängigt eller har avgjorts vid domstol, får konsumenttvistenämnden inte meddela beslut i ärendet.

Nämnden behöver inte behandla ett ärende, om

1) ett avgörande i ärendet förutsätter att muntliga bevismedel används,

2) ärendet har inletts eller avgjorts utanför domstol i något annat organ för lösning av tvister,

3) samma ärende har inletts vid eller har avgjorts av nämnden som gruppbesvär,

4) en ansökan om försättande av anmälarens motpart i konkurs är anhängig, eller

5) det inte är ändamålsenligt att behandla ärendet i en nämnd på grund av att det är exceptionellt komplicerat och svårt att utreda.

Ett beslut om att inte behandla ett ärende kan fattas av nämndens ordförande eller en till uppgiften förordnad tjänsteman vid nämnden i enlighet med vad som bestäms i nämndens arbetsordning.

15 §

Avgörande av ärende i plenum och sektion samt beslutförhet vid sammanträde

Ärendena avgörs vid nämnden i plenum eller vid en sektionens sammanträde på föredragning och utifrån skriftligt material. Som föredragande verkar en till uppgiften förordnad tjänsteman vid nämnden eller en person som förordnats till föredragande vid nämnden med uppgiften som bisyssla.

I plenum avgörs principiellt betydelsefulla ärenden samt ärenden som det är viktigt att behandla i plenum för att skapa enhetlighet i nämndens beslutspraxis. Beslut om att ett ärende skall behandlas i plenum fattas av nämndens ordförande.

Nämnden i plenum är beslutför när ordförande och minst fyra medlemmar är närvarande. En sektionens sammanträde är beslutfört när ordförande och minst två medlemmar är närvarande.

16 §

Avgörande av ärenden i andra fall

Konsumenttvistenämndens ordförande och en medlem som förordnats till ordförande för en sektion får, var och en ensam, avgöra ett ärende på föredragning, om

1) nämndens praxis i likartade ärenden är vedertagen, eller

2) om samma tvistefråga har avgjorts genom ett tidigare beslut av nämnden i plenum eller i en sektion,

och den som avgör ärendet och föredraganden är eniga om beslutet.

En tjänsteman vid nämnden som förordnats till föredragande kan ensam avgöra ett ärende som

- 1) är uppenbart grundlöst,
- 2) är av ringa betydelse, eller
- 3) är klart i fråga om sak och enkelt i rättslig mening.

17 §

Röstning

På röstning i plenum och vid sektionernas

sammanträden tillämpas vad som föreskrivs i 23 kap. 1, 3—6 och 8 § i rättegångsbalken.

18 §

Ersättning till staten för utredningskostnader

Om konsumenttvistenämndens rekommendation i huvudsak är ofördelaktig för näringsidkaren, skall nämnden i rekommendationen ange hur stora kostnader staten har orsakats genom att utlåtanden och utredningar har inhämtats i ärendet och syn har förrättats.

Om den i 1 mom. avsedda näringsidkare för vilken en rekommendation varit ofördelaktig inte följt rekommendationen och förlorar en rättegång i samma ärende, skall domstolen, om den fått kännedom om rekommendationen, förplikta näringsidkaren att ersätta staten för de kostnader som avses i 1 mom. Ersättning behöver inte dömas eller får dömas till ett lägre belopp, om ersättnings-skyldigheten med hänsyn till de omständigheter som har kommit fram i ärendet vore oskälig eller om det har funnits grundad anledning till rättegången.

19 §

Partskostnader

Ingen avgift debiteras för utredning och behandling av ett ärende vid nämnden. Parterna svarar själva för sina kostnader. Om en part på egen bekostnad har inhämtat sakkunnigutlåtanden eller andra för ärendets avgörande behövliga utredningar, kan nämnden dock rekommendera att parten ersätts för de kostnader som detta medfört.

Den ersättning som nämnden rekommenderat enligt 1 mom. skall vid prövning av ärendet i domstol jämföras med rättegångskostnader enligt 21 kap. i rättegångsbalken.

20 §

Beslutets natur och besvärshöjning

Ett beslut som meddelas i en konsumenttvist är inte verkställbart och har inte samma rättsverkningar som en dom. Ändring i beslutet får inte sökas genom besvär. Behandling

vid nämnden utgör inget hinder för att föra ärendet till allmän domstol för prövning.

21 §

Rättelse av fel i ett beslut

Om nämndens beslut grundar sig på klart oriktig eller bristfällig utredning eller på uppenbart oriktig tillämpning av lag, eller om det har skett ett fel i förfarandet då beslutet fattades, kan nämnden undanröja sitt felaktiga beslut och avgöra ärendet på nytt. Beslutet om rättelse skall fattas i motsvarande sammansättning i plenum eller en sektion som det oriktiga beslutet. Har ärendet avgjorts enligt 16 §, beslutar nämndens ordförande om rättelse av det oriktiga beslutet.

Rättelse av ett i 1 mom. avsett sakfel förutsätter inte parternas samtycke. Parterna skall dock underrättas om det fel som finns i beslutet och om att man avser meddela ett nytt beslut i ärendet.

Nämnden skall rätta uppenbara skriv- eller räknefel eller andra med dem jämförbara klara fel i sina beslut. Ett fel behöver dock inte rättas, om det gått mer än två år sedan beslutet meddelades.

22 §

Delgivning av beslut

På delgivning av konsumenttvistenämndens beslut tillämpas vad som föreskrivs i förvaltningslagen, dock inte bestämmelserna om offentlig delgivning.

23 §

Vissa tidsfrister och meddelanden

Inledandet av ett ärende vid konsumenttvistenämnden avbryter de tidsfrister som nämns i 2 kap. 2 § 2 mom., 4 § 2 mom. och 34 § 3 mom. i jordabalken (540/1995). Talan får väckas vid domstol inom tre månader efter att nämnden har meddelat sitt beslut i ärendet, även om tidsfristen i fråga skulle löpa ut före detta.

Nämnden skall underrätta inskrivningsmyndigheten på den ort där fastigheten är be-

lägen om sådana till nämnden anmälda ärenden som gäller hävning av fastighetsköp eller återbördande av fastighet, samt om sina rekommendationer.

24 §

Tillämpning av förvaltningslagen

Till den del som inte något annat föreskrivs, skall förvaltningslagen i tillämpliga delar tillämpas på förfarandet vid konsumenttvistenämnden.

25 §

Intagande av vissa sekretessbelagda uppgifter i nämndens offentliga avgöranden

Av de uppgifter som avses i 24 § 1 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) får uppgifter enligt 23 punkten om en persons ekonomiska ställning, uppgifter enligt 25 punkten om en persons hälsotillstånd eller handikapp eller den hälsovård eller rehabilitering som denne erhållit samt uppgifter enligt 32 punkten om någons personliga förhållanden tas in i ett offentligt avgörande av konsumenttvistenämnden.

Uppgifter får tas in i avgörandet endast i den utsträckning det är nödvändigt för att motivera avgörandet.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

26 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om konsumenttvistenämndens organisation, personal och administration samt om avgörande av förvaltningsärenden utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Utförligare bestämmelser om hur arbetet i konsumenttvistenämnden organiseras ges i nämndens arbetsordning vilken fastställs av ordföranden efter hörande av plenum.

27 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 .

Genom denna lag upphävs lagen av den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/1978) jämte ändringar.

Vad som någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om konsumentklagonämnden gäller efter ikraftträdandet av denna lag konsumenttvistenämnden.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

28 §

Övergångsbestämmelser

Ett ärende som har inletts vid konsumentklagonämnden när denna lag träder i kraft

behandlas i enlighet med bestämmelserna i denna lag, med undantag för bestämmelserna i 14 § 2 och 3 mom. enligt vilka nämnden får besluta att inte behandla ett ärende.

Medlemmarna och ersättarna i bisyssla i den nuvarande konsumentklagonämnden fortsätter i konsumenttvistenämnden som medlemmar och ersättare i bisyssla till utgången av sin mandattid. De medlemmar som förordnats till vice ordförande i konsumentklagonämnden och till ordförande i konsumentklagonämndens sektioner fortsätter som vice ordförande i konsumenttvistenämnden och som ordförande i konsumenttvistenämndens sektioner till utgången av sin mandattid.

Konsumentklagonämndens ordförande och övriga anställda i huvudsyssla fortsätter i konsumenttvistenämnden i sina nuvarande tjänster och uppgifter.

Helsingfors den 200

2.

Lag**om ändring av lagen om Konsumentverket**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 18 december 1998 om Konsumentverket (1056/1998) 2, 10 och 11 §,
 av dem 10 § sådan den lyder i lag 1534/2001, samt
fogas till lagen en ny 9 a § som följer:

2 §

Vad som bestäms i 1 mom. gäller inte Konsumentverket och konsumentombudsmannen i deras uppgift att som myndighet övervaka att lagstiftningen iakttas eller konsumentombudsmannens bistående av konsumenter enligt 9 § eller i ärenden som gäller gruppbesvär enligt 9 a §.

10 §

Ändringssökande

I konsumentombudsmannens beslut i ärenden som hör till marknadsdomstolens behörighet eller som gäller bistående av konsument enligt 9 § eller inlämnande av gruppbesvär enligt 9 a § får ändring inte sökas genom besvär. Om sökande av ändring gäller i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996) eller i någon annan lag.

9 a §

Gruppbesvär

Konsumentombudsmannen kan på eget initiativ som gruppbesvär till konsumenttvistenämnden föra ett tvistemål som hör till nämndens behörighet och som kan behandlas som gruppbesvär i enlighet med vad som bestäms i lagen om konsumenttvistenämnden (/).

11 §

Administrativa tjänster

Konsumentverket kan sköta de administrativa tjänsterna för konsumentforskningscentralen på det sätt som avtalas mellan Konsumentverket och konsumentforskningscentralen eller som bestäms av handels- och industriministeriet.

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

Justitieministeriets förordning

om konsumenttvistenämnden

Given i Helsingfors den _____ 200

I enlighet med justitieministeriets beslut föreskrivs med stöd av 26 § 1 mom. i lagen av den 200 om konsumenttvistenämnden (.../200 .):

1 §

Övrig personal vid konsumenttvistenämnden

Vid konsumenttvistenämnden kan utöver tjänsten som ordförande finnas andra tjänster. Vid nämnden kan också finnas föredragande med uppgiften som bisyssla och anställda i arbetsavtalsförhållande. Den personal som avses här utnämns eller anställs av nämndens ordförande.

2 §

Tjänstledighet

Tjänstledighet för nämndens ordförande beviljas av justitieministeriet.

Ordföranden beslutar om beviljande av tjänstledighet för övriga tjänstemän vid konsumenttvistenämnden och om skötseln av tjänst under tjänstledighet.

3 §

Ordförandens uppgifter

När nämndens ordförande leder nämndens verksamhet skall han eller hon

1) dra försorg om och utveckla nämndens funktionsduglighet samt se till att resultatmålen uppnås,

2) övervaka att tillämpningen av rättsgrundsatser och tolkningen av lag är enhetlig i nämndens avgöranden,

3) ställa upp resultatmål för nämnden efter att ha hört alla personalgrupper,

4) avgöra de förvaltningsärenden som inte enligt bestämmelserna i arbetsordningen skall avgöras av någon annan tjänsteman vid nämnden.

4 §

Ordförandens ställföreträdare

Om ordförandens ställföreträdare i fråga om andra uppgifter än uppgiften som ordförande i plenum bestäms i arbetsordningen.

5 §

Ledningsgrupp

Konsumenttvistenämnden har en ledningsgrupp. Ledningsgruppen biträder ordföranden i arbetet att leda och utveckla domstolen.

Till ledningsgruppen hör nämndens ordförande som ordförande och minst tre medlemmar som hör till nämndens personal. Av dessa medlemmar utses en av nämndens ordförande och minst två väljs av nämndens personal. I arbetsordningen finns närmare bestämmelser om hur många medlemmarna skall vara, om hur de utses eller väljs till ledningsgruppen och om deras mandattid.

6 §

Ärenden som behandlas i ledningsgruppen

I ledningsgruppen behandlas

- 1) förslag till arbetsordning för nämnden,
- 2) förslag till resultatmål för nämnden,

- 3) uppföljning av hur resultatmålen för nämnden har nåtts,
- 4) förslag till nämndens budget,
- 5) utbildningsplanen för personalen,
- 6) utlåtanden till andra än domstolar,
- 7) andra ärenden som bestäms i arbetsordningen eller som ordföranden bestämmer.

7 §

Arvoden och ersättningar

Justitieministeriet fastställer grunderna för arvoden till medlemmar i bisyssla och föredragande i bisyssla.

Justitieministeriet fastställer grunderna för

Helsingfors den 200

de ersättningar som nämnden betalar till de sakkunniga den hör och för de utlåtanden och övriga utredningar den inhämtar.

8 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 200

Genom denna förordning upphävs förordningen av den 29 juni 1978 om konsumentklagonämnden (533/1978) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.